Tunnistades nähtamatut – lesbide, biseksuaalsete inimeste ja kvääride kogetud soopõhine vägivald

Mari-Liis Sepper

HOIATUS: Aruanne sisaldab vägivalla ning vaimse tervise keerukuste kirjeldusi, samuti LGBT+ inimeste vaenulikke väljendeid, mis võivad lugejat häirida.

2026

Soouuringute Keskus Dike viib läbi teaduspõhiseid uuringuid ning teavitustegevusi inimõiguste, soolise võrdsuse, võrdse kohtlemise, LGBTQI+ inimeste õiguste ning liikidevahelise õigluse teemadel.

Tellija: Eesti LGBT Ühing

Uuring on valminud EuroCentralAsian Lesbian* Community (ELC*) rahastuse toel projekti „Nähtamatust nähtavaks: lesbide* reaalsused ja soopõhise vägivalla käsitlused“ raames.

Intervjuud viisid läbi: Eke Allikvere ja Mari-Liis Sepper

Tänusõnad: Autor tänab südamest kõiki inimesi, kes osalesid uuringus ning usaldasid talle analüüsimiseks oma isiklikud lood. Siiras tänu ka kõigile intervjueeritud spetsialistidele.

Masinate panus: Uuring viidi läbi inimaru jõul, tehisaru ei kasutatud. Kodeerimisel kasutati tarkvara MaxQD. Ingliskeelne kokkuvõte on valminud masintõlke kaasabil.

Autoriõigus: Aruande teksti võib vabalt levitada ja kasutada tingimusel, et viidatakse algallikale ning seda ei tehta ärilistel eesmärkidel.

Soovituslik viide: Mari-Liis Sepper (2026), Tunnistades nähtamatut – lesbide, biseksuaalsete inimeste ja kvääride kogetud soopõhine vägivald. Soouuringute Keskus Dike ja Eesti LGBT Ühing.

pdf ISBN 978-9908-9953-0-4

Sisukord

Lühikokkuvõte 4
Summary 7
Sissejuhatus 11
Uurimisküsimused ja -meetod 13
Intervjuuvalim 14
Uurimiseetika 17
Analüüsimeetod 18
LBTQ inimeste kogetud vägivald 20
Vägivald avalikus ruumis 20
Paarisuhtevägivald 22
Vägivald pere-, sõprus- või tutvusringis 24
Seksuaalvägivald 26
LGBT+ inimeste kogetud vägivald ekspertide silme läbi 28
Ohvri reaktsioon vägivallale 32
Vägivalla põhjused ja soodustajad 34
Vägivallakogemuse mõtestamine 36
Vägivalla tagajärjed 39
Usaldamatus 43
Abi otsimine 44
Eneseabivõtted 46
Miks abi ei otsita 47
Abi otsimine arstidelt ja vaimse tervise spetsialistidelt 50
Politseisse pöördumine 51
Millisest abist tuntakse puudust 54
LGBT+ ohvritega kokkupuutuvate spetsialistide teadlikkus ja hoiakud 56
Vägivallaennetus 60
Ekspertide vaade vägivallaennetusele 64
Järeldused 66
Soovitused 69
LISA 71
Intervjuukava vägivalda kogenud LBTQ inimese intervjueerimiseks 71
Intervjuukava ekspertide intervjueerimiseks 72

Lühikokkuvõte

Soopõhine vägivald on vägivald, mis pannakse inimese vastu toime tema soo, sooidentiteedi, soolise eneseväljenduse või seksuaalse orientatsiooni tõttu või mis mõjutab teatud soost inimesi ebaproportsionaalselt.

Uuring “Tunnistades nähtamatut – lesbide, bide ja kvääride soopõhise vägivalla kogemused“ keskendub küsimusele, millised on lesbi, biseksuaalse või kväärina identifitseerivate naiste ja mittebinaarsete inimeste soopõhise vägivalla kogemused ning kuidas arvestavad vägivallaennetus, ohvriabi ja õiguskaitsesüsteem LBTQ inimeste vajadustega.

Intervjueeritavaid LBTQ inimesi usutleti süvaintervjuu meetodil poolstruktureeritud intervjuukava abil. Uuringus intervjueeriti ka eksperte. Ekspertidega intervjuude eesmärk oli otsida vastuseid järgmistele uurimisküsimustele: Kuidas vastavad vägivallaennetus, ohvriabi ja õiguskaitsesüsteem LGBT+ inimeste vajadustele? Kuidas hindavad ohvritega kokkupuutuvad spetsialistid oma teadlikkust LGBT+ inimeste vajadustest ja vägivallakogemustest? Millisest teadmisest või teavitusmaterjalidest LGBT+ inimeste teemal on puudus? Millised on spetsialistide hoiakud LGBT+ inimeste suhtes?

Tulemused

Intervjueeritud LBTQ inimesed olid kogenud vägivalda ja tülitamist avalikus ruumis, paarisuhtevägivalda ehk lähisuhtevägivalda, seksuaalvägivalda, sh kohtinguvägivalda, ja vägivalda sõprade või tuttavate ning pereliikmete poolt.

Avalikus ruumis kogevad vägivalda ja tülitamist transnaised. Vägivallatsejad on võõrad mehed. Vägivald, mida kogetakse, seisneb möödudes tõukamises, togimises, verbaalsetes kommentaarides, vägivallaga ähvardamises, homo- ja transvaenulikes solvangutes, inimese ümber piiramises, noaga ähvardamises, maha tõukamises, löömises ja peksmises. Vägivald leiab aset tänavatel ja ühistranspordis.

Intervjueeritud LBTQ inimeste seas oli neid, kes olid kogenud vägivalda paarisuhtes. Sealjuures oli paarisuhtes esinenud nii nõusolekuta seksi, kontrollimist, survestamist, ähvardamist, ühisest kodust välja viskamist, lemmiklooma varastamist ja ahistavat jälitamist. Vägivalda kogeti ka sõprade või tuttavate poolt. LBTQ inimesed olid kogenud, et sõbrad reedavad nende usalduse või vägivallatsevad tema kallal.

Seksuaalvägivalda olid LBTQ inimesed kogenud erinevates situatsioonides ning erinevate inimeste poolt. Lisaks paarisuhte partnerile olid seksuaalvägivalla toimepanijaks ka sõbrad, klassikaaslased ja kohtingukaaslased.

Seksuaalvägivalda kogenud intervjueeritud üldjuhul väljendasid selgesõnaliselt, et neil ei ole soovi neile lähenenud mehega seksida. Meeste seksuaalset lähenemist ja ründeid tajuti ohvrite poolt kui meeste kõrgendatud motivatsiooni veenda lesbit või biseksuaalset inimest endaga seksima just ohvri seksuaalse sättumuse tõttu.

Kuivõrd LBTQ inimesed kogesid vägivalda paarisuhtes, sünniperes ja sõprus- või tutvusringkonnas, ähvardab LBTQ inimesi oma identiteediga avalikuks tulles oht kogeda homo- ja transvaenu ning vägivalda oma lähedaste poolt. Sellega kaasneb omakorda oht sattuda sotsiaalsesse isolatsiooni.

Vägivallakogemused tõid LBTQ inimestele kaasa ulatuslikud negatiivsed tagajärjed, mis võisid kesta aastaid. Märkimisväärselt sai kannatada ohvrite vaimne tervis, turvatunne avalikus ruumis, usaldus teiste inimeste, aga ka riigiasutuste suhtes. Vaimse tervise probleemide kõrval kogeti füüsilisi sümptomeid, ebakindlust, hirmu läheduse ja üldse meeste ees. Just seksuaalvägivalla korral sai kannatada ka inimese enesetaju ning tegevusvõimekus.

Mõned vägivalda kogenud intervjueeritud arutlesid vägivalla soodustajate üle ning leidsid, et neid on nii ühiskondlikke kui ka individuaalseid. Sotsiaalsetest teguritest mainiti lesbide kogetud ristuvat ebavõrdsust, mitmes riigis aset leidvat tagasilööki inimõigustekultuurile, sh transõigustele. Individuaalsed tegurid olid seotud ohvri haavatavusega seoses vaimse tervise muredega, leinaga, alkoholi liigtarvitamisega, sünniperes kogetud rutiinse vaimse vägivallaga.

Abi otsimine ja abi saamine

Eelisjärjekorras üritasid intervjueeritud vägivalla ja selle tagajärgedega ise hakkama saada. Muret usaldati ka lähedastele, kuid mitmel juhul ei kogenud noor oma vanematele rääkides mõistvat ja toetavat suhtumist.

Vägivalda kogenud inimeste eneseabistrateegiate hulka kuulusid külmrelva kandmine, võitluskunsti õppimine, alkoholi liigtarvitamine, aga ka alkoholist loobumine, et olla valmis avalikus ruumis toimuva ründe korral end kaitsma. Osad ohvritest rääkisid läbielatust oma sõpradele või tegelesid iseendaga, st aitasid endal traumeerivat kogemust seljataha jätta.

Pikemas aja perspektiivis oli reeglina otsitud vägivalla tagajärgedega toimetulekuks abi vaimse tervise spetsialistilt. Kuna vägivallateo mõtestamine vägivallana oli võtnud ohvritel aega, mõnel juhul isegi aastaid, aitasid just vaimse tervise spetsialistid toimunut mõtestada.

Politsei suhtes puudus vägivalda kogenutel igasugune usaldus. Osad intervjueeritavad olid kohe loobunud politsei poole pöördumisest – nt transinimese puhul oli valdav skepsis selle suhtes, kas tema dokumentide sootähisest erineva identiteediga isik leiaks politseinike poolt mõistmist.

Ka eksperdid kinnitasid, et LGBT+ inimestel on vähe põhjust politseid ja teisi ametiasutusi, sh tervishoiuasutusi usaldada, kuivõrd nii kogemustest kui ka teaduskirjandusest on teada, et neis asutustes valitsevad LGBT+ inimeste suhtes negatiivsed eelhoiakud. Siseturvalisuse ekspert kinnitas, et PPA-s töötavatel ametnikel ei ole üldjuhul teadmisi ega vajalikku tundlikkust LGBT+ inimeste suhtes.

Seksuaalvägivalla ohvrid olid politseiga rääkinud mõnda aega pärast rünnet ning saanud vastuse, et politsei neid aidata ei saa. Selline oli politsei vastus nt ka alaealiselt vägistamist kogenud naisele.

Ohvrite teadlikkus ohvriabiteenustest oli madal ning ükski ei olnud teenuseid taotlenud. Ka politsei ei olnud neid ohvriabi poole suunanud.

Ohvritega kokkupuutuvate spetsialistide hoiakud ja teadlikkus

Ekspertidel oli võimalus hinnata enda ja oma kolleegide teadlikkust ning hoiakuid LGBT+ inimeste suhtes. Enda teadlikkust hinnati pigem heaks või rahuldavaks ning mainiti, et teavet LGBT+ inimeste teemal oldi ise otsitud. Kolleegide osas olid hinnangud erinevad. Psühholoogide teadlikkus ja hoiakud pidid olema ebaühtlased, st on nii teadlikke kui ka väheteadlikke. Sama on hoiakutega.

Seksuaalvägivalla kriisiabikeskuste töötajaid hindas keskuses töötav arst traumateadlikuks ja ohvrikeskseks, LGBT+ inimeste teemal on aga seni olnud neil nn universaalne lähenemine, st eeldatakse, et kogu elanikkonna jaoks kasutusel olevad toetamisviisid sobivad ka LGBT+ inimestele. SAK-i arstil oli aga valmisolek muuta keskuste statistika tegemise viisi, et sealt nähtuks ka LGBT+ inimeste kogetud seksuaalvägivald.

SKA töötaja rõhutas mitmeid kordi, et erinevate gruppide osas ei ole vägivalla tõkestamisel ning ohvrite abistamisel põhjendatud elanikkonnagrupi põhine lähenemine, sest teenused on ühetaolised ja arvestavad kõigiga.

Kui üldjuhul leidsid eksperdid, et LGBT+ inimeste teemalistest koolitustest ja teavitusmaterjalidest on pigem puudus, siis SKA töötaja leidis vastupidist – SKA töötajatel ei ole eri infot LGBT+ inimeste kohta vaja.

Vägivalla ennetamine

Ennetusega ei olnud rahul ohvrid ega eksperdid. Üldjuhul ei oldud teadlik riiklikest ennetustegevustest.

Siseturvalisuse ekspert leidis, et PPA ei tegele üldse ennetusega, aga võiks seda teha. Ka SKA ekspert leidis, et riik on ennetuse osas tegemas alles esimesi samme.

Ohvrid soovitasid, et ennetus peab algama varases eas. Erinevaid inimesi austava käitumise õpetamist peeti mõtekaks lasteaias ja koolis, kui aga vägivallatseja on juba keskealine mees, nagu mitme ohvri puhul nende kogemuses vägivallatseja seda oli, siis aitavad karmimad karistused. Ohvritel on ka ootus, et Eesti LGBT Ühing ja Eesti Transühing toetavad kogukonda kuuluvaid vägivallaohvreid. Leiti, et kergem oleks neil pöörduda huvikaitseühingu kui politsei või ohvriabi poole. Oodati, et ühingutel oleks valmisolekut kuulata ära ohvri lugu, pidada juhtumite üle arvet ja vahendada ohvrile riigiasutuste pakutavat abi või infot abi kohta.

Eksperdid leidsid, et vägivallaennetuse alus on vägivallavabad peresuhted, sh LGBT+ noorte aktsepteerimine peres.

Summary

Gender-based violence is violence perpetrated against a person because of their gender, gender identity, gender expression or sexual orientation, or violence that disproportionately affects people of a particular gender.

The study „Making the Invisible Visible: Experiences of Gender-Based Violence among Lesbian, Bisexual and Queer Women and Non-Binary People“ examines the experiences of gender-based violence among women and non-binary people who identify as lesbian, bisexual or queer (LBTQ), and explores the extent to which violence prevention services, victim support services and the law enforcement system take the needs of LBTQ people into account.

In-depth interviews were conducted with LBTQ participants using a semi-structured interview questionnaire. Experts were also interviewed. The purpose of the expert interviews was to address the following research questions: How well do violence prevention services, victim support services and the law enforcement system respond to the needs of LGBT+ people? How do professionals working with victims assess their own awareness of the needs and experiences of violence of LGBT+ people? What knowledge and information materials on LGBT+ people are lacking? What are professionals' attitudes towards LGBT+ people?

Study results

The LBTQ participants interviewed had experienced violence and harassment in public spaces, intimate partner violence (IPV), sexual violence, including dating violence, and violence perpetrated by friends, acquaintances and family members.

Trans women reported experiencing violence and harassment in public spaces, perpetrated by men who were strangers to them. This included being shoved or jostled as perpetrators passed them, verbal comments, threats of violence, homophobic and transphobic slurs, being surrounded, threats with a knife, being pushed to the ground, punched and beaten. Such incidents took place in streets and on public transport.

Some of the LBTQ participants had experienced violence within their intimate relationships. This included non-consensual sex, controlling behaviour, coercion, threats, being forced out of the shared home, the theft of a pet and stalking. Violence was also experienced at the hands of friends and acquaintances. Participants described instances in which friends had betrayed their trust or subjected them to violence.

LBTQ participants had experienced sexual violence in a range of situations and at the hands of different perpetrators. In addition to intimate partners, perpetrators included friends, classmates and dates.

Those interviewed who had experienced sexual violence generally made it explicitly clear that they did not wish to have sex with the men who approached them. The victims perceived men's sexual advances and assaults as reflecting a heightened motivation to

persuade lesbian or bisexual women to have sex with them specifically because of the victims' sexual orientation.

Since LBTQ people experienced violence within intimate relationships, their families of origin and their circles of friends and acquaintances, disclosing their identity to those around them could expose them to homophobia, transphobia and violence perpetrated by people close to them. This, in turn, could lead to social isolation.

Experiences of violence had far-reaching negative consequences for LBTQ participants, some of which persisted for years. Victims' mental health, sense of safety in public spaces and trust in other people and state institutions were significantly affected. In addition to mental health problems, participants reported physical symptoms, insecurity, and fear of intimacy and of men more generally. Sexual violence, in particular, also affected victims' sense of self and agency.

Some participants who had experienced violence reflected on the factors that might contribute to its occurrence, identifying both societal and individual factors. Societal factors included the intersectional inequalities experienced by lesbians and the backlash against human rights, including trans rights, taking place in several countries. Individual factors related to victims' vulnerabilities associated with mental health difficulties, bereavement, excessive alcohol consumption and routine psychological abuse experienced within their families of origin.

Seeking and receiving support

As a first response, participants generally tried to cope with the violence and its consequences on their own. They also confided in people close to them. However, in several cases, young participants who told their parents about their experiences did not receive an understanding or supportive response.

Self-help strategies adopted by those who had experienced violence included carrying a weapon, learning martial arts, drinking excessively, and, conversely, abstaining from alcohol in order to be better prepared to defend themselves in the event of an attack in a public space. Some victims spoke to friends about what they had been through, while others worked on their own recovery, seeking to come to terms with and move beyond the traumatic experience.

Over the longer term, participants generally sought help from mental health professionals to cope with the consequences of violence. It had often taken victims considerable time, sometimes even years, to recognise and make sense of what had happened to them. Mental health professionals played an important role in helping them understand and process their experiences of violence.

Participants who had experienced violence had no trust in the police. Some ruled out contacting the police from the outset. For example, trans participants expressed considerable scepticism about whether police officers would be understanding of a person whose gender identity did not correspond to the gender marker in their identity documents.

Experts also confirmed that LGBT+ people have little reason to trust the police and other public authorities, including healthcare institutions, given the well-documented stigmatisation of LGBT+ people and the negative preconceptions they encounter in these settings, as evidenced by both personal experiences and research. An expert working in the area of internal affairs confirmed that police officers working for the Estonian Police and Border Guard Board (PPA) generally lack both knowledge and the necessary sensitivity when dealing with LGBT+ people.

Victims of sexual violence had approached the police some time after the assault, only to be told that the police could not help them. This was also the response given, for example, to a woman who had been raped as a minor.

Victims had little awareness of victim support services, and none had sought assistance from them. Nor had the police referred them to victim support services.

The experts were asked to assess their own awareness of and attitudes towards LGBT+ people, as well as those of their colleagues. They generally rated their own awareness as good or satisfactory and mentioned that they had actively sought out information on LGBT+ issues. Their assessments of their colleagues varied.

Psychologists' levels of awareness and attitudes were described as uneven, with some being knowledgeable and others having limited awareness. The same applied to their attitudes. A doctor working at a sexual assault crisis centre described the centre's staff as trauma-informed and victim-centred. However, their approach to LGBT+ people had so far been what might be termed a 'universal approach': they assumed that the support methods used for the general population were equally suitable for LGBT+ people. Nevertheless, the doctor was willing to change the way the centres collected and recorded statistics so that sexual violence experienced by LGBT+ people would also become visible in the data.

A representative of the Social Insurance Board (SKA) repeatedly emphasised that a population-group-based approach to violence prevention and victim support was not justified, as services were uniform and designed to take everyone's needs into account.

While most experts considered that there was a shortage of training and information materials on LGBT+ issues, the SKA representative took the opposite view, arguing that SKA staff did not need additional information specifically about LGBT+ people.

Violence prevention

Neither victims nor experts were satisfied with violence prevention efforts. In general, participants were unaware of any state-led prevention activities.

The internal affairs expert considered that the Police and Border Guard Board (PPA) did not engage in prevention work at all, although it could and should do so. The SKA expert likewise considered that the state was only taking its first steps in this area.

Victims recommended that prevention should begin at an early age. Teaching children to treat people who are different from themselves with respect was considered worthwhile

in both kindergartens and schools. However, where the perpetrator was already a middle-aged man, as was the case with several of the perpetrators described by participants, victims considered that harsher penalties were necessary.

Victims also expected the Estonian LGBT Association and the Estonian Trans Alliance to provide support to victims of violence within their communities. They felt that approaching an advocacy organisation would be easier than contacting the police or victim support services. They expected these organisations to be willing to listen to victims' accounts, keep records of cases and help victims access support provided by state institutions, or provide information about the available assistance.

Some experts considered that the foundation of violence prevention lay in violence-free family relationships, including the acceptance of LGBT+ young people within their families.

Sissejuhatus

Eestis ei ole kuni siinse uuringuni süvitsi uuritud lesbi, biseksuaalse või kväärina identifitseerivate naiste ja mittebinaarsete inimeste soopõhise vägivalla kogemusi. Meil on küll teada kvantitatiivsed andmed tänu Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) LGBTIQ küsitlusuuringule[1]. Uuringu järgi kogesid uuringule eelnenud 5 aasta jooksul 3% Eesti cis- ja endosoolistest lesbidest vähemalt korra füüsilist või seksuaalset rünnet seoses LGBTIQ identiteediga. Sellesse elanikkonnagruppi puutuvalt on Eesti üks väiksema füüsilise ja seksuaalse vägivalla osakaaluga riik EL-is. Biseksuaalsete cis- ja endosooliste naiste puhul on viimase 5 aasta jooksul füüsilist või seksuaalset rünnet seoses LGBTIQ identiteediga kogenute osakaal suurem (7%). Sellist vägivalda kogenute osakaal on tunduvalt suurem mittebinaarsete ja eriilmelise sooidentiteediga (gender-diverse) lesbide seas (14%).

Viimase 12 kuu jooksul on aga ahistamist seoses LGBTIQ identiteediga kogenud tervelt 47% cis-soolistest lesbidest. Transnaiste kohta andmed on statistiliselt ebausaldusväärsed, uuring toob ahistamise kogemuse osakaaluna 56%. Mittebinaarsetest ja eriilmelise sooidentiteediga lesbidest on ahistamist kogenud viimase 12 kuu jooksul tervelt 69%.

Soopõhine vägivald on vägivald, mis pannakse inimes(t)e vastu toime tema soo, sooidentiteedi, soolise eneseväljenduse või seksuaalse orientatsiooni tõttu või mis mõjutab teatud soost inimesi ebaproportsionaalselt.[2] Soopõhise vägivalla „tulemusel võib ohver kannatada füüsilist, seksuaalset, emotsionaalset või psühholoogilist kahju või kanda majanduslikku kahju. Soopõhist vägivalda loetakse diskrimineerimise vormiks ja ohvri põhivabaduste rikkumiseks ning see hõlmab vägivalda lähisuhetes, seksuaalvägivalda (sh vägistamine, seksuaalne väärkohtlemine ja ahistamine), inimkaubandust, orjust ning mitmesuguseid kahjulikke tavasid, nagu sundabielud, naiste suguelundite moonutamine ning n-ö aukuriteod“.[3]

2011. aastal võttis ÜRO Inimõiguste Nõukogu vastu resolutsiooni[4], milles avaldati sügavat muret vägivalla ja diskrimineerimise üle, mida osad inimesed kogevad oma seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga seoses. Resolutsioon nägi ette, et ÜRO Inimõiguste Ülemvolinik koostab sel teemal raporti. Samal aastal ilmunud raportis sedastatakse:

[1] FRA LGBTIQ küsitlusuuringute andmestik veebis: https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/2024/eu-lgbtiq-survey-iii.

[2] EIGE mõisteseletused: https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1113?language_content_entity=et.

[3] Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK. Veebis: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0029.

[4] Human rights, sexual orientation and gender identity. HRC/RES/17/19. Geneva: United Nations Human Rights Council; 2011.

"Homo- ja transvaenulikku vägivalda esineb kõigis maailma regioonides. Vägivald võib olla füüsiline (sh mõrvad, peksmised, inimröövid, vägistamised ja muu seksuaalne vägivald) või vaimne (sh ähvardamine, sund ja alusetu vabadusevõtmine). Need ründed on üks soo-põhise vägivalla vorm, mida ajendab soov karistada neid, keda tajutakse soonorme eiravana."[5]

Just see nn karistamise aspekt rünnete juures, kus sihtmärgiks on inimesed seoses oma seksuaalse orientatsiooni või soolise identiteediga, teeb LGBT+ inimeste vastu suunatud vägivalla üheks soopõhise vägivalla vormiks.[6]

Sarnane kontseptuaalne lähenemine on käibel Euroopa Nõukogus (Council of Europe):

„LGBT+ inimesed (st lesbid, geid, biseksuaalsed, transsoolised ja teised inimesed, kes ei vasta heteroseksuaalsele normile või traditsioonilisele binaarsele sookategooriale) kannatavad samuti vägivalla all, mis saab alguse seoses nende tegeliku või tajutud seksuaalse sättumuse ja/või soolise identiteediga. Sel põhjusel on vägivald nende inimeste vastu soopõhine vägivald.[7]

Teaduskirjanduses on ka leitud, et LGBT+ elanikkonna vastu suunatud vägivald, sh stigmatiseerimine ja diskrimineerimine, on olemuselt soopõhised.[8] Selline vägivald pannakse sageli toime soonormist erinemise (*gender non-conformity*), soolise eneseväljenduse või identiteedi ning tajutud seksuaalse orientatsiooni stigmatiseerituse tõttu.[9]

Projekti „Nähtamatust nähtavaks: lesbide*[10] reaalsused ja soopõhise vägivalla käsitlused" eesmärk on tõsta teadlikkust lesbi, biseksuaalse või kväärina identifitseerivate naiste ja mittebinaarsete inimeste vastu suunatud soopõhisest vägivallast. Projekti raames viidi läbi uuring "Tunnistades nähtamatut – lesbide, bide ja kvääride soopõhise vägivalla kogemused". Uuringuga soovisime teada saada, millised

---

[5] Discriminatory laws and practices and acts of violence against individuals based on their sexual orientation and gender identity. HRC/19/41. Geneva: United Nations Human Rights Council; 2011.

[6] UN Fact Sheet: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Discrimination/LGBT/FactSheets/unfe-27-UN_Fact_Sheets_Homophobic_English.pdf.

[7] https://rm.coe.int/chapter-1-gender-identity-gender-based-violence-and-human-rights-gende/16809e1595

[8] Leburu, G. E., Kgadima, N. P., & Malesa, K. J. (2022). The inherent limitations of gender-based violence to the exclusion of LGBTIQ: A guide for social workers. Int. J. Criminol. Sociol, 11, 37-47.

[9] Wirtz, A. L., Poteat, T. C., Malik, M., & Glass, N. 2020. Gender-based violence against transgender people in the United States: A call for research and programming. Trauma, Violence, & Abuse, 21(2), 227-241, p 227; Blondeel, K., De Vasconcelos, S., García-Moreno, C., Stephenson, R., Temmerman, M., & Toskin, I. (2017). Violence motivated by perception of sexual orientation and gender identity: a systematic review. Bulletin of the World Health Organization, 96(1), 29. https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC5791869/.

[10] Mõiste „lesbid*" all peeti uuringus silmas naisi ning mittebinaarseid inimesi, kes identifitseerivad end lesbi, biseksuaalse või kväärina. Aruandes kasutatakse peamiselt kahte akronüümi. Esiteks LBTQ, mis viitab vägivalda kogenud inimeste valimile, kelleks olid lesbid, biseksuaalsed inimesed ja kväärid, sh ei olnud hõlmatud geid ja transmehed. Ekspertidega intervjuudes küsiti hinnanguid ja kogemusi kogu LGBT+ kogukonna kohta. Kui intervjueeritu kasutas intervjuus akronüümi muud versiooni, jäeti tsitaadis akronüüm informandi kasutatud kujule.

on lesbi, biseksuaalse või kväärina identifitseerivate naiste ja mittebinaarsete inimeste soopõhise vägivalla kogemused ning kuidas arvestavad vägivallaennetuse, ohvriabi ja õiguskaitsesüsteem nende vajadustega.

Käesolevas aruandes kasutatakse vägivallaliikide mõisteid nagu neid on defineeritud allviidatud varasemates uuringutes:

Vaimne vägivald - inimest on rängalt solvatud, alavääristatud, mõnitatud, ähvardatud või põhjustatud muid hingelisi kannatusi

Füüsiline vägivald - inimest on löödud, pekstud või tekitatud muul viisil füüsilist valu

Seksuaalne vägivald - inimest on vastu tema tahtmist sunnitud astuma seksuaalvahekorda või üritatud seksuaalvahekorda. [11]

Majanduslik vägivald - vägivallatseja kontrollib ohvri võimalusi omandada, kasutada või hoida rahalisi vahendeid või muud vara pannes ohtu ohvri majandusliku kindlustatuse ja hakkamasaamise.[12]

Siinses uuringuaruandes kasutatakse järgnevaid mõisteid kirjeldatud tähenduses: „paarisuhtevägivald“ romantilises paarisuhtes olevate inimeste vahelise vägivalla tähistajana, „vägivald sünniperes“ vägivalla kohta, mis leiab aset inimese peres, kus ta kasvas, „kohtinguvägivald“ vägivalla kohta, mis leiab aset romantilise kohtingu ajal või järel, kus vägivallatsejaks on üks kohtujatest.

Uurimisküsimused ja -meetod

Uuring otsis vastuseid järgmistele uurimisküsimustele ja alaküsimustele:

- Millised on lesbi, biseksuaalse või kväärina identifitseerivate naiste ja mittebinaarsete inimeste kogemused soopõhise vägivallaga?
    - Milliseid soopõhise vägivalla vorme (seksuaalne, vaimne, füüsiline) lesbi, biseksuaalse või kväärina identifitseerivad naised ja mittebinaarsed inimesed kogevad?
    - Millistes elusituatsioonides ja ruumides (nt kodus, tänaval, tööl, arsti vastuvõtul vms) vägivalda kogetakse?
- Millised on vägivalla tagajärjed vägivalda kogenud inimesele, sh tema vaimsele tervisele, töövõimele ja turvatundele?

[11] Proos ja Pettai 2015. https://media.voog.com/0000/0035/2397/files/Perev%C3%A4givalla%20uuring-%202015%20aruanne.pdf

[12] Adams, A. E., Sullivan, C. M., Bybee, D. and Greeson, M. R. (2008), ‘Development of the scale of economic abuse’, Violence against Women, Vol. 14, No 5, lk. 563–588.

- Kuidas vastavad vägivallaennetus, ohvriabi ja õiguskaitsesüsteem lesbi, biseksuaalse või kväärina identifitseerivate naiste ja mittebinaarsete inimeste vajadustele?
    - Kust on ohvrid vägivalla tagajärgedega hakkamasaamiseks abi otsinud?
    - Kui rahul on vägivalda kogenud inimesed abi ja tugiteenustega?
    - Milliseid keerukusi on ohvrid abi otsimisega seoses kogenud?
    - Mida arvavad vägivalda kogenud inimesed vägivallaennetust Eestis? Mis töötab hästi? Mis võiks ennetuses teisiti olla?

Intervjueeritavaid usutleti süvaintervjuu meetodil poolstruktureeritud intervjuukava abil (vt Lisa). Kasutati intervjuukava, mis töötati välja varasemate sarnaste uuringute eeskujul.[13] Intervjuukavas on kolm teemablokki: esmalt sissejuhatavad küsimused vanuse, eneseidentifitseerimise, peremudeli, hariduse, töö jms kohta, teiseks kogetud vägivalda puudutavad küsimused, sh kui palju aega on ründest möödas, kes oli ründaja ning millised olid vägivallakogemuse tagajärjed, ning kolmandaks abi otsimise kogemus, sh põhjused, miks abi ei otsitud või süüteost politseisse ei teatatud.

Intervjuud viidi võimalusel läbi näost-näkku Eesti LGBT Ühingu ruumides, mõni intervjuu toimus ka üle veebi. Intervjuud vägivalda kogenud inimestega kestsid keskmiselt 44 minutit.

Intervjuuvalim

Plaanis oli intervjueerida 5-10 end lesbi, biseksuaalse või kväärina identifitseerivat naist või mittebinaarset inimest, kes on kogenud soopõhist vägivalda Eestis. Valimisse ei kuulunud end mehena identifitseerivad inimesed.

Valim oli sihipärane, st uurija määratles, keda uurida tahetakse ja keda valimisse kaasatakse. Informandid pidid olema vähemalt 18aastased inimesed, kes kõnelevad eesti või inglise keelt ning elavad alaliselt Eestis. Valimisse sooviti võimalikult erinevas vanuses, Eesti eri paigus elavaid inimesi (nii suurlinnades kui ka väiksemates asulates), nii paiksooliseid kui ka transsooliseid inimesi.

Informante värvati sotsiaalmeedias Eesti LGBT Ühingu, Eesti Transinimeste Ühingu ja Q-Space´i toel. Samuti värvati intervjueeritavaid eelnimetatud ühingute tugigruppide ja spetsialistide abil. Uuringus osalemisest huvitatud inimesed võtsid ühendust uuringu

[13] Näiteks: Andréa Cronemberger Rufino, Carlos Eugênio Wall Barbosa de Carvalho Filho, Alberto Madeiro, Experiences of Violence Against Lesbian and Bisexual Women in Brazil, Sexual Medicine, Volume 10, Issue 2, April 2022, Page 100479, https://doi.org/10.1016/j.esxm.2021.100479 ja Drouillard, K. J., & Foster, A. M. (2024). "It definitely changed me": Exploring sexual and gender diverse people's experiences with intimate partner violence in Ontario, Canada. Perspectives on sexual and reproductive health, 56(4), 368–377. https://doi.org/10.1111/psrh.12276.

läbiviijaga e-posti teel, mis järel saadeti neile uuringut tutvustav infoleht ning nõusolekuleht.

Tegelikkuses kujunes uuringusse värbamine keeruliseks protsessiks, mis võttis oluliselt rohkem aega kui algselt plaanitud.

Värbamise protsessis sai uuringu läbiviija kolme päeva jooksul kaheksa ingliskeelset kirja, milles eri nime ja identiteediga inimesed soovisid uuringus osaleda. Kahtlustäratav oli see, et kaheksa kirja tuli lühikese perioodi vältel ning oli aimata, et kirjad olid kirjutatud tehisaru abil. Seitse inimest väitsid, et nende vägivallakogemus on leidnud aset Eestis. Kui uurija saatis huvilistele nõusolekulehe ning soovis kokku leppida intervjuuaega, vastuseid enam ei tulnud. Võimalik, et keegi üritas välja petta kinkekaarte, mida lubati kõigile osalejatele tänutäheks uuringus osalemise eest.

Üle veebi toimusid intervjuud kahe ohvriga, teised intervjuud toimusid näost näkku.

Osalejate taustaandmed

Soolise identiteedi järgi oli valimis: 6 naist, sh 1 voolava sooga

Cis- ja transinimesi: 4 cis ja 2 transinimest

Seksuaalne identiteet: 4 lesbit, sh 1 lesbi kasutas ka kvääri silti, 2 biseksuaalset

Kuna USA uuringud on näidanud, et heteroseksistlikku jm vägivalda kogevad sagedamini butch eneseväljendusega lesbid võrreldes naiseliku eneseväljendusega lesbidega,[14] küsiti kõigilt ka seda, kas nad kasutavad enda soolise eneseväljenduse kohta mõnda silti (nt femme, butch, stud vms). Vaid üks mainis, et tema sooline eneväljendus on femme-butch vahepeal, teised soolise eneväljenduse kohta silte ei kasutanud.
Kas elavad avalikult kooskõlas oma seksuaalse ja/või soolise identiteediga: kõik olid kapist väljas, vaid 1 ütles, et tööl ta pigem ei ole kapist väljas.

Vanus: 4 inimest 20-29, 2 inimest 30-39 aastat vanad

Emakeel: 4 eesti, 1 inglise ja 1 vene emakeelega inimene

Lõpetatud haridustase: 4 keskharidusega, 1 kõrgharidusega, 1 kutseharidusega

Elukoht: 5 elasid suures linna, 1 keskmise suurusega linnas

Sotsiaalne seisund (võis nimetada mitu): 4 töötasid, 3 õppisid, 1 ettevõtja, 2 otsisid tööd paralleelselt töötamisega.

Perekonnaseis: 2 elasid vanematega, 2 abielus naisega, 1 elas elukaaslasega, 1 elas üksi. Ühel naisel olid lapsed.

[14] Levitt, H. M., Puckett, J. A., Ippolito, M. R., & Horne, S. G. (2012). Sexual minority women's gender identity and expression: Challenges and supports. Journal of Lesbian Studies, 16(2), 153-176. https://www.researchgate.net/publication/223135192_Sexual_Minority_Women%27s_Gender_Identity_and_Expression_Challenges_and_Supports

Millal kogetud vägivald aset leidis: nelja informandi vägivallaepisoodid olid leidnud aset viimase 5 aasta jooksul, ühe informandi vägivallakogemus pärines viimase 12 kuu perioodist ning üks oli kogenud väga mitmeid vägivallaepisoode (kõneles kuuest), sh päev enne intervjuud.

Intervjuud ekspertidega

Uuringu läbiviimise käigus tehti otsus, et lisaks vägivalda kogenud inimestele intervjueeritakse ka eksperte, kes puutuvad oma töös kokku vägivalda kogenud LGBT+ inimestega. Otsuse tingis asjaolu, et vägivalda kogenud intervjueeritavate leidmine osutus oodatust keerukamaks ning ei olnud teada, kas uuringusse on võimalik leida kavandatud valimi jagu osalejaid. Samuti leiti, et ekspertintervjuude andmed annavad uuringule lisamõõtme, mis avab spetsialistide vaatenurka soopõhise vägivalla ulatusele, vägivalla ennetamisele ning vägivallale reageerimisele.

Kuna vägivalda kogenud LBTQ inimeste värbamine ja juba läbiviidud intervjuud näitasid, et mõiste „lesbi*“ võib tekitada segadust, loobuti selle mõiste kasutamisest. Ka sooviti ekspertidelt laiemat vaadet kogu LGBT+ kogukonna kohta, kaasa arvatud geid ja transmehed. Eeldatavalt töötasid eksperdid LGBT+ inimeste kogukonnaga tervikuna, mis tõttu oli sobivam küsida kokkupuute ja kogemuste kohta LGBT+ kogukonnaga. Seetõttu on siinses aruandes paralleelselt kasutusel LBTQ, mis viitab andmetele, mis kogutud intervjuudega vägivalda kogenud inimestega, ning teisalt LGBT+, mis viitab ekspertidega tehtud intervjuude andmetele.

Ekspertidega intervjuude eesmärk oli otsida vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

- Kuidas vastavad vägivallaennetus, ohvriabi ja õiguskaitsesüsteem LGBT+ inimeste vajadustele?
    - Millised on LGBT+ vägivallaohvritega seoses keerukused?
    - Milline on LGBT+ inimeste usaldus PPA, ohvriabi ja teiste abisüsteemide suhtes?
- Millised on vägivallaohvritega kokkupuutuvate spetsialistide hoiakud LGBT+ inimeste suhtes?
- Kuidas hindavad vägivallaohvritega kokkupuutuvad spetsialistid oma teadlikkust LGBT+ inimeste vajadustest ja vägivallakogemustest?
    - Kas spetsialistid on osalenud koolitustel või muudes teavitustegevustes, milles puudutatakse LGBT+ inimeste temaatikat?
    - Millisest teadmisest või teavitusmaterjalidest LGBT+ inimeste kohta on puudus?

Ekspertide valim

Valimi koostamisel olid esmased kriteeriumid järgmised: ekspert tunneb nii vägivalla kui ka LGBT+ inimeste temaatikat, töötab ametikohal, millel on roll vägivallaohvrite toetamisel või vägivallaennetuses, ning esindatud on Eesti erinevates piirkondades töötavad eksperdid.

Ekspertidest intervjueeriti kolme vaimse tervise spetsialisti, ühte arsti, ühte siseturvalisuse eksperti ja Sotsiaalkindlustusameti ühte töötajat. Kõik eksperdid olid tööga seotult puutunud kokku LGBT+ inimestega. Kuuest eksperdist neli olid Eesti LGBT Ühingu koostööpartnerid või kontaktid. Keskmiselt kestis intervjuu eksperdiga 58 minutit. Üle veebi toimusid intervjuud viie eksperdiga, üks intervjuu toimus näost näkku.

Ekspertide töökogemus aastates oma valdkonnas ning tegevuse piirkond on toodud allolevas tabelis:

Ekspert	**Töökogemus aastates**	**Tegevuse piirkond Eestis**
Psühhoterapeut	16 aastat psühhoterapeudina	Põhiliselt Tartu, aga kogemus veel viiest Eesti linnast
Psühholoog ja pereterapeut	8 aastat psühholoogina	Tallinn ja Harjumaa
Psühholoog	15 aastat psühholoogilist nõustamist	Tallinn ja üle veebi kogu Eesti
Seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst	38 aastat arstina	Tartu
Siseturvalisuse ekspert	10 aastat siseturvalisuse valdkonnas	Tallinn, varasem kogemus ka Läänemaalt
Sotsiaalkindlustusameti töötaja	5 aastat inimkaubanduse tõkestamise ja ohvriabi valdkonnas	Töötab asutuses, millel üle-eestiline pädevus, varem töötanud ka Tallinnas

Uurimiseetika

Uuringu kavandamisel ja läbiviimisel arutati koostööpartneriga (Eesti LGBT Ühing) mitmeid eetikaküsimusi. Näiteks arutati, kas intervjueerijad võivad intervjueerida inimesi, keda nad tunnevad. Kuna Eesti LGBT+ kogukond on väike ja mõlemad intervjueerijad on aastaid kogukonnas tegutsenud, otsustati, et tuttavat inimest võib intervjueerida, aga lähedasi inimesi pigem mitte.

Eraldi suurem fookus oli intervjueeritud ohvrite anonüümsuse ja isikuandmete kaitse tagamisel. Intervjueeritavate isikuandmeid töödeldi vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) 2016/679, füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (ehk nn isikuandmete kaitse üldmäärus) artiklile 6 ning isikuandmete kaitse seadusele. Andmeid töödeldi uuringus osalejate vabalt antud ja üheselt mõistetava nõusoleku alusel. Inimeste andmeid töödeldi viisil, et isiku nimi ja muud inimest identifitseerivad andmed hoiti lahus intervjuuandmetest, mida kasutati uuringus ja selle avalikustatud aruandes.

Intervjuud viisid läbi Mari-Liis Sepper ja Eke Allikvere. Intervjuudeks ettevalmistumisel värskendasid intervjueerijad oma teadmisi traumatundliku intervjuu põhimõtetest. Teiste materjalide seas juhinduti ÜRO vastavast juhendist.[15]

Intervjuude kavandamisel ja läbiviimisel oli üheks põhimõtteks ohvreid võimestada – st anda neile võimalus oma lugu rääkida. Eraldi tähelepanu all oli intervjuu toimumise ruum, mida intervjueeritav pidi tajuma turvalise ruumina. Tallinnas toimunud näost näkku intervjuud toimusid Eesti LGBT Ühingu Oma Keskuses ajal, mil seal ei olnud kedagi teist, st tagatud oli privaatsus.

Mitme intervjuu puhul tundus, et inimene oli tulnud rääkima ühte lugu, mis ei olnud tema vägivallakogemustest kõige rängem, kuid intervjuu vältel otsustas inimene rääkida ka kõige raskema kogemuse (nt ühes intervjuus alaealisena kogetud vägistamine). See võis olla seotud sellega, et inimene tahtis veenduda, et ta võib intervjueerijat usaldada, et ta tunneb end piisavalt turvaliselt ja mugavalt intervjuu ajal ja/või et tal on jõudu rääkida emotsionaalselt keerulisest kogemusest.

Intervjuu lõpus jagati intervjueeritavatele infot selle kohta, kust saab abi, et end vägivallakogemusega elamisel toetada. Muuhulgas räägiti, et 2026. aasta märtsis koguneb Eesti LGBT Ühingu Oma Keskuses tugigrupp vägivallaohvritele, millest ta on oodatud osa võtma. Intervjuude läbiviimise perioodil oli n-ö valves Oma Keskuse psühholoogiline nõustaja, kes oli valmis vajadusel intervjueeritavaid ilma ooteajata nõustama. Ükski intervjueeritavatest seda võimalust siiski ei kasutanud. Valdavalt intervjueeritavad mainisid, et neil on oma terapeut või nad on käinud muu vaimse tervise spetsialisti juures, et abi saada.

Analüüsimeetod

Intervjuudega kogutud andmeid analüüsiti refleksiivse temaatilise analüüsi meetodil.[16] See meetod lubab süsteemselt teha andmekogus kindlaks ja korrastada tähendusmustreid (teemad). Meetod lubab uurida nii kollektiivseid kogemusi, grupi tasemel erinevusi kui ka indiviidide kogetu eri nüansse.

Vägivalda kogenud inimeste intervjuude andmeid analüüsiti kvalitatiivsel meetodil kasutades tarkvara MaxQDA. Analüüs koosnes järgmistest etappidest: intervjuuandmetega tutvumine, esialgsete koodide loomine, kandidaatteemade arendamine, teemade täpsustamine ja muutmine, teemade lõplik nimetamine, aruande kirjutamine.

Intervjuude salvestised transkribeeriti. Sõnasõnalises üleskirjutuses on näiteks sõnakordused ja ballastsõnad, st suuline kõne kirjutati üles toimetamata.

[15] Trauma-Informed Interviewing With Survivors Of Sexual Violence. Veebis: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/women/tool-ohchr-trauma-informed-interviewing.pdf.

[16] Braun, V., & Clarke, V. (2022). Thematic analysis: A practical guide. SAGE Publications.

Uuringuaruandesse valitud tsitaate toimetati üheselt mõistetavuse huvides ja lähtudes õigekirjareeglitest. Näiteks vähendati tsitaatides ballastsõnu („et“, „nagu“, „onju“, „ja“, „jep“ jne), samuti eemaldati sõnakordused.

Vägivalda kogenud inimeste tsitaadid on anonüümsed, kuid igale informandile on antud leppenimi mõne kuulsa LGBT+ aktivisti eesnime eeskujul. Aruandes on Audre Lorde´i, Anne Listeri, Alice Dunbar-Nelsoni, Marsha P. Johnsoni, Cecilia Chungi ja Sylvia Rivera järgi leppenimedeks: Audre, Anne, Alice, Marsha, Cecilia ja Sylvia.

Anonüümsed on ka intervjueeritud eksperdid, kelle kohta on märgitud vaid nende amet või asutus, kus nad töötavad.

Ekspertintervjuude salvestiste abil koostati kokkuvõtted, milles oli ka valik tsitaate uurimisküsimusi puudutavatel teemadel. Ekspertide intervjuudest kogutud andmeid analüüsiti pärast ohvritega tehtud intervjuusid. Ekspertintervjuude andmete analüüs liideti ohvritega tehtud intervjuude temaatilisse raamistikku.

LBTQ inimeste kogetud vägivald

Intervjueeritud LBTQ inimestel paluti rääkida kogetud soopõhisest vägivallast. Intervjueeritud inimesed olid kogenud vägivalda ja tülitamist avalikus ruumis, paarisuhtevägivalda ehk lähisuhtevägivalda, seksuaalvägivalda, sh kohtinguvägivalda, ja vägivalda sõprade või tuttavate ning pereliikmete poolt. Alljärgnevalt avatakse kõiki vägivallaliike nagu need intervjueeritute räägitud lugudes avaldusid.

Vägivald avalikus ruumis

Avalikus ruumis kogevad vägivalda ja tülitamist transnaised. Vägivallatsejateks on võõrad mehed. Vägivald, mida kogetakse, seisneb möödudes tõukamises, togimises, verbaalsetes kommentaarides, vägivallaga ähvardamises, homo- ja transvaenulikes solvangutes, inimese ümber piiramises, noaga ähvardamises, maha tõukamises, löömises ja peksmises.

Vägivald leiab aset tänavatel ja ühistranspordis. Järgmises tsitaadis kirjeldab inimene, kuidas venekeelsete võõraste meeste rühm piiras trammis ümber tema ja ta abikaasa, et neid solvata ja togida.

> *[Ü]ks kord olime abikaasaga trammis, kui grupp mehi tuli ja istus ringi ümber meie. Mu naine tõlkis umbes, mida nad rääkisid, kuid ka tema ei saanud kõigest aru, sest mehed rääkisid vene keeles. Mehed katsusid nii mind kui ka mu naist, togisid meid ja ütlesid, et me olene nii inetud naised. […] Olukord kestis umbes viis minutit ja siis, õnneks, mehed lahkusid. Oli öine aeg, tramm oli tühi, mille tõttu, ma arvan, mehed tundsid, et võivad endale sellist käitumist lubada.*
>
> Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

Nagu eespool mainitud, on agressioon avalikus ruumis ka füüsiline ning võib hõlmata külmrelvaga ähvardamist. Siinses tsitaadis kirjeldab intervjueeritu, kuidas teda öises linnas rünnati, sillutisele maha heideti, peksti ning põue peidetud noaga ähvardati:

> *Igatahes väga kenad jalanõud, spetsiaalselt minu jala suurusele tehtud ja väga kenad, maksid palju. Ja esimene päev, mil ma neid kandsin, need kriimustati ära, sest et mind lükati munakivide peale ümber. Üks tüüp ei löönud, lihtsalt tõukas, mul ongi tunne, et ta nii-öelda tahtis, et ma midagi teeks. Siis see teine tüüp tuli mul kõrvalt ja pani mulle jalaga siia niimoodi, ma ei näinud, et ta on tulemas. Ma olen väga rahul sellega, et ma ei võpatanud ka, ma lihtsalt täiega ignoreerisin, ma loodan, et tal on väga häbi ja piinlik. Ma siiralt nii loodan, sest et see [rünne] oli suht hale. No mul oli pärast mingi sinikas ikkagi, aga noh, adrekalaks, eks ju. […]Üks hetk, kuna ma ei*

jooksnud ära, siis see tüüp, kes mind tõukas, ma kõndisin käed üleval, tagurpidi, [...]sest mind tõugati mitu korda pikali, [...]kõndis minu poole tempokamalt, kui ta oli enne kõndinud ja tal oli käsi niimoodi põues, mis on vaikne ütlemine, et mul on nuga, sa saad kohe nuga. [...] Sellises situatsioonis vahet pole, kas päriselt oli või mitte, aga noh, kui sa oled mingisugune linnakas Viru mäki ees, siis ilmselt on nuga.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Transinimesed olid avalikus ruumis kogenud vägivalda mitmeid kordi. Üks intervjueeritud transnaine oli kogenud tülitamist ja agressioone palju kordi. Intervjuuks valmistudes oli ta teinud endale märkmeid, et mäletaks, milliseid vägivallajuhtumeid tahab intervjuul lahata. Ta jutustas, kuidas sooline üleminek tõi tema ellu naiste poolt laialdaselt kogetud tülitamise tänaval. Ta ironiseerib, et tänaval võõraste meeste poolt järele hõikumist kogedes saab ta osa naiseks olemise kogemusest. Mitte igasugust tülitamist tänaval ei pea intervjueeritu negatiivseks, kui öeldakse midagi positiivset.

Kaks pool aastat tagasi, kui ma olin juba kuu, kaks olnud östrogeeni peal, ma sain 2024. aasta suvel vist teada, et ma olen naine. Jaa, nii hea sõnastus minu arust - sain teada, et ma olen naine. [...] On erinevad, mõni on täitsa creepy [st rõve], aga mõned on ka sellised lihtsalt [...] kõnnib mööda tänavat ja ütleb [midagi]. [...] Catcallimine [st tänaval järele hüüdmine], aga seda on ka erinevalt, mõned ütlevad nagu vastikult, aga mõni lihtsalt ütleb komplimendi. Siis see ei häiri mind nii väga, võib-olla teisi naisi häirib rohkem, sest nad on [seda] kogenud rohkem, [...] mul on nagu, oh jess, ma saan osa sellest naiseks olemise kogemusest, et hehe, mind catcallitakse.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Tänaval ja mujal avalikus ruumis oldi kogetud väiksemaid ründeid, nagu tõukamist ja kommenteerimist, kuid need ei olnud eskaleerunud tõsisemaks vägivallaks. Kahel transinimesest intervjueeritul olid selles aspektis erinevad kogemused, sest ühel oli väga mitu tõsisema füüsilise vägivalla kogemust. Järgmises tsitaadis kirjeldab aasta aega Eestis elanud transnaine, milliseid ründeid ta tänaval on kogenud.

[A]lustan väiksematest rikkumistest. Käputäiel korral, kui kõndisin tänaval, keegi lükkas mind või kargas mulle millegipärast ninna seal samas tänaval. Seda on mu Eestis viibimise ajal juhtunud paar korda.

[...] See on hirmutav, ehkki need olukorrad ei ole kordagi eskaleerunud. Need olukorrad on möödunud kiiresti ja neist saab justkui mööda vaadata. Ja tunne on siis selline, et okei, praegu juhtus selline asi. Tavaliselt nad [st ründajad] ütlevad midagi, millest ma aru ei saa, sest olen Eestis olnud suhteliselt vähe aega ja mu eesti keele oskus on praegu algeline. Ma alles omandan eesti keelt, aga tavaliselt ma ei saa aru, mida mulle öeldakse. Seda [st rünnakuid tänaval] on juhtunud Eestis olles kaks korda, kui ma lihtsalt kõnnin ja ajan omi asju. Olen olnud siin peaaegu aasta.

Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

Aasta jooksul avalikus ruumis kogetud mitmest ründest hoolimata leidis välisriigist pärit transnaine, et Eesti on olnud kõige turvalisem koht, kus ta on elanud, sest mujal riikides on vägivald avalikus ruumis olnud sagedasem ja tõsisem. Tema kogemus näitab, kui levinud ja aktsepteeritud on paljudes riikides vägivald transinimeste vastu.

> *Tahan rõhutada, et ehkki ma olen Eestis kogenud soopõhist vägivalda, siis minu silmis on siin palju parem kui teistes kohtades, kus olen varem elanud. Kindlasti on vaja muutusi, sest ükskõik milline kogus eelarvamusi on liiga palju, samal ajal on see selline kergendus olla siin, kui võrdlen teiste kohtadega, kus olen olnud. Nii et kuigi ma ei leia, et see on vabandus mitte püüda veel paremini, tahtsin öelda, et olen kogenud, et tunnen end siin kõige turvalisemalt kõigist kohtadest, kus olen elanud. Olen elanud mitmes kohas ja siin olen tundnud end kõige turvalisemalt.*
>
> Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

Paarisuhtevägivald

Intervjueeritud LBTQ inimeste seas oli neid, kes olid kogenud vägivalda oma paarisuhtes. Intervjuudes mainiti seksuaalvägivalda, kontrollimist, survestamist, ähvardamist, ühisest kodust välja viskamist, lemmiklooma varastamist endise partneri poolt ja ahistavat jälitamist.

Järgmises tsitaadis kirjeldab intervjueeritu, kuidas suhte alguses oma laste isaga ei olnud tal sisuliselt võimalust mehe seksuaalsele tähelepanule „ei“ öelda, mees survestas teda endaga seksima ning ei arvestanud tema soovidega.

> *Kui ma oma laste isaga tutvusin, siis talle ma ütlesin, [...] et ma kuidagi tunnen rohkem tõmmet naiste poole. Ja ta alguses võttis seda väga... kuulas mind ära. Ja seal, siis ma ei osanud analüüsida seda, et kuidas ta ikkagi võib-olla [...] traditsioonilist poolt mulle peale surus, et ta oli ka veel mõned aastad vanem. Proovides siis ühel või teisel viisil kuidagi, ma ei tea, kas mehelikkust tõestada või survestades mind mingiteks seksuaalseteks tegevusteks. Siis ma ei saanud sellest aru. Ma lihtsalt mõtlesin, et see kiindumus on erinev ja on inimesi, kes otsivad rohkem füüsilist lähedust. Mis mulle oli võib-olla ebamugav, see on pealetükkiv, et ma tundsin esimestel aastatel, et mul ei olnud võimalust öelda „ei“. Või et see [st minu nõusolek] ei ole oluline. [...] igasugused seksuaalsed tegevused - minu võimalus kaasa rääkida oli oluliselt väiksem.*
>
> *[...] survestamine seksuaalseteks tegevusteks, see oli kõige hullem tegelikult [suhte] esimesel aastal.*
>
> Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Seksuaalvägivald, mida intervjueeritu oli kogenud suhtes, ei lõppenud suhte läbi saades. Mees survestas teda ka suhte järel endaga magama. Ühel korral väljendas ta selgelt, et ta ei taha seksida ning mõtestas intervjuul seda episoodi vägistamisena. Järgmises

tsitaadis avab intervjueeritu ka vägistamise tagajärgi – ootamatud mälupildid sündmusest, hirm läheduse ees, häbi- ning vastikusetunne.

> *See ei lõppenud päriselt ära, kui see suhe ära lõppes. […] tema tingimus oli see, et ma pean temaga magama. Või noh, vähemalt see tuli niimoodi välja […], noh, see ei olnud nagu päris niimoodi ette räägitud. Aga siis oli küll nii, et kui ma muidu tegelikult võib-olla ka ei väljendanud, et ma ei taha ja lõpeta ära, siis ma ükskord seda tegin, nii et sisuliselt see on vägistamine. Ja see, ma arvan, mõjus kõige rängemalt, sest ma… See pilt kustus mu mälust ja see tuli tagasi hoopis nagu järgmises suhtes, et mingisugused mälupildid, mida ma ei saanud kontrollida ja siis mingisugune hirm. See on nagu paaniline hirm mingi läheduse ees. Kuni siis selleni välja, et mul [on] häbi, mul [on] vastik enda pärast.*
>
> *Marsha, biseksuaalne voolava sooga naine*

Sama intervjueeritu jutustas, et suhtes avaldus veel üks mehepoolne survestamise aspekt, nimelt lastesaamisel. Paari teise lapse saamise aja osas ei olnud paarisuhtes vaba ja läbiräägitud nõusolekut. Intervjueeritu jutust aimdus mehepoolne survestamine laps saada, ehkki raseduse ajastus ei olnud sobiv.

> *[K]a lastesaamise koha pealt, et ta ise oli väga huvitatud. Ta teadis, et nagu mina ka, väga soovin saada emaks. Aga ka noh, mis minu jaoks oli nagu hästi karm, oli see, et ka nagu, kui esimese lapse puhul oli kõik nagu noh, {arvestav}, et siis teise lapse puhul algusest peale ei olnud. Et- ja ma tõin talle seda ikkagi korduvalt välja, et see ei olnud minu vaba valik, jääda rasedaks sel hetkel, kui ma olin läinud tagasi tööle. Ja siis kuidagi ta nagu oli valmis rohkem panustama ja kuidagi kõik nagu noh, vabandas ja tahtis heaks teha ja mis tahes. Aga see oli kõik nii häiriv.*
>
> *Marsha, biseksuaalne voolava sooga naine*

Vägivald muutus, kui intervjueeritu soovis suhtest lahkuda. Järgmises tsitaadis kirjeldab ta, kuidas mees lukustas ta lastega autosse. Kirjeldatud episoodis tekkis intervjueeritul hirm, mille tõttu ta andis alla mehe nõudmistele, sh oli valmis suhte jätkumisega.

> *Näiteks mingi kord, kui ma tahtsin suhtest lahkuda ja siis me sõitsime autoga koos lastega ja ta pani auto uksed lukku ja ütles, et me peame olema koos ja üks pere. Noh, mul [oli] selline hirm, et noh, muidugi ma olin nõus kõikide asjadega, et võtsin ta nagu tagasi.*
>
> Marsha, biseksuaalne voolava sooga naine

Vägivaldsest suhtest väljumine oligi intervjueeritule keeruline ning võttis aega. Kui vägivallatseja tajus, et teine pool soovib suhtest ära, muutus ta käitumine kontrollivamaks, sh mees jälitas teda.

> *Ikkagi see ka, et ma ei saanud sellest suhtest välja, et see suhe oli ikkagi aastaid kestev ja kui mu partner siis tajus, et ma tahan [suhtest välja] saada, siis ta hakkas nagu kontrollima. Kuni selleni välja, et mingid asjad meil olid*

omavahel kokku lepitud, et me lahutame. Ja kui ma mingite kolleegidega näiteks käisin ühes või teises asutuses, et siis ta oli ka seal kuskil või lähedal või ma nägin ta autot. See oli hästi hirmus minu jaoks, et ma näiteks läksin oma meesterahvaga koos üritusele, see oli tööalane. Ja siis ma sain aru, et tema on ka seal.

Marsha, biseksuaalne voolava sooga naine

Lesbina identifitseeriv paiksooline naine oli olnud suhtes kontrolliva naisega, kellest ta lühiajaliselt majanduslikult sõltus, sh elasid nad koos. Kui ta elukaaslaselt tema käitumise kohta selgitusi nõudis, viskas ta vihahoos intervjueeritu kodust välja ning varastas tema koera.

No ma semmisin ühe nartsissistiga ja siis, kui ma teda confrontisin [st nõudsin selgitusi] ja ei läinud enam draamadega kaasa, siis ühtäkki ta. Kusjuures ma elasin kuu aega tema juures, sest nagu ta ütles veel, et noh, ma olin uue töökoha leidnud, ta ütles veel, et ära otsi omale veel kodu, et mingi vaata, et kuniks see katseaeg on läbi, ela minu juures, ma olin nagu okei. Aga siis peale kuu aega ma confrontisin tedaa. Ja ta läks selle peale nii närvi, et ta lihtsalt paugu pealt viskas mu välja ja varastas mu koera.

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Vägivald pere-, sõprus- või tutvusringis

Intervjueeritute hulgas oli mitu inimest, kes olid kogenud vägivalda oma pereliikmete, sõprade või tuttavate poolt. Neis lugudes lähiringi inimesed ei toeta ega aktsepteeri LBTQ inimest, vaid reedavad tema usalduse või on vägivaldsed.

Intervjueeritud transnaine rääkis kogetud transvaenust, mis lähtus tema kunagiselt healt sõbralt. Sõber kutsus teda halvustavate sõnadega, hoidus uue eesnime kasutamisest kasutades selle asemel tema perekonnanime. Järgmises tsitaadis kirjeldab intervjueeritu, kuidas sõber ähvardas ta transidentiteedi võõraste ees paljastada kasutades tema nn surnud eesnime (transinimese vana nimi, mida ta kasutas enne soolist üleminekut).

[M]ul oli üks sõber. Nüüd ta ei ole [enam] sõber. Ja ta oli alati nagu veider selle koha pealt, et ma naine olen. Ta mulle vist ikka paar korda tranny [ingliskeelne pejoratiiv, mille vaste eesti keeles on „transu“] ütles, sest et haha, edgy [mässumeelne], eks ju. […] ta oli juba enne olnud niimoodi, et ta nii-öelda peitis mind, et ta kutsus mind mu perekonnanimega, […]. See ei ole see, et mind oleks perekonnanimi häirinud. Aga, ja siis ta […] davai, et ma ütlen su vana eesnime, võin teha niimoodi inimeste juures, kellest keegi ei tea mu vana eesnime. Siis ma olen, haahaa, see oleks putsis, jah. […] [olen] tema juures, ta on ka veidi täis, siis ta [ütles]: „Tead, mind ei koti, mis sa oled, te kõik olete minu jaoks faggotid.“ [ingliskeelne pejoratiiv, mille vaste on eesti keeles „pede“].

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Intervjueeritu jagas sama sõbraga kogetud juhtumit, kui sõber avaldaski ühisele tuttavale info, et intervjueeritu on transsooline, ilma et tal oleks selleks luba olnud.

> *[M]a lähen vetsu, ta [sõber] vist ei tea, et ma olen vetsus. Ja siis ta räägib minu mingisugusele sõbrale, mingile semule, kes uksest väljas on: „Jaa, tegelt asi on selline, et ta on transsooline," [...] ma ei jõudnud teda peatada. Aga siis ma tulin välja, siis ma [olin] mega pahane ta peale.*

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Lesbina identifitseeriv cis-naine jagas kogemust selle kohta, kuidas ta oli kogenud homovaenu oma sõpruskonnas, muuhulgas oli halvustavalt kommenteeritud tema tüdruksõbra välimust. Ka siin viis vaenulik ja mitteaktsepteeriv suhtumine sõprade poolt sõpruse katkemiseni.

> *Ja pärast seda toimus väike konflikt, mille pärast ma nendega enam ei suhtle. Ma ütlesin, et ma enam ei saa [teiega sõber olla], te ütlete, et minu tüdruksõber näeb välja nagu mees, et kas ma tahan meest endale. Ei, ma ei taha meest endale. Vot selliseid homofoobseid nalju tehti kogu aeg minu suunal. [...] nii et ma ütlesin: „Ei, enam ei saa ma teiega suhelda, nii et head aega ja kõik." Ma ei suhtle nendega juba neli kuud, ei taha enam üldse.*

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Lisaks vägivalla- ja vaenukogemustele jagati lugusid, kuidas heteroseksuaalsed või paiksoolised inimesed käituvad soo- või seksuaalvähemusse kuuluva sõbra suhtes jahedamalt või ei aktsepteeri inimest pärast tema nn kapist välja tulekut. Oma identiteediga avalikuks tulek võib vähemalt mõneks ajaks, st uute sõprade leidmiseni, LBTQ noore isoleerida. Järgmised tsitaadid väljendavad sõprade-tuttavate reaktsioone pärast noore identiteedist teada saamist. Teises tsitaadis väljendub isolatsioon selles, et intervjueeritu tunnistab, et kui on valida teda täielikult mitteaktsepteerivate sõbrannadega koosviibimise ja kodus koos oma koertega filmivaatamise vahel, siis ta valib viimase.

> *Mul on varem mingisugused inimesed, keda ma olen pidanud sõpradeks, veidraid asju öelnud. Ma tulin ühele välja, siis ta nagu [vastas, et] aa, ei mind ei huvita, lihtsalt ära suru oma vaateid mulle peale, kuigi ta on mind tundnud üle kümne aasta, [...] sa tead, kes ma olen, ma ei ole teine inimene [...].*

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

> *Tegelikult seda ma olen hästi palju tajunud, et kuidas inimesed küll on, et ei, see on normaalne, et ma aktsepteerin sind, aga samas ma tunnen, et kusagil tekivad nagu piirid, et kui teisi sõbrannasid kallistatakse hängimiste [st olengute] lõpus, siis ma jään alati ilma kallistuseta, et lihtsalt [on] tunda, et okei, nad aktsepteerivad, aga samas ma panen nad veits ebamugavasse olukorda ja siis tihtipeale juhtubki sihuke asi, et ma ei räägigi oma asjadest*

või kui mul on valida, kas girls' night out või koertega filmiõhtu, siis nagu iga kell koertega filmiõhtu. Et see on ka kurb.

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Intervjuudest tuli välja ka see, et lapse või noore seksuaalset enesetaju või -määratlust ei võetud vanemate poolt tõsiselt. Järgnevas tsitaadis jutustab intervjueeritu loo, kuidas ta oma emale 18aastasena esimese tüdruksõbraga intiimsel hetkel „vahele jäi“. Ema reaktsioon tütre tunnistusele, et ta on lesbi, on uskmatus ja soov seda joobega selgitada, ehkki tütar ei olnud alkoholi tarvitanud.

No, üleüldiselt ma olen hästi-hästi kristlikust perest pärit. Ja tegelikult mul isegi ei olnud võimalust kapist välja tulla, ma kogemata jäin emale vahele [...]. Ma olin kusagil 18 vist, elasin veel vanematega, käisin kaheteistkümnendas klassis, [mul oli mu] esimene tüdruksõber, miilustasime temaga ja ema tuli, astus mu tuppa, ütles, et näed, pesumasinast tulid pesud. Ja siis ma ütlesin, et kuule, ma olen lesbi. Ja siis ta ütles, et saage kaineks. Aga see hommik, kolmapäeva hommik, noh, me ei olnud joonud. Alguses ma olin hästi traumeeritud, et ah, mis mõttes nad ei taha sellest rääkida.

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Seksuaalvägivald

Seksuaalvägivald on siinses aruandes eraldi alapeatükk, sest seda kogevad LBTQ inimesed erinevates situatsioonides ning erinevate inimeste poolt. Ülal, paarisuhtevägivalla alapeatükis oli juttu seksuaalrünnetest lähisuhtes. Siin tuleb juttu seksuaalvägivallast, mille toimepanijad on sõbrad ning klassikaaslased ja mis leiab aset kohtingutel.

Biseksuaalsete naiste ja lesbide kogemuses on nende seksuaalne identiteet vägivallatsenud mehi provotseerinud või motiveerinud. Intervjuudest tuli välja, et vägivallatsenud meeste jaoks on meestega intiimsuhteid mitte sooviv või meeste kõrval ka naistega suhteid loov naine keegi, keda tuleb panna ümber mõtlema või keegi, kes on vägivallatsejale eriti ihaldusväärne. Selline mõtteviis ongi viinud seksuaalvägivallani.

Aga meeste jaoks see oli kuidagi nagu väljakutse, et oo, ma saan sind muuta. See olukord oligi selline, et seal oli kaks tüüpi, kes mõlemad üritasid mind „muuta“ siis. Ja siis üks nendest hakkas mind katsuma. [...] ikka on olnud mehi, kes siis sellel ajal üritasid mind „muuta“. Õnneks oli see ainukene kord, kui tõesti mindi minu keha kallale.

Alice, biseksuaalne cis-naine

[J]ust selle tõttu tal võib-olla oli ka rohkem infot [minu seksuaalse identiteedi kohta], et ma olin algusest peale olnud avatud ja ta kuidagi püüdis tõestada, et mehed on ikkagi nii ägedad, sellest on tagantjärgi raske aru saada, aga ma usun, et seal võis olla see.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Järgmises tsitaadis kirjeldab intervjueeritu kogemust, mille järgi ei pidanud teda seksuaalselt ära kasutanud mees millekski tema kinnitust, et talle noormehed ei meeldi. Tsitaat on üks variatsioon teemal, et seksuaalvähemusse kuuluv naine kogeb, et tema ütlust, et teda ei huvita mehed, ei võeta tõsiselt:

> *[M]a ütlesin, et mulle meeldivad tüdrukud, mulle ei meeldi poisid üldse, et kuidas sa aru ei saa, ma ei taha lihtsalt. [...] Aga talle [väärkohtlejale] oli päris ükskõik [...].*

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Nõusolek

Seksuaalvägivalda kogenud inimesed üldjuhul väljendasid vägivallaepisoodis selgesõnaliselt, et neil ei ole soovi neile lähenenud mehega seksida. Seksuaalvägivalla ajal või vahetult enne ohvrid näitasid või ütlesid selgelt välja, et nad ei soovi seksuaalset tähelepanu ega lähedust, aga mehed ei kuulanud. Alaealisena vägistamist kogenud naine kirjeldas vägistamist ja nõusoleku puudumise väljendamist järgmiselt:

> *Noh, me vaatasime alguses filmi. Ta tegi süüa, kõik oli selline hästi tore. Ja siis ta hakkas mulle kogu aeg alkoholi juurde valama ja siis lõpuks ta hakkas mind juba katsuma ja alguses ma nagu läksin kaasa, sest ma mõtlesin, et äkki võib-olla nii kaugele ei lähe. Et kui me lihtsalt suudleme, siis selles ju ei ole midagi halba minu jaoks. Aga siis, kui ta hakkas mul riideid ära võtma, siis ma juba tundsin, et rohkem ma ei soovi siit edasi minna ja ma ütlesin talle, et ma, et palun, ma ei soovi täna seksida. Ma mõtlesin, et me võiks rohkem üksteisest tundma õppida, et palun ära tee. Aga ta ei kuulanud mind ja jätkas ikka oma tegevust. Ja ma ei tea, lõpuks ma lihtsalt korrutasingi järjest, et ma ei, ma ei taha seksida, nagu palun, ärme tee seda, ma, ma ei soovi. Ja ta lihtsalt ei kuulanud mind. Ja noh, lõpuks ta sai oma tahtmise.*

Alice, biseksuaalne cis-naine

Sama naine jutustas, kuidas ta piinlikkusest ei julgenud oma lähedastele öelda, et ta oli kohtingul vägistamist kogenud. Vägistamine juhtus ajal, mil ta oli eriti haavatav, sest ta ema oli äsja surnud ja ta otsis oma läbielamiste unustamise eesmärgil uusi tutvusi.

> *Mul oli nii piinlik, et ma ei julgenud mitte kellelegi öelda, et tegelikult see, mis juhtus, oli vastu minu tahtmist. Ja sealt nagu mul hakkaski see umbusaldus meeste vastu hästi tugevalt pihta. Jah, see oli tõesti jube kogemus, [...] sellel ajal ma olin veel ka ennast otsimas. Ma lihtsalt tahtsingi väga inimesi kohata ja mul oli kuidagi selline periood ka elus, et tahaks lihtsalt ära unustada, et ma just oma ema kaotasin [...].*

Alice, biseksuaalne cis-naine

Intervjueeritav, kes koges pikema ajaperioodi jooksul sõbra poolt seksuaalset ärakasutamist, selgitas, et ta sõber survestas teda endaga seksima. Ta rääkis, et ta allus

survele hirmust kaotada sõber, samuti oli ta vaimse tervise muredega seoses haavatavas olukorras. Intervjueeritu jutustusest aimdus ka tema kogenematust seista enda kehalise puutumatuse eest.

LGBT+ inimeste kogetud vägivald ekspertide silme läbi

Intervjueeritud ekspertidelt küsiti, kui palju on nad kokku puutunud LGBT+ inimeste kogetud soopõhise vägivallaga, milline see vägivald on ning kas LGBT+ grupi seas esineb vägivallakogemustes erisusi. Ekspertidelt küsiti laiemalt, st hõlmates ka geide ja transmeeste kogetut.

Kõik eksperdid olid oma töös puutunud kokku LGBT+ inimeste kogetud soopõhise vägivallaga, aga kokkupuute määr erines.

Seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse (edaspidi SAK) arst oli puutunud kokku eelkõige meestevahelise seksuaalvägivallaga. Tema sõnul on meestevaheline seksuaalvägivald naistevastasest seksuaalvägivallast jõhkram. Ta seostas meestevastast seksuaalvägivalda karistamise ja maskuliinsuse normidega, st meestevastane seksuaalvägivald toimib karistusena selle eest, et inimene ei vasta maskuliinsuse valitsevale normile. Ta tõi näiteks meeste domineeritud keskkonnad, nagu vanglad, meeste üliõpilaskorporatsioonid ja spordimeeskonnad, ning arutles, et osa vägivallast võib aset leida just seal, kus normist erinemise eest on ette nähtud karistus. Ekspert tunnistas, et geibaarides toimuvat vägivalda on tal keeruline selle loogika põhjal seletada. Järgmises tsitaadis kirjeldab ta meessoost ohvritega seksuaalvägivalda, mida iseloomustab kui jõhkramat võrreldes sellega, mida kogevad naised. Meeste puhul on erinev ka see, et vähem on ohvri uimastamist, teadvuseta olekut ja joovet.

> *[M]eeste vastu toime pandud seksuaalvägivald on jõhkram kui naiste vastu [toime pandud vägivald]. See on nii kirjanduse kui ka meie andmete põhjal. Näiteks on meil mitu juhtu, kus on olnud välismaalasest noormees, kes on läinud meil siin kuhugi geibaari ja [teda] on väga jõhkralt vägistatud. Noh, üks on mul väga hästi meeles, see oli lausa kuue inimese poolt, see on maksimum toimepanijate arv, mis meie andmebaasist üldse välja tuleb. […] Ja meeste [st meessoost ohvrite] puhul on ka palju vähem teadvuseta olekut, mäluauku, uimastamist. Vähemalt nad ei ütle seda. Naiste puhul tuleb seda väga palju rohkem ette.*
>
> seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst

Seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst kinnitas korduvalt, et SAK-ide senine andmekogumine ei võimalda LGBT+ grupi siseseid erisusi piisavalt täpselt kirjeldada, sest ohvritelt ei küsita süsteemselt nende seksuaalse orientatsiooni ega soolise identiteedi kohta. Sellest tulenevalt ei saa vägivallakogemuste kohta teha kindlaid järeldusi. Ühelt poolt ütles arst, et abivajadus on pärast vägivalda suures plaanis kõigil ohvritel sarnane, kuid teiselt poolt tunnistas ta, et LGBT+ inimeste erisuste kohta on andmeid vähe ja neid pole piisavalt tähele pandud. SAK-ides on tema hinnangul

hinnanguvaba ja ohvritundlik õhkkond ning abi on kõigile ühtlaselt kättesaadav sõltumata inimese identiteedist. Intervjuu pani arsti aga mõtlema, et andmekogumist võiks muuta.

> *[N]eid [juhtumeid] ei ole olnud nii palju ja ma olen kindel, et kuna me ei ole ekstra sellele tähelepanu kahjuks pööranud, et seda küsida, siis kui inimesed on rääkinud, siis nad on rääkinud, aga sellest jälge otseselt ei jää, sest see kuritegu [st seksuaalvägivald] on oma põhiolemuselt ikkagi sarnane ... Noh, tundub sarnane, aga ma ise arvan, et ta päris sarnane ei ole, lihtsalt me ei tea neid detaile nii hästi, et missugustesse olukordadesse nad [LGBT+ inimesed] satuvad.*
>
> seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst

Psühholoog-pereterapeut oli oma töös kõige rohkem kokku puutunud inimestega, kes identifitseerivad end geina, vähem oli tal olnud lesbidest kliente. Päris palju oli tal ka transsoolisena identifitseerivaid kliente. LGBT+ inimesi käis tema vastuvõtul iganädalaselt. Tema kogemuse järgi on LGBT+ inimesed kogenud eelkõige vaimset vägivalda peresuhetes.

> *Nüüd kui ma mõtlen selle soolise vägivalla peale, siis enamus nendest [st LGBT+ inimesed] on kogenud ühel või teisel kujul sellist emotsionaalset väärkohtlemist oma peresuhetes pigem. [M]a võin öelda, et enamus nendest on kogenud sellist väärkohtlemist või vägivalda. Ja enamasti oma pere ringis või peresuhetes paraku.*
>
> psühholoog-pereterapeut

LGBT+ inimeste kogetud perevägivald avaldub psühholoog-pereterapeudi sõnul kõige sagedamini emotsionaalse väärkohtlemise ja kontrolliva käitumisena. Sageli on see seotud LGBT+ noore sooidentiteedi või eneseväljenduse mitteaktsepteerimisega ning väljendub kriitikas, halvakspanus, surve avaldamises ja püüdes noort suunata. Vägivald leiab aset peamiselt koduses keskkonnas ning toimepanijateks on enamasti vanemad, vanemate partnerid või teised pereliikmed. Avalikus ruumis toimuvat vägivalda on psühholoog-pereterapeut oma praktikas kohanud harva. Järgmises tsitaadis kirjeldab ta, milline on mitteaktsepteerimise ja vaimse vägivalla mõju noorele.

> *Väga kontrollivad vanemad, kes sellist lapse, noore identiteeti ja valikuid ja otsuseid ei aktsepteeri. Ja ta [st noor] on siis kuidagi selle kaudu aheldatud või tal puudub selline vabadus ja eneseusk ja enesekindlus ja eneseusaldus iseseisvalt oma otsuseid ja valikuid [...] teha, et selliseid on mul kuidagi väga-väga korduvalt mustrina mitmeid. [...] need noored on raskustes, et sealt [suhtedünaamikast] kuidagi vabaneda ja oma valikuid teha.*
>
> psühholoog-pereterapeut

Sõltumata identiteedist kordusid tema sõnul LGBT+ inimeste puhul sarnased raskused, eelkõige nn kapist välja tulekuga seotud pinged ning noore identiteedi või eneseväljenduse vähene aktsepteerimine vanemate poolt.

Psühhoterapeut oli varasematel aastatel puutunud oma töös enam kokku geidega, kuid viimastel aastatel üha rohkem ka transinimestega. Tema kogemuses on kõige sagedasemad LGBT+ inimeste poolt kogetud vägivallaliigid perekondlik tõrjumine, institutsionaalne vägivald ja igapäevane stigmatiseerimine. Lisaks kirjeldas ta juhtumeid, kus transinimesed on kogenud tõrjumist või alandamist meditsiinisüsteemis, näiteks siis, kui pärast nime, sootähise või välimuse muutmist ei kohelda inimest austavalt. Vägivald võib eksperdi sõnul avalduda ka koolis, ametiasutustes ja avalikus ruumis nii halvustavate kommentaaride, mõnitamise, ähvarduste kui ka alandava kohtlemisena.

Järgmises tsitaadis kirjeldab ekspert, et osad LGBT+ inimesed kogevad hülgamist oma perekonna poolt. Ta tõdeb, et ka pered vajavad toetust, kui pereliige LGBT+ identiteediga välja tuleb.

> *Kõige raskematel juhtudel on perekonnad hüljanud need inimesed. Et hülgamistrauma on üks sügavamaid ja rängemaid traumasid, mida inimene kogeda saab. Aga õnneks [juhtub seda] järjest vähem. Nende pered ka vajavad tõesti palju toetust. Sest et kõigepealt nad ikkagi mõtlevad, et nemad on midagi valesti teinud.*
>
> psühhoterapeut

Psühhoterapeudi hinnangul kogevad soovähemused praegu rohkem vaenulikkust ja nad on haavatavamad kui seksuaalvähemused. Ta arvas, et lesbide ja geide olukord on ühiskonnas mõnevõrra normaliseerunud, kuigi stigmat on endiselt palju. Transinimeste kogemused on sageli valusamad ja pingelisemad. Ta seostas seda sellega, et sooline identiteet on ühiskonnas jätkuvalt raskemini mõistetav ning tekitab rohkem kohmetust, vaenulikkust ja alandavaid olukordi. Psühhoterapeut tunnistas samas, et ka seksuaalvähemusse kuuluvate inimeste kogemuses on dehumaniseerimist, inimest ei nähta inimesena, vaid ta taandatakse tema seksuaalsusele ja seksuaalaktile.

Psühhoterapeudi sõnul esineb ka samast soost inimeste paarisuhetes lähisuhtevägivalda. Tema kogemuses võivad vahel samast soost partnerite suhted avalduda teraapia käigus intensiivsena ja muutuda kiiresti konfliktseks. Ta pakkus põhjuseks, et haavatavus, häbi, varjatud identiteet ja varasemad tõrjumiskogemused võivad muuta inimese suhetes tundlikumaks.

Psühholoogi sõnul nõustab ta aastas keskmiselt viite LGBT+ inimest, kes on kogenud soopõhist vägivalda. Ka tema leidis, et levinud on peresisene vägivald, mis seisneb muuhulgas selles, et ei tunnistata LGBT+ inimese identiteeti. Koolides on vaimset vägivalda, näiteks sõna „pede“ kasutamist solvanguna, aga ka füüsilist vägivalda. Ekspert mainis, et vägivald leiab aset ka sotsiaalmeedias. Näiteks saadetakse kiusatule ähvardavaid sõnumeid, mis kohe ära kustuvad. Vaimse vägivalla kõrval on ta töötanud seksuaalvägivalda kogenud LGBT+ inimestega.

Psühholoog arutles selle üle, millised on vägivalla tagajärjed. Ta rääkis, et need LGBT+ inimesed, kes on lapsena kogenud seksuaalvägivalda, neil võib tekkida täiskasvanuna küsimus, kas tema lapseea vägivallakogemus mõjutab kuidagi tema seksuaalset või

soolist identiteeti. Ekspert oli täheldanud seda nii naiste kui ka meeste juures. Ekspert arvas, et on naisi, kes on lapsena kogenud meeste poolt seksuaalvägivalda, mille järel nad ei suuda enam meeste lähedust taluda, ja see võib olla põhjus, miks nad on suhetes vaid naistega. Eksperdi sõnul on probleem, et nii ohvrid ise kui ka ühiskond laiemalt ei pea vaimset vägivalda vägivallaks.

Sotsiaalkindlustusameti töötaja oli oma tööga seoses puutunud kokku samast soost partnerite paarisuhtevägivallaga, ühe geimehe seksuaalvägivalla juhtumiga, inimkaubanduse valdkonnas oli tal olnud kokkupuude seksitöösse kaasatud inimestega, kelle hulgas oli geimehi, lesbisid, kvääre. Seksitöö puhul ei olnud intervjuul üheselt arusaadav, kas ekspert võrdsustab seksitöö vägivallaga.

Ohvriabi valdkonnas töötades oli tal kokkupuudet LGBT+ ohvritega vähe – kahe aasta jooksul vaid kolm juhtumit. SKA töötaja puutus spetsialistina kokku ka Tallinna vanalinnas mõrvatud transinimese juhtumiga, mida on ka Eesti meedia kajastanud. Ekspert aitas mõrvatu transinimesest kaaslasel saada Eestis viibimise ajal tuge ning korraldas tema kontakti tugisüsteemiga tema kodumaal.

Sotsiaalkindlustusameti töötajalt küsiti LGBT+ inimeste lõikes statistika kohta SKA infosüsteemides. Eksperdi selgituse järgi salvestatakse SKA-s juhtumite kohta andmed infosüsteemis STAR, mida kasutavad SKA-le lisaks ka kohalikud omavalitsused. Infosüsteemis saavat inimkaubanduse teenuse puhul märkida lahtrisse „täiendav abivajadus“ eraldi valikuna „transsooline“, „LGB“ ehk seksuaalse sättumuse märke valikut ei ole. Seega peaks tema sõnul olema riigil andmed transsooliste kohta, mis puudutab inimkaubandust.

Ekspert märkis, et viimase kolme aasta jooksul on SKA-s olnud kasutusel kolm erinevat statistika tegemise viisi, st numbrid võivad kuriteostatistikas aastast aastasse erineda.

SKA töötaja rõhutas mitmel korral, et inimese identiteet ja vähemusgruppi kuulumine ei ole SKA jaoks olulised, sest teenused on universaalsed. Tema sõnul on SKA lähenemine soole formalistlik – sugu võrdub isikukood.

> *Laiemat LGBT vaadet [statistika tegemisel meil] ei ole ning sellel on ka konkreetne põhjus, sest me ei liigita inimesi, et on ta mees, naine, transsooline, LGBT [kogukonna] liige. Lähtutakse põhimõttest, et tegemist on abivajava inimesega, kellele osutatakse abi sõltumata tema identiteedist. Pakutavad teenused ja toetavad meetmed on kõigile võrdselt kättesaadavad ning üles ehitatud universaalse lähenemise põhimõttel. Näiteks inimkaubandusohvrite teenuse korral, kui tekib vajadus pakkuda ajutist turvalist majutust, siis on eesmärk tagada tingimused, milles iga inimene tunneks end turvaliselt ja mugavalt. Samuti lähtutakse juriidilise abi pakkumisel juhtumi sisust ja vajadusest tagada õiguslikult korrektne lahendus sõltumata inimese identiteedist. Osutatav abi on kõigile inimestele ühesugune ja võrdselt kättesaadav sõltumata nende identiteedist või kuuluvusest. Andmed soo kohta tuletatakse isikukoodist ning need liiguvad süsteemi automaatselt pärast isiku tuvastamist.*

sotsiaalkindlustusameti töötaja

Siseturvalisuse eksperdil ei meenunud ühtegi juhtumit LGBT+ inimestega, kes on kogenud soopõhist vägivalda. Samas oli ta kindel, et selliseid juhtumeid on olnud. Ta selgitas statistika küsimuses, et PPA-l on andmed LGBT+ pöördujate kohta, aga seda teemat eraldi ei seirata, sest andmete töötlemiseks peab olema seaduslik alus ja tellimus. Andmetest olevat keeruline LGBT+ pöördujate kohta väljavõtet teha, sest selleks peaks juhtumikirjeldustest noppima andmeid ükshaaval n-ö käsitööna. Sarnaselt ei ole näiteks lähisuhtevägivalla juhtumite puhul võimalik teha andmetest väljavõtet selle kohta, milline on ohvrite rahvus või emakeel, samuti seda, kui suur osakaal ohvritest ja toimepanijatest on nt eesti või vene emakeelega.

Ohvri reaktsioon vägivallale

Jutustades kogetud vägivallast avasid intervjueeritud ka seda, kuidas nad vägivallaepisoodis ise käitusid või milline oli nende reaktsioon.

Transnaine, kes oli kogenud paljusid verbaalseid ja füüsilisi ründeid avalikus ruumis, analüüsis oma reaktsioone ja käitumist vägivallaepisoodides pikemalt. Kuna tema vastu toimuvad sagedased ründed avalikus ruumis olid osa tema elust, siis oli ta enda reaktsioone ja erinevaid käitumisviise enda jaoks mõtestanud ning ka n-ö testinud. Näiteks leidis ta, et ründajale ei peaks pakkuma lõbu näidates, et rünne selle adressaati häirib või ärritab. Selle asemel kasutas ta võtet, et naeris ründajale näkku ja ignoreeris rünnet võimalikult pikalt.

> *Oota, ma alustan natuke lahjematest [vägivallakogemustest]. […] Ma võin rääkida, mis eile juhtus, hehe. Ma olin bussis, eks ju. {Mina istun siin} on kaks istet […]Ja siis siin hoiab mingist postist kinni, […] noor mees, […] Ja siis ma istun seal, mul läheb pilk null koma neljaks nanosekundiks, ta peale, […] Siis ta on nagu: „Mis sa vahid, fuck you [eesti k käi persse]!“ Ma nagu, hehe, ma hakkasin naerma või itsitama, sest et see oli selline üllatav reaktsioon […] Siis ta läks selle peale väga kettasse. Mul olid kõrvaklapid peas, ma ignoreerisin teda. Ta sülitas mu peale ja siis tuli nagu provotseerima, tuli mul näo ette telefoniga, et aa ma pildistan sind, mille peale ma ka ei teinud välja. […] Ja siis ma panin oma jala nagu, veits toetasin sinna selle ringi koha peale või see, kus ratta koht on. Ja siis ta [ütles:] „Mida sa paned oma jalga siia!“. Siis ma ignoreerisin. Ja siis ta togis mu teist jalga niimoodi oma jalaga, et mu tähelepanu saada, eks ju. Mille peale ma tõusin püsti ja andsin talle teada, et ta ei teeks nii, et nagu ära tule togima niimoodi. Ja siis ta hakkas: „Vaata ennast, sa näed välja nagu […] kesksooline, transvestiit, pederast.“ Ja mille peale ma ka ignoreerisin, naersin, aa, ei, ma naersin.*
>
> Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Ignoreerimise ja naermise kõrval selgitas sama intervjueeritu, et tema kogemuse järgi tuleb ründe korral enda eest seista. Ta selgitas, et kasutab teadlikult oma pikka kasvu ja laiu õlgu, et ründajaid heidutada.

[K]ui on nagu selline fight or flight [eesti k võitle või põgene], siis mul on jah, pigem selline fight, kuna mul on võimalus veidi oma pikkusega, ja laiad õlad, siis mul on veidi võimalus intimidating [hirmutav] olla või niimoodi ja see tihti töötab [...].

[S]eda ma räägingi, et enda eest seismine; [...] mulle varem üldse ei meeldinud, kui pikk ma olen, aga see on kasulik sellistes situatsioonides [...]. Kõige ülbemad inimesed on alati, kui neile näo ette minna niimoodi, vaadata ülevalt alla, siis nad lähevad häbelikumaks ära.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Oma turvatunde toetamiseks kandis sama intervjueeritu kaasas nuga või pipragaasi ning mitmes vägivallaepisoodis oli ta pidanud enda kaitseks ründajale füüsiliselt vastu astuma.

Ja siis ma nagu viskan ta üle enda selja maha. Vasaku käega, mitte väga tugevalt, sest [...] ma olin veidi täis, lõin teda näkku. Sest et nagu, ära hüppa mulle kaela - see oli automaatne reaktsioon. Ja siis hakkasin ära kõndima. Üks hetk ma vaatan selja taha, sama vend jookseb mulle järele. [...] ta jõuab minu juurde, ma panen talle jala ette. Niimoodi, et ta kukub pikali, siis ma kõnnin ära.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Naise, kes oli pikema perioodi vältel kogenud seksuaalset ärakasutamist oma sõbra poolt, kirjeldus oma reaktsiooni kohta viitab ignoreerimisele, passiivsusele, allaandmisele, ehk ka häbile. Intervjueeritu kasutas silmade sulgemise väljendit intervjuu vältel mitu korda. Kuna tegu oli eesti keelt võõrkeelena rääkiva inimesega, on võimalik, et ta tahtis kasutada väljendit „silmi kinni pigistama“ ignoreerimise mõttes.

Olgu, ma jälle panin silmad kinni, ütlesin okei, aga see, addiction [sõltuvus] jäi. [...]

Aga ma, jällegi panin silmad kinni, ma ütlesin, et nad on minu sõbrad, et mitte midagi mulle ei tee, muidugi.

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Sama naine koges seksuaalset rünnet ka oma klassikaaslase poolt. Tema reaktsioon on selles olukorras otsustav – ta väljendab selgelt, et tal ei ole läheduse soovi, ta karjub appi ning kui talle tullakse appi, jookseb ära:

Meil oli [kooli] lõpupidu. Me olime kuskil majas, linnast väljas, ei mäleta, kus. [M]a olin väsinud, see oli juba mingi kell viis hommikul ja ma pidin seal olema, sest seal oli minu kõlar [...]. Nii et ma ootasin, kuni kõik lähevad magama. Ma olin toas, kus mitte kedagi ei olnud, ja see poiss tuli sinna. Ta pani lihtsalt ukse kinni, [lükkas] diivani [ette]. Ma ei jooksnud ära, ma ei tea. Ja [ta] hakkas midagi proovima teha, ma ei tea, ma karjusin, ma ütlesin: „Ei, ma ei taha, üldse ei taha.“ Siis minu sõbranna, kes oli juba lahkunud, ta jõudis öelda [enne lahkumist] teistele klassikaaslastele, et palun vaadake ta järele, et nad

[...jäid ühte] tuppa koos, et ma ei tea, mis see poiss võib teha. Ja üks klassikaaslane sai siis tuppa [sisse] ja ma lihtsalt jooksin ära.

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Paarisuhtevägivalda kogenud intervjueeritu arutles selle üle, kas tal oli võimalik suhtest lahkuda või vägivallatsejale vastu hakata. Ta rääkis, et teda kammitses hirm, et mees hakkab tema vastu kasutama füüsilist vägivalda, ning ta ei tahtnud, et tema lapsed näeksid pealt tema kannatusi.

[F]üüsiliselt, jah, [vägivallatseja mind] ei takistanud, kuigi ma kartsin lõpuks, et see võib ka tulla. Et ikkagi tegelikult on see tunne, et sa ei saa välja mingist suhtest ja mul on lapsed, ma ei taha, et nad pealt näeksid seda, kuidas mina kannatan. Ja ma kartsin ikkagi, et see võib viia füüsilise vägivallani.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Vägivalla põhjused ja soodustajad

Intervjuude käigus avasid intervjueeritavad ka soopõhise vägivalla põhjuseid ja soodustajaid, ehkki intervjueerijad selle kohta ei küsinud. Vägivalla ühiskondliku põhjusena toodi välja ristuvat ebavõrdsust, mida kogevad lesbid seoses sellega, et nad on naised ja et nad kuuluvad samal ajal ka seksuaalvähemusse.

Biseksuaalne naine selgitas, kuidas suhtub üldsus biseksuaalsetesse naistesse ning viitas eksiarvamusele, et biseksuaalsed inimesed on promiskuiteetsed, st tahavad seksida paljude inimestega ning mitme inimesega korraga:

[P]äris paljudega on üldse raske rääkida sellistel teemadel ja eriti nagu biseksuaalsena, sest inimesed arvavad, et kui ma olen biseksuaal, siis ma tahan, ma ei tea, mehe ja naisega korraga olla. Aga ma tahan olla üksiksuhtes, ma ei taha mingeid selliseid, need kolmesed suhted ei ole minu teema. [...] Aga hästi palju arvatakse, et kui sa oled biseksuaal, siis sa tahad kõiki ja kõiki samal ajal.

Alice, biseksuaalne cis-naine

Vägivalla soodustajana mainiti ka erinevates riikides toimuvat tagasikäiku inimõigustekultuuris, mis puudutab eriti valusalt transinimesi. Põhjuseks toodi ka kahjulikke maskuliinsuse norme ning levivat hoiakut, et endast erineva inimese suhtes ei ole vaja käituda lugupidavalt. Järgnevas tsitaadis loetleb intervjueeritu riike, kus on märkimisväärne tagasilangus inimõiguste küsimuses. Ta väidab, et üleilmastumise kontekstis levib kahjulik mentaliteet ka teistesse piirkondadesse. Ta viitab ka manosfääri kahjulikule mõjule noortele meestele.

Arvan, et see peab algama haridusest ja minu meelest on see meeste probleem. Olen sellisel arvamusel, sest kõik, mis on aset leidmas mujal, julgustab teisi inimesi. Kui näed, mis toimub Venemaal, Ameerikas ja Ühendkuningriigis, ma arvan, et see julgustab teatud tüüpi inimesi näidates,

et see on okei, nii võib inimesi kohelda, pääsetakse karistamatult. Maailm on nüüd rahvusvaheline. Ma arvan, et hädasti on vaja neis küsimustes rohkem noorte meeste sisulist harimist. Noori mehi võib nakatada toksiline konservatiivsus, sest toksiline maskuliinsus saab alguse enesest lugupidamise puudumisest või hirmust, kuid siin on ka see, et osad inimesed arvavad, et endast erineva inimesega võib sitasti käituda.

Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

Avalikus ruumis soo määratlemine

Avalikus ruumis vägivalda kogenud transinimesed selgitasid, et vägivalla kogemine oli seotud sellega, kuidas neid avalikus ruumis sooliselt määratleti, st kuivõrd võõrad vägivallatsejad või tülitajad pidasid neid naisteks või vastupidi, said aru, et nad on transsoolised naised.

Transnaine, kes oli kogenud mitmeid ründeid avalikus ruumis, selgitas, et ühel juhul oli vägivallatsejate motiiv olnud tema seksuaalne orientatsioon, kuigi tavaliselt rünnatakse teda sellepärast, et ta on nähtavalt transsooline. Järgnevas tsitaadis kirjeldatud olukorras pidasid ründajad teda naiseks ning kuna ta oma naissoost partneriga trammis paarina käitusid, sh hoidsid käest kinni, siis rünnati neid tema arvates kui lesbisid.

See juhtus öösel, nii et tramm oli tühi, mis tõttu nad [st ründajad] arvatavasti leidsid, et nad saavad seda teha, ja see oli mulle ainulaadne kogemus selles mõttes, et tavaliselt seostan kõiki enda suunas kogetud ründeid ja vaenulikkust enda transsoolisusega, sel korral oli aga põhjuseks kindlasti see, et me oleme lesbid. […] Sel korral peeti mind cis-naiseks, kui saad aru, mida silmas pean […]. Jah, nad olid täiesti võõrad, kes ilma põhjuseta ja ilma ajendita valisid mind välja, ma ei tea, selle tõttu, kuidas ma end määratlen, milline ma välja näen. Asjaolu, et olin oma naisega ning me näitame avalikus kohas välja, et oleme paar, st hoiame käest ja muud sellist, seega on selge, et me oleme paar.

Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

Ühe vägivallaepisoodi puhul tõi transinimesest intervjueeritu esile, et ta ei olnud sel korral oma välimuse osas väga pingutanud, et naiselik välja näha, sest ta oli teel trenni, aga ometi teda rünnati.

[M]a ei näinud päris selline siis välja, […] no ma läksin trenni, ma ei hakanud väga [jumestust peale] panema, mul oli lihtsalt eyeliner [silmapliiatsiga meik] ja suhteliselt maskuliinsed riided.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Lisaks ühiskondlikele teguritele avasid intervjueeritavad ka individuaalseid asjaolusid, mis võisid soodustada seda, et nad vägivalda kogesid. Individuaalsete teguritena mainiti eneseotsinguid, vaimse tervise probleeme, sh sõltuvushäireid ja psühhiaatrilisi haiguseid või seisundeid, lähedase surma ja leinaperioodi, mis tegid inimese haavatavaks.

Alaealisena vägistamist kogenud naine rääkis oma haavatavusest järgmiselt:

> *[S]ellel ajal olin veel ka ennast otsimas. Ma lihtsalt tahtsingi väga inimesi kohata, mul oli kuidagi selline periood ka elus, et tahaks lihtsalt ära unustada, et ma just oma ema kaotasin [...].*

Alice, biseksuaalne cis-naine

Naine, kes jagas intervjuul oma paarisuhtevägivalla kogemust, jutustas ka oma sünnipere liikmete käitumismustritest ning peresuhetes kogetud vaimsest vägivallast. Järgmise tsitaadi järgi oli vaimne vägivald tema sünniperes tavapärane ning tal võttis aega, et täiskasvanuna mõista, milline on vägivallatu lähisuhe. Sünnipere käitumismustrid ja rutiinne vaimne vägivald ei lasknud tal täiskasvanuna kohe mõista, et ta on sattunud vägivaldsesse paarisuhtesse.

> *[A]lati on lähedaste suhetes ikkagi mingi vägivald eksisteerinud. Ka peres, kus ma kasvasin, oli mingite piiride ületamine, mingi karjumine - see oli norm. Siis ma ei saanud sellest aru, et mina võin mingeid piire panna ja see kehtib ja neid ei ületata. Või et näiteks mina võin [kellelegi] usaldada midagi ja seda, mida ma usaldan, ei kasutata minu vastu. Mul ei ole olnud lähisuhetes sellist kogemust, no selle hetkeni ei olnud kunagi olnud, kus üldse vägivalda, kui me räägime psühholoogilisest või vaimsest vägivallast, ei eksisteeri. Ma ei tundnud [vägivaldset suhet] ära. Ma ei saanud aru, et see ei ole okei.*

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Vägivallakogemuse mõtestamine

Vägivalda kogenud intervjueeritud mõtestasid vägivalla kogemust, samuti enda reaktsioone ja konteksti, milles vägivald aset leidis.

Alaealisena vägistamist kogenud biseksuaalne naine väljendas mitmel viisil, et oli nii minevikus kui ka olevikus ennast süüdistanud. Intervjueeritu arutles, kas seda, et ta vahetult enne vägivalla toimumist alkoholi tarvitas, võis pidada vägivallatseja provotseerimiseks. Ta mainis, et varemalt ei tahtnud ta tunnistada, et on ohver. Seksuaalvägivalla kogemise järel valetas ta oma sõpradele, et ta oli soovinud seksuaalset tähelepanu.

> *Ma ei tahtnud kuidagi kogu aeg tunduda mingi ohver nendes olukordades, kuigi tegelikult nüüd tagasi mõeldes minu keha ja sellist haavatavat olekut, depressiooni ja alkoholiga [liialdamist] kasutati väga palju ära. Aga võib-olla mul siis oligi piinlik, et ise jõin nii palju, ise läksin kaasa ja ise nagu kuidagi, ma ei tea, äkki ma ise provotseerisin, sest ma ju vahepeal tõesti jõin ennast nii purju, et ma ei mäleta kõike, et siis pigem oli selline enesesüüdistus. Ja kõik need lood, mis ma ikkagi rääkisin sõpradele, ma rääkisin nagu mina oleksin ka seda [st seksuaalset tähelepanu või kontakti] tahtnud.*

Alice, biseksuaalne cis-naine

Sama intervjueeritu puhul peitub enesesüüdistus ka selgituses, et ta hindab oma käitumist naiivseks ning leiab tagantjärele, et ta oleks pidanud aimama, et mees, kes talle meeldis ja kellega ta kohtingule läks, osutub vägivaldseks. Naine üritas vägistamise järel endale sisendada, et vahekord toimus mõlema nõusolekul ning rääkis nii ka oma sõpradele:

> *[S]ee oligi vist väga vähe aega pärast minu ema surma, ma olin väga haavatavas seisundis, ja siis ma kohtusin internetis ühe välismaalasega, kellega me suhtlesime. Meesterahvas ja ta oli minust vanem, ta oli täiskasvanud, mina olin alles 17. Ja siis ta kutsus mind enda poole. Ja minul oli temast pigem selline ettekujutus, et me räägime juttu, saame üksteist rohkem tundma ja siis, ma ei tea, läheme rahulikult magama, ma ei tahtnud, et midagi juhtuks. Minu jaoks oli suhetemaailm üldse väga uus, nii et ma tahtsin, ja minule alguses see mees väga meeldis. Aga jah, nüüd kui ma tagasi mõtlen, siis võib-olla ma olin natuke naiivne, et ma niimoodi ka mõtlesin, et mitte midagi ei juhtu, kui ta kutsus mind enda juurde ja siis ostis meile alkoholi.*
>
> *[...] Sellega oligi see, et ma rääkisin [oma sõpradele], aga ma ei rääkinud, kogu tõde, ma lihtsalt ütlesingi, et ma ei tea, me seksisime ja kõik oli hästi. Aga tegelikult see oli vastu minu tahtmist. Ma nagu ise üritasin ka endale öelda, et ma ise tahtsin seda, et ma ise ju läksin sinna, et ma oleks pidanud ju aimama, et selline asi juhtub.*
>
> Alice, biseksuaalne cis-naine

Paralleelselt oli intervjueeritu võtnud vägivallatsejaga kohtuma minnes kasutusele abinõusid juhuks, kui tegu on ohtliku või vägivaldse inimesega. Ta oli kutsunud oma sõbrad kohtingu tunnistajaks. Samuti oli üks ta sõpradest n-ö valvel, kui ööbimine mehe juures osutub võimatuks või ohtlikuks:

> *Ma ei tea, kuidagi jube kogemus oli, ja kõige hullem oli selle asja juures tegelikult see, et sellel ajal tulid mu sõbrad nii-öelda korraks turvama. Siis, kui me temaga kohvikus kokku saime, olid mu sõbrad paar lauda eemal, jälgisid, milline tüüp see on, ja et kas kõik on normaalne. Ja ma veel rääkisin sõnumites oma sõpradele, et kõik on korras ja et ma olen praegu tema pool. Mul oli isegi sõbranna, kes ütles, et kui midagi peaks halvasti minema, siis ma saan keset ööd minna tema kaaslase poole.*
>
> Alice, biseksuaalne cis-naine

Vägivallateo vägivallana tajumine võtab aega

Kohtinguvägivalla puhul selgitas intervjueeritu, et alles uuringukutset lugedes mõtestas ta enda jaoks hirmsa kogemuse vägivallana, varem ei olnud ta seda teinud. Sama inimene oli kogenud alaealisena vägistamist, mille kohta ta tunnistas, et tal võttis aastaid aega enne kui sai aru, et see, mida ta oli kogenud, oli vägistamine. Seejärel hakkas ta sellest kogemusest rääkima kui vägistamisest.

No hiljem, kui ma olen, noh, sellel, mul võttis ka väga kaua aega, et üldse aru saada, mis toimus. Ja kui ma sellest aru sain, et tegelikult mind vägistati, siis ma hakkasin sellest niimoodi rääkima. Ja siis ma rääkisin oma sõpradele ka sellest niimoodi. Aga jah, enne seda oli, ma sellest ei rääkinud ja perele ma ka ei rääkinud, et ma. Noh, mul on õed ja vend ja ma ei tahtnud kuidagi, et nad peaksid minu pärast muretsema, sest neil on niigi [raske], nad muretsesid minu pärast [peale] ema surma, […] jah, ma ei tahtnud kuidagi neile koormaks olla rohkem. […] Ma arvan, et see oli pigem aastates, jah, läks ikka vähemalt aasta, ma arvan, mööda, enne kui ma sain aru. Ja hakkasin mõtlema selle peale, et see ei olnud ju minu tahtmine ja ma väljendasin seda.

Alice, biseksuaalne cis-naine

Sõbra poolt pikema perioodi vältel seksuaalset ärakasutamist kogenud naine selgitas, et ta ei saanud kohe aru, mis temaga toimub.

[M]a käisin pärast seda psühhiaatri juures, [kes] ütles et mul on BPD [piirialast tüüpi isiksushäire]. […] See ei ole see, mille pärast kõik toimus, aga ma sain aru, mis minuga üldse toimus. […] Mulle oli nagu pähe sisse trügitud, [sisendatud,] et see oli minu tahe, ma ise tahtsin seda ja ma uskusingi nii, […] aga mulle see ei meeldinud.

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Ka sõbra poolt seksuaalset ärakasutamist kogenud intervjueeritu ei rääkinud kogetust mõnda aega kellelegi, kuni sai teada, et tema sõpruskonnas oli veel üks tüdruk, keda ära kasutati. Ta toob põhjuseks selle, et see oli tema esimene sõprussuhe, mille purunemist ta kartis. Ta kasutab ka sõna „sõltuvus“ viidates, et ta oli suhtest või talle pööratud tähelepanust sõltuvuses.

[M]a, mul oli mingi addiction [sõltuvus seoses] temaga, sest ma ei tea, see oli mu esimene sõber, ma väga kartsin teda kaotada. Nii et […] ma ei rääkinud kellelegi sellest. See [st seksuaalne ärakasutamine] kestis, ma ei tea, umbes aasta, niimoodi. Siis ma sain teada, et minule lisaks oli veel üks tüdruk, kellega ma suhtlesin, aga ei tema ega mina teadnud sellest, et ta teeb selliseid asju meiega. Ja siis ma rääkisin sellest temaga, muidugi see poiss enam minuga ei suhelnud, [juba] kaheksa kuud umbes.

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Lähisuhtevägivalda kogenud naine rääkis, et tal oli raskusi mõista, et talle kõige lähedasem inimene, tema lähisuhtepartner, võib käituda kontrollivalt ja et lähedasega võib seostuda vägivallaoht.

Mul ei mahtunud pähe, et seesama inimene, kes on mulle kõige kallim, et ta saab teha üldse midagi sellist. Ma eitasin seda, aga lihtsalt see üks kord ma mõtlesin, et see ei saa olla juhus. […] Et noh, ma kuidagi nagu andsin, noh, lasin [sellel juhtuda], aga lihtsalt sel hetkel ei saa sellest aru. Et ma olengi abitumas olukorras ja ma ei saa enda kaitseks midagi teha. Ja see toimus

minu kodus. Ja lihtsalt see tuli nagu etapi kaupa hiljem mu teadvusesse, nagu lõpuni.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Sama intervjueeritu rääkis, et ta sai alles hiljem aru, et tema suhe oli algusest peale olnud ebaturvaline. Ta arutles, kas võib öelda, et ta ise lasi oma piire ületada. Teatud hetkest alates hindab ta ise toimunut ebaõiglaseks. Oma vägivaldset suhet oskas ta õigesti hinnata alates ajast, mil ta on turvalises suhtes partneriga, kes temaga arvestab.

Et noh, mingis mõttes ma võin ju ikkagi öelda, et [...] ma olen ise lasknud endaga käituda piire ületavalt. Aga see, mis on toimunud edasi, noh, see on muidugi ebaõiglane. Lihtsalt algusest peale pole suhted olnud turvalised. Ja ma saan sellest vahest võib-olla nüüd kõige paremini aru, sest mul on turvaline suhe. Et noh, see, kus mind kuulatakse, kus minuga arvestatakse. Minu keha piiridega, minu emotsioonidega, et siis tagantjärgi saan aru.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Vägivalla tagajärjed

Vägivalla tagajärjed on intervjueeritud ohvrite sõnul tõsised ja pikaajalised. Vägivalda kogenud inimeste vaimne tervis oli kogetust tugevalt mõjutatud. Ka intervjuu ajal mõjutas kogetust rääkimine inimeste enesetunnet ja käitumist. Seksuaalvägivalda kogenud intervjueeritud nutsid, isegi kui vägivallast oli möödas aastaid. Avalikus ruumis korduvalt ründeid kogenud transnaine elas post-traumaatilise stressihäirega (PTSH), mis avaldus intervjuu ajal olevikuhetkest eemaldumises.

Järgmises tsitaadis avab intervjueeritu, kel oli palju vägivallakogemusi, vägivalla mõju oma vaimsele tervisele. Ta räägib, et tema seisund on tänu teraapiale paremaks läinud ning et tema enesetunne sõltub ka sellest, kas tal on parasjagu nn hea periood või mitte. Ta kirjeldab traumajärgseid tagajärgi nagu sunnismõtted ja reaalsusest eemaldumine järgmiselt:

[N]o päris paljud asjad olid valusad. [...] Jaa, selle kallal ma olen pidanud töötama teraapias. See on natuke paremaks läinud selles osas, et ma olen natukene saanud seda läbi töötada, pluss, see väga sõltub, kas mul on hea periood või mitte. Sügisel oli hästi palju seda, et vahepeal lihtsalt pidin nagu patja karjuma, sest et mul lihtsalt keerleb ja keerleb ja keerleb. Ma kadusin nagu tihti ära, et ma jään lihtsalt ühte kohta vaatama siis. Ja siis see keerleb ja keerleb ja keerleb ja keerleb. Ja appi, mul on tunne, et see on võtnud mul kokku mitmeid päevi lihtsalt ära. [...] Ma alguses ei saanud aru ka, kui suur probleem see oli [...]

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Vägivalla mõjust vaimsele tervisele räägivad ka järgmised tsitaadid, milles vaimne pinge ja läbielatu toovad kaasa ka füüsilised sümptomid.

Oo, need olid päris jõhkrad. […] Ja eelmise aasta alguses ma olin nagu täiesti mingis mustas augus või ma mäletan, et kui ma lõpuks eelmise aasta mais hakkasin sellest välja tulema, siis mul tekkisid sihukesed paanikahood, et ma hakkasin ärevusest oksendama hästi palju, mis on ülirõve. Ja noh, enne seda oli fibromüalgia kõige kohutavamal viisil üldse, et nagu mingi lambist käed paistes, pea pinises, ma kaotasin igasuguse usalduse inimeste vastu. Et praegu ma isegi ei otsi enam aktiivselt tööd.

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Noh, selline krooniline väsimus tekkis, aga ma ise ikkagi seostasin seda selle olukorraga või kuidagi selle posttraumaatilise [seisundiga].

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Läbielatud traumaatilised kogemused tekitasid intervjueeritud transnaisel sundmõtteid ja kättemaksufantaasiaid, mis omakorda tekitasid temas süütunde, et ta ise on vägivaldne.

[…] posttraumaatiline stressihäire võib tekitada teatud kättemaksuhimu, mis on nii vastik […], et ma ei taha sellest rääkida, sest ma tunnen end nagu halb inimene. Ja ma tean, et see ei peegelda minu olemust, aga […] [mul on ka] sundmõtted, et noh, mul on tunne, et ma olen vägivaldne halb inimene, kuigi ma absoluutselt ei ole.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Üks intervjueeritud transnaistest selgitas, et vägivallakogemused on tekitanud tal ärevuse, pideva valveloleku tunde ning iga väike asi ehmatab teda. Ta rääkis, et kardab nüüd mehi.

Olen ärev, mul on ärevus ja ehmun kergesti. Isegi väga väikesed asjad panevad mind võpatama. […] Mõtlen pidevalt enda turvalisusest. Nii on see olnud pikka aega, aga mil iganes midagi sellist juhtub, ei pea ma tulema toime üksnes sellega, mis just juhtus, […] äkitselt pean tunnetama igat korda, kui midagi sellist on minuga juhtunud ning kõik lihtsalt käibki ringiratast ja ma olen ärevam, iga korraga ettevaatlikum ja kardan üldse mehi.

Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

Pidevat valvsust ja lihaspinget avalikus ruumis kirjeldas ka teine transnaine. Hirmust uute rünnet ees kandis ta kaasas nuga või pipragaasi:

[M]u stressitase on nii laes avalikes kohtades ja eriti pimedas, […]. [A]ga jah, mul on diagnoositud posttraumaatiline stressihäire. Mul käivad teatud mingisugused stsenaariumid ajust läbi, vaatan, et mingisugune inimene tuleb, mu keha on kohe valmis […] mul on vist olnud praegu seitse või kaheksa aastat järjest, hehe, lihased pinges. […]Ma olengi üritanud, et ma jätan noa maha, nüüd on nagu parem. Nüüd, kui ma kooli lähen, ma meelega jätan selle maha, siis mul on okei. Tavaliselt mul on [seljas] jope, siis mul on pipragaas kaasas.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Vägivalla negatiivne mõju vaimsele tervisele kestab ka pärast vägivaldse suhte lõppemist ja aastaid pärast vägivalla kogemist. Järgmises tsitaadis räägib intervjueeritu, et ta koges tuimestumist, meeleolulangust, depressiooni ning ebakindlust. Tagajärjed on sellised, et need mõjutavad tema igapäevaelu.

> *Ma arvan, et ma mingil hetkel muutusin hästi vältivaks. Lihtsalt selleks, et kuidagi ennast nagu säilitada. Mingis mõttes nagu robot, et teeb mingid asjad ära ja kodust väljas lubad endale emotsioone, aga kodus üldse mitte. See kestis kindlasti mitu aastat. […] mõjutas mu vaimset tervist ja sellist meeleolulangust. Kuni siis ikkagi depressioonini välja. See ei lõppenud ka päriselt ära, kui see suhe ära lõppes. […] tahaks endast mõelda nii nagu teised näevad mind, aga lihtsalt see kõik on mõjutanud. Ebakindlus on ikkagi mingitel hetkedel väga kohal. Ja noh, see mõjutab sellist igapäevaelu.*

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Seksuaalvägivalda pikema aja vältel kogenud naine hakkas kartma, et tal ei olegi endal enam võimet oma elu üle otsustada, et teda saab kasutada kui nukku. Paralleelselt tekkis tal umbusaldus ja hirm, et teised inimesed tahavadki teda seksuaalselt ära kasutada.

> *Ma kogu aeg kartsin ja kardan isegi praegu, et mind lihtsalt kasutatakse ära, et ma olen lihtsalt mingi nukk, millega saab mängida. Ma kogu aeg kardan, et mind visatakse ära oma elust, ma kogu aeg kardan, et mind lihtsalt inimesed kasutavad ära ja nad tahavad minust vaid ühte asja. Ma kardan, et üks hetk keegi lihtsalt tuleb ja vägivallatseb seksuaalselt minuga, midagi sellist, jah.*

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Seksuaalse vägivalla tagajärjed mõjutasid suurel määral ohvri enesekindlust, aga ka valmisolekut kogeda nõusolekul põhinevat lähedust. Ebakindlusest ei suudetud järgmistes suhetes väljendada oma tegelikku tahet füüsiliseks läheduseks. Samuti kogeti ootamatult ilmuvaid mälupilte traumaatilise kogemuse kohta ja hirmu läheduse ees.

> *Mis mõjus kõige rängemalt. See pilt kustus mu mälust ja see tuli tagasi hoopis järgmises suhtes, et mingisugused mälupildid, mida ma ei saanud kontrollida ja siis mingisugune hirm. See on paaniline hirm läheduse ees. Et kuni siis selleni välja, et mul [on] häbi, mul on nagu vastik enda pärast.*

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

> *See kogemus on ka minus sellist hirmu tekitanud, et kui ma olen kellegagi seksuaalses vahekorras, siis kui mulle midagi ei meeldi, siis ma ei näe põhjust, et öelda seda. Ma pigem lihtsalt nutan omaette, kuni see kõik on möödas. Ja noh, aasta aega tagasi ma kohtasin oma praegust elukaaslast ja siis temaga juhtus ka samamoodi, et tema nagu tahtis ja mina ei tahtnud ja*

siis ma hakkasin nutma. See oli esimene kord, kui keegi niimoodi ütles, et kuule, kui sa ei taha, siis me ju ei pea seksima, et sa võid mulle öelda.

Alice, biseksuaalne cis-naine

Seksuaalvägivalla tagajärjed ilmnesid ka unetusena, samuti alkoholi liigtarvitamisena, juhusuhetena, enesevigastamisena, mida inimene kasutas, et unustada kogetut ja vaigistada oma kannatusi.

Pärast seda mul ühel hetkel hakkas mingi nümfomaania. Siis ma hakkasin väga palju jooma, mul täitsa katus sõitis ära. Nii et ma kogu aeg proovisin leida midagi, kuhu ma saan ära joosta, et seda [kogemust] enam ei mäletaks. Ja praegu isegi, kui ma kedagi neist [vägivallatsejatest] näen, mul tuleb paanikahoog, ma tahan ära joosta, ma tahan lihtsalt maa alla minna, ma ei tea. [...]

Siis ma ei maganud üldse, vaid üks tund päevas võib-olla. Hea et ma ei olnud õppimas sellel aastal, mul oli see gap year [vaba aasta]. Mul olid mingid väga-väga halvad unenäod. [...] ma jõin, võtsin antidepressante, mis ei aidanud mind üldse. Self-harm [enesevigastamine] oli ka ühel perioodil. Praegu vist ei ole kõik nii halvasti enam [...]. Võib-olla veel tuleb see kõik tagasi.

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Noor transnaine, kes oli kogenud, et tema lähedane sõber oli teda reetnud avaldades teistele inimestele, et naine on transsooline, ei olnud teda aktsepteerinud, kirjeldas oma raevu ja kaotusvalu järgmiselt:

[S]iis ma läksin kohutavalt vihaseks, sest et nagu mida? Ja siis ta tuli ja nägi mind ja siis ma hakkasin ta peale korralikult karjuma. Ma olin nii raevu täis, sest ma sain nii haiget, et inimene, keda ma nii pikalt tunnen. [...] siis ma olin, ei, sa absoluutselt ei saa andeks. Ma rääkisin talle, [...], et see on reetmine. [...] ma kaotasin väga hea sõbra.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Inimene, kes oli kogenud kontrollivat suhet ja kes oli partneri poolt kodust välja visatud, koges negatiivset mõju oma rahalisele olukorrale.

Et tõesti, see eks pani mind sihukesesse olukorda, kus [...] oli rahaliselt väg- või noh, ikka veel on rahaliselt väga keeruline olukord.

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Enese identiteedi määratlemine ja eneseleidmine oli ohvrile seksuaalvägivalla kogemise järel keeruline. Vägivalla negatiivse mõju minevikku jätmine nõudis inimeselt tööd endaga ning ta leidis, et ta ei ole seda veel päris seljatanud.

[K]ogu selle emakaotuse ja selliste seksuaalsete ärakasutamiste keerises oli väga raske leida enda identiteeti, aga identiteet oli minu jaoks oluline. Ja samas mul on hea meel, et ma olen sellest kõigest kuidagi välja tulnud. Kuigi ma ei ütleks, et ma olen täiesti paranenud sellest kõigest, aga ma olen ikkagi

väga palju tööd teinud enda kallal, et ma saaksin edasi liikuda, et ma saaksin olla just see, kes ma ise tunnen, et ma olen.

Alice, biseksuaalne cis-naine

Psühholoog-pereterapeudi hinnangul kulub paljudel LGBT+ noortel väga suur osa energiast oma identiteedi, keeruliste peresuhete ja emotsionaalse koormaga toime tulemisele, mistõttu ei pruugi neil jätkuda jõudu tööelus osalemiseks või vastutuse võtmiseks oma elu ees. See omakorda võib suurendada sõltuvust vanematest ja pidurdada noore arengulist vajadust iseseisvuda.

Nendel läheb nii palju energiat ja ressurssi enda teemadega toimetulekuks või kuidagi iseenda identiteedi ülesehitamiseks või oma peresuhetes toimetulekuks, et neil ei jää enam sellist jõudu ja energiat ja ressurssi üle, et kuidagi tööturul aktiivselt osaleda. See ju suurendab jällegi nende sellist haavatavust ja sõltuvust oma vanematest. Topeltlõks on kuidagi siin sees.

psühholoog-pereterapeut

Usaldamatus

Üks silmatorkav vägivalla tagajärg on usaldamatus, mida vägivalda kogenud inimesed tunnevad kogu inimkonna, kitsamalt meessoo, politsei, riigi ja selle asutuste, sh PPA, aga ka pere ning usalduse reetnud sõprade vastu.

Usaldamatuse tunne mõjutab omakorda tööalaseid ja muid suhteid meestega, turvatunnet avalikus ruumis ning valmisolekut abi otsida. Laiemast usaldamatusest teiste inimeste suhtes kõnelevad järgmised tsitaadid:

[S]ee mõjus niimoodi, et see lihtsalt kinnitas teatud maailmavaadet, et inimesed on ohtlikud ja niimoodi.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Jaa, väga jõhkrad tagajärjed, et väga suur umbusaldus inimeste vastu. [...] Selles suhtes joppas, et [koera nimi] oli minuga koolis [kaasas], et ta motiveerib mind käima õues ja inimestega suhtlema. Ma ei tea, kui [koera nimi] oleks ka ära varastatud, siis ma ei kujuta ette, ma olekski tuppa ära koolenud.

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Meessoo suhtes tuntavat usaldamatust ja hirmu mainisid nii avalikus ruumis võõraste meeste poolt ründeid kogenud kui ka need, kes olid kogenud seksuaalvägivalda tuttava mehe poolt.

[M]eessugupoole [...] [vastu] umbusaldust süvendas.

Alice, biseksuaalne cis-naine

Kardan mehi, sest need on alati mehed, mitte kunagi naised, kes võivad küll mind imelikult vaadata ja sosistada vms, kuid need on alati mehed, kes

karjuvad ja ründavad füüsiliselt. Nii et nüüd ma kardan mehi. Olen alati ettevaatlik nende suhtes, mul läheb kauem aega, et mõne mehega sõbraks saada.

Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

No, see ikkagi tekitas minus meeste suhtes nii suurt vastikust, et just alati juhtubki see, et mehed teevad selliseid asju. Ja ma tundsin ennast lihtsalt väga ebaturvaliselt [...]. [M]eessugupoole suhtes umbusaldust süvendas. [M]a ei tundnud kuidagi kunagi, et ma saaks ennast nagu vabaks lasta, sest [...] ma teadsin alati pärast [vägivallakogemust] [...], et kui ma lähen kellegagi kaasa, mis siis juhtuma hakkab.

Alice, biseksuaalne cis-naine

Abi otsimine

Esmajoones toetuvad vägivalda kogenud LBTQ inimesed iseendale, aga ka oma lähimatele sõpradele või pereliikmetele, keda nad usaldavad. Üks intervjueeritutest selgitas, kuidas peamine, mida ta vajas, oli see, et teda ära kuulataks, et teda usutaks ning et ta saaks rääkida kogetust nii kaua kuni enesetunne läheb paremaks.

Psühholoog, psühhiaater, sõbrannad, ema ka ja pärast seda tuli siis tüdruksõber, nii et mul oli vaja väga palju sellest rääkida. Väga palju rääkida sellest. Mulle oli vaja, et mind usutakse [...]. Et mind kuulatakse, no tegelikult ma ei vajanud mingit reaalset abi, mingisuguseid soovitusi, et mida teha. Ma teadsin, mida mul on vaja teha, mul oli lihtsalt vaja sellest väga-väga-väga kaua aega rääkida. Et tunne oleks parem. Et ma teaksin, et ma ei ole üksinda.

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Samas oli intervjueeritud inimeste hulgas ka neid, kes olid vägivalda kogenud sõprade või pereliikmete poolt. Samuti oli kogemusi, kus lähedased ei toetanud ohvrit ega peegeldanud inimesele tagasi, et nad usuvad teda või et temaga juhtunu on taunimisväärne.

Ma jagasin ka sõbrannaga, aga sealt ei tulnud midagi. Ma abi otsisin [...] oma vaimse tervisega ikkagi hiljem, siis kui ma nagu nägin, et mingi selline krooniline väsimus tekkis, aga ma ise lihtsalt ikkagi seostasin seda selle olukorraga või kuidagi selle posttraumaatilise [mõjuga]. Ja siis pöördusin teraapiasse.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Mitmeid ründeid kogenud transnaine rääkis, et läks aega, enne kui ta abi sai. Kuna ta vanemate reaktsioon vägivallast rääkides ei olnud toetav ning tal oli PTSH, siis oli talle abi otsimine raskendatud.

[M]ul läks ikka aega, kuni ma tuge sain.[...] Vanematega läks nagu läks ja siis, ma usun, et see veidi takistas mul, ma veidi kõhklesin abi otsimisel [...]. [S]ee ei ole minu pärast, [...] postraumaatilise stressihäirega on teatud mõttejooned, mis raskendavad abi otsimist. Enesesüüdistamine ja selline mahategemine [...].

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Vägivalda kogenud inimeste toetumine iseendale oli valdav. Näiteks paarisuhtevägivalda kogenud naine soovis, et ta oleks mees, et suuta ennast ja oma lapsi ise kaitsta, sest naisena tundis ta end kaitsetu ja jõuetuna. Ta viitas sellele, et vägivalla kogemusega seoses oleks ta tahtnud olla hoopis mees ja füüsiliselt tugevam:

Ma nagu vihkasin seda, et ma olen naine, sest kui ma oleksin mees, siis ma saaksin ennast kaitsta. Noh, see ju ei peaks olema nii. [...] ma isegi tahtsin olla füüsiliselt tugevam ja sellise meheliku kehaehitusega, et lihtsalt saada ennast kaitsta mingis olukorras.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Formaalset abi spetsialistidelt otsiti teises järjekorras. Politsei suhtes on usaldus ja ootused väga madalad. Need, kes olid politsei poole pöördunud, ei olnud abi saanud (vt ka alapeatükk politsei poole pöördumine). Abi saadi vaimse tervise spetsialistidelt, kelle abil vägivallakogemust mõtestati ning saadi teadmisi, kuidas kogetu tagajärgedega edasi elada. Ohvriabiteenustest ei teata ning neid ei osata ka otsida.

Vene emakeelega intervjueeritu arvas, et ehkki Eesti leiab vene keeles on nii infot kui ka teenuseid, on abi eesti keeles kiiremini kättesaadav.

Praegu jah, tegelikult, eesti keeles on küll palju lihtsam leida midagi. Aga vene keeles on ka väga palju, mida võib leida. Et kõik arstid, kõik psühholoogid, psühhiaatrid, politseinikud, ma ei tea, kes veel. Et kui on vaja abi, võib leida vene keeles, aga eesti keeles see toimub väga palju kiiremini kui vene keeles.

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arsti hinnangul ei ole põhjust eeldada, et LGBT+ inimestel oleks Eesti abisüsteemide vastu kõrge usaldus. Ta tõi välja, et kui juba meditsiinisüsteemis kogeb see elanikegrupp stigmatiseerimist, siis ei saa arvata, et teiste süsteemide suhtes oleks usaldus automaatselt suurem. Just politsei suhtes võib umbusk olla arsti sõnul kõige suurem.

Psühhoterapeudi hinnangul on LGBT+ inimestel abi otsimine raskem, sest sageli nad eeldavad spetsialistidelt vaenulikke või halvustavaid hoiakuid ning see ootus ei ole alati alusetu. Eriti transinimeste puhul võivad varasemad negatiivsed kogemused ametiasutuste või tervishoiusüsteemiga muuta abi otsimise keeruliseks. Psühhoterapeut leidis, et abi otsimist mõjutavad ka teiste sama kogukonna liikmete negatiivsed kogemused, neist räägitakse omavahel ning see muudab inimesed ettevaatlikuks ja umbusklikuks.

Psühhoterapeut selgitas, et vägivallaohvritel üldiselt on raske tugisüsteeme usaldada ning see kehtib ka LGBT+ inimeste puhul. Usaldus sõltub väga palju sellest, millise konkreetse ametniku, arsti või spetsialistiga inimene kokku satub. Negatiivsed lood, kus inimesed ei ole abi saanud, mõjutavad usaldust tugeval määral.

Sotsiaalkindlustusameti töötaja ei olnud kuulnud, et LGBT+ inimesed ei pöördu näiteks ohvriabi poole, sest asutuse suhtes ei ole usaldust. Ta toonitas mitu korda, et tema jaoks ei ole vahet, kes tal nõustamisel kliendiks on, st LGBT+ identiteet ei mängi abisaamisel rolli. Samas ta pidas LGBT+ inimesi eriti haavatavaks, sest Eestis ei ole ühiskond piisavalt arenenud ning hoiakud LGBT+ inimeste suhtes ei ole soodsad. See võib aga tema sõnul tekitada LGBT+ inimestes hirmu olla oma identiteediga ametnike ees väljas. Samas ekspert konkreetselt seda keerukust ei olnud praktikas näinud. Ta tunnistas, et tugiteenuste süsteemist üksi läbi murda on keeruline.

> *LGBT-inimestel peaks kogukonna sees olema selgelt teada, kuhu abi saamiseks pöörduda. Kui selleks ei ole näiteks Eesti LGBT Ühing või mõni muu tuttav tugistruktuur, võib abi leidmine osutuda keeruliseks. Süsteemis iseseisvalt vajaliku abini jõudmine eeldab teadlikkust, oskust infot otsida ja oma vajadusi väljendada. Traumaatilise kogemuse korral võib aga inimese võime süsteemis orienteeruda ja abi otsida olla märgatavalt vähenenud võrreldes tavapärase olukorraga. Teadmatus sellest, kust abi otsida, haavatav olukord ning võimalikud varasemad negatiivsed kogemused võivad mõjutada abi otsimise valmisolekut ja võimalusi. Seetõttu võib LGBT-inimeste pöördumiste arv ametiasutuste poole, et abi saada, olla mõnevõrra väiksem.*
>
> sotsiaalkindlustusameti töötaja

Eneseabivõtted

Nagu öeldud, vahetult pärast vägivalda toetusid ohvrid valdavalt iseendale. Selleks et end ise toetada ja õppida vägivallatagajärgedega elama, kasutasid intervjueeritud erinevaid võtteid. Järgmises tsitaadis kirjeldab naine, et tema suurim tugi on tema koer.

> *Ta on selles suhtes, et kui ma hüsteeriliselt nutan, siis see häirib teda [koera], ta ei ole kunagi kuri olnud, aga siis ta hakkab urisema ja siis ta on nii boss bitch [st enesekindel], […] et kuule, võta nüüd end kokku, hehe, lähme õue, vaatame päikesepaistet ja otsime metsloomi. Tegelikult, jah, põhimõtteliselt mu koer on suurimaks toeks.*
>
> Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Avalikus ruumis korduvalt ründeid kogenud transnaine kasutas intervjuul kogetust kõneldes irooniat ja sarkasmi luues sellega enda kui ohvri ja kõneleja vahel distantsi. Ta oli ise teadlik sellest võttest ning reflekteeris selle üle intervjuu ajal. Seda võib pidada üheks eneseabitehnikaks. Lisaks hakkas intervjueeritu õppima võitluskunsti Krav Maga,

kandis aegajalt kaasas nuga või muud teravat eset ning üritas avalikus ruumis hirmus välja näha, et teda ei tülitataks.

> *[M]ul on kokkulepe, et kui ma lähen kooli, siis ma ei tohi nuga kaasa võtta. […] Siis ma olin nagu, okei, ma võtan midagi, […] mul on siin praegu näiteks pliiats, sest et pliiats on oluliselt vähem enesekaitse piiride ületamine kui nuga, hehe, aga nagu selles mõttes ma sellepärast muretsen, aga ma üldiselt ei eskaleeri. […] Aga kui […] ma läksin eile trenni, kui juhtus see, kus oli see mingi neurootiline vana, […] ma kõndimise käigus sain aru, et mul oli nuga maha [jäänud], siis mul hakkas jumala ebamugav. […] ma saan aru, et see on selline ebatervislik trauma käsitlemine, et mul on vaja seda nuga, et end ohutult tunda. […] mu kaitsemehhanism oli see, et ma üritasin näha võimalikult hirmus välja […]. Ma nägin väga-väga kuri välja. Väga ei tööta, ma ei tea, inimesed tahavad muidugi ikka rääkida, ma ei tea, hehe. Nad tajuvad mu […] võbinatest ära, [kuidas] tegelikult on. […] kõik need kogemused on teinud seda, et ma olen läinud Krav Magasse […].*
>
> Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Alkoholi tarvitati läbielamiste unustamiseks, ehkki tunnistati, et alkohol ei teinud enesetunnet paremaks.

> *Ma ei küsinud abi. Ma tollel ajal […] selle kogemuse ja sellised sarnased kogemused, ma pigem üritasin neid ära unustada. Ja muidugi alkoholiga, sest mul oli tõesti, üleüldse oli keeruline aeg sellel ajal, et ma olin just kaotanud oma ema ja siis selline pidutsemine ja alkoholi joomine kuidagi, noh, ei teinud küll paremaks, aga see oli minu väljapääs sellest depressioonist, kus ma olin parasjagu.*
>
> Alice, biseksuaalne cis-naine

Eneseabivõte oli ka hoiduda alkoholist, et olla võimeline end avalikus ruumis agressiooni korral kaitsma.

> *[J]a see on ka põhjus, miks ma linnas ei joo liialt enam. […] [M]iks mul sellest selline trauma tuli, oligi see, et ma olin sellises olukorras, mis ei olnud üldse mu kontrolli all ja ma ei olnud nagu oma täisvõimekuse juures.*
>
> Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Miks abi ei otsita

Intervjueeritud mainisid, et neil oli häbi ja hirm abi otsida. Samuti selgitati, et pärast vägivallakogemust oli ohvritel arvamus, et neil ei ole abi vaja, et nad saavad ise hakkama. Järgmises tsitaadis räägib lähisuhtevägivalda kogenu, et vägivaldses suhtes ei saanud ta aru, kuhu vägivald võib aastatega viia, samuti pettis ta end kujutades ette, et ta suudab ise end aidata.

Jaa, ma ise töötan sotsiaalvaldkonnas. Ma kuidagi arvasin, et ma ei saa teenuseid. Aga tegelikult tagantjärgi mul on see teadmine, et mingit abi traumast taastumisel ja teraapiates, ükskõik millal elu jooksul sul on [vägivallakogemus] toimunud, sa saad. Mul oli lihtsalt kuidagi nii hirm ja häbi. Ja ma ei julgenud tegeleda sellega siis, kui märgid olid. […] Ja ma olin ikkagi nii nagu eituses, et ma ütlesin, mul ei ole mitte mingit abi vaja, ma saan hakkama. Et ma ise tagan enda ja laste turvalisuse, aga ma ei teadnud, kuhu see kõik võib aastate jooksul viia.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Välisriigist pärit transnaine, kes oli kogenud Eestis mitut rünnet avalikus ruumis, selgitas, et ta tundis, et ta ei vaja tuge, sest ta on varem hullematki vägivalda kogenud ning ei ole kunagi kuhugi pöördunud. Miks nüüd siis pöörduda? Kui ta aga intervjuu ajal järele mõtles, siis ta sai aru, et ta oleks pidanud midagi ette võtma või mõne asutuse poole pöörduma.

Ma ei tundnud, et vajan toetust, kui aus olla. Olen kogenud hullemat ja ma olen kahjuks kuidagi harjunud sellega. Jah, see ärritab mind, aga olen pidanud varem tegelema hullemate situatsioonidega jne. Mul on tunne, et see on kindlasti vale, aga miks ma siis nüüd alustaksin [kuhugi pöördumisega]. Imelik oleks tegeleda ühe asjaga, kui ma senini ei ole ühegi juhtumiga tegelenud. Küllap ma seda nõnda ratsionaliseerisin. Aga nüüd, kui ma sellele mõtlen, siis küsin endalt, miks ma midagi ette ei võtnud. Oleksin pidanud kellelegi ütlema või ametlikult [kaebuse esitama]. Jah.

Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

Paarisuhtevägivalda kogenud naine ei otsinud ohvriabist teenuseid, sest arvas, et selleks on vaja, et vägivalla asjas on alustatud kriminaalmenetlus. Selle asemel rahastas ta oma teraapiat ise.

Ma tegelikult tunnen, et ma oleksin võinud [ohvriabisse] pöörduda, just ikkagi see, et kõiki teraapiaid ma finantseerisin ikkagi ise ja ma ei olnud nagu teadlik sellest, et kui kulukaks see kõik läheb. Ja et tegelikult […] traumast taastumise abi on olemas. Oma sõbrale ma küll ütleksin, et kasuta kõiki võimalusi. Aga siis, kui see toimus, siis minu teada pidi olema alustatud menetlus mingite teenuste saamiseks.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Üks intervjueeritu, kes rääkis kogetust küll sõpradele, ei rääkinud aga psühholoogile, selgitas, et ta tundis, et tema kogetud vägivald ei olnud piisavalt tõsine probleem, et sellest kellelegi rääkida. Ka tundis ta piinlikkust, mis tõttu ei tahtnud ta kogetust rääkida.

Sõpradele, jah, rääkisin. Aga, noh mul oli psühholoog ka, et psühholoogile ma ei rääkinud sellest. Perele ma ka nagu ei räägi, ma olen tegelikult päris palju selliseid kogemusi pigem enda sees hoidnud. Ma kuidagi tundsin, et need ei olnud piisavalt suured probleemid, et nendest väga palju rääkida. […] kuidagi

mul oli nii piinlik, et ma ei julgenud mitte kellelegi öelda, et tegelikult see, mis juhtus, oli vastu minu tahtmist.

Alice, biseksuaalne cis-naine

Järgmises tsitaadis kirjeldab intervjueeritu piinlikkust, mida tundis, sest pidi abi otsima kohalikust omavalitsusest. Samas ta suutis seda teha ning kokkuvõttes sai nii toetust ravimite ostmiseks kui ka teraapiat ning sellest oli tema sõnul talle palju kasu.

Et igatahes suvel ma küsisin vallalt toetust ravimite ostmiseks, mis oli nagu ülipiinlik asi. [...] Et selles suhtes on tore, igatahes mega piinlik oli nagu vallalt abi küsida. Siis ma olin targem, siis ma rääkisin ainult [viirushaiguse nimetus] ja noh, ei olnud nagu põhjust ka oma seksuaalsust välja tuua. Väikeses kohas nagunii kõik teavad kõike, tihtipeale naabrid teavad isegi rohkem. Ja siis vald suunas, andis toetust ja suunas ka teraapiasse. Ja selles suhtes teraapiast on väga palju kasu. Aga ma tunnen, et seda teraapiat tegelikult mul oleks olnud vaja 10 aastat tagasi.

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Psühholoog-pereterapeudi hinnangul ei jõua paljud LGBT+ inimesed vägivalla korral abini, kuna püüavad raskustega iseseisvalt toime tulla. Abi otsitakse tema sõnul eelkõige LGBT+ kogukonna seest ning inimestele on tähtis leida turvaline ja usaldusväärne spetsialist. Abi otsimisel kasutatakse ka LGBT-sõbralike teenuseosutajate nimekirju, mille on koostanud LGBT+ inimeste ühingud. Tema sõnul on LGBT+ inimestele väga oluline, et spetsialist, kelle juurest abi otsitakse, on LGBT+ inimeste suhtes ilma vaenuliku hoiaku ja eelarvamusteta.

[V]iimastest juhtumitest tuleb meelde, et ikkagi LGBT kogukonna seest, suheldakse omavahel. Ma tean, et LGBT ühingul on ka koostatud nimekiri teenuse osutajatest, kes on LGBT-sõbralikud ja siis käivad seda nimekirja läbi, ja siis need, kes minu juurde on tulnud, on jaganud enda neid otsinguid, ehk siis ikkagi on jaganud seda, kui oluline on nende jaoks leida turvaline, usaldusväärne inimene, kelle puhul ei pea nad kartma, et nad saavad kuidagimoodi kas ohvristatud või tõrjutud või sellise halvustava kohtlemise osaliseks. Väga-väga vajavad sellist turvatunnet. Ja seda võimalust, et nad saaksid olla nemad ise sellisena nagu nad on.

psühholoog-pereterapeut

Psühholoog-pereterapeudi hinnangul on palju neid LGBT+ inimesi, kes abi ei otsi. Ta oletas, et ametiasutustest abi otsimata jätmise üheks peamiseks põhjuseks võib olla turvatunde puudumine ja usaldamatus. Psühholoog-pereterapeudi sõnul võivad seda kujundada varasemad negatiivsed kogemused, mille tõttu puudub usk, et ametiasutustest on võimalik saada abi ning mõistvat ja aktsepteerivat suhtumist. LGBT+ inimeste jaoks on abi otsimisel oluline turvalise teenuse olemasolu ning selged märgid selle kohta, et LGBT+ pöörduja on aktsepteeritud.

Koolikeskkonnas võivad abini jõudmist toetada näiteks kooliõed või teised tugispetsialistid. Järgmises tsitaadis väljendab psühholoog-pereterapeut, kuidas

kooliõe kaudu võib jõuda abivajajani, kes on seni püüdnud ise oma keerukustega hakkama saada. Osade nende noorte puhul hindab ta reaalseks, et neil on oht teha enesetapp.

> *Ma arvan, et nendega on hästi, kes otsivad [abi], aga mu sisetunne ütleb, et väga palju on neid, kes on võtnud toimetulekuna kasutusele sellise vältiva hoiaku ja püüavad ise hakkama saada oma raskustega ja seetõttu ei jõua abistajani. Siin koolis on osutunud väga tänuväärseks partneriks kooliõde. Sellepärast, et tema juurest käivad läbi kõik õpilased. Ja need, kes on harjunud ainult iseenda peale lootma, ise oma raskustega hakkama saama, on emotsionaalselt üksi tegelikult. Ka nemad jõuavad kooliõe juurde. […] ma lihtsalt järjest enam kogen seda, kui oluline on see koostöö kooliõega selles kontekstis, et tema saab märgata. [O]n vajalik, et tal oleks ka need esmased teadmised, kuidas märgata. Tema kaudu on nii mõnigi lugu minuni jõudnud ja tänu temale mina olen saanud kontakti mõne sellise õpilasega, kes muidu oleks jäänud võib-olla märkamata ja kelle puhul on ka selliseid, kellel on suitsiidirisk täiesti olemas.*
>
> psühholoog-pereterapeut

Abi otsimine arstidelt ja vaimse tervise spetsialistidelt

Formaalse abi puhul otsiti üldjuhul abi vaimse tervise spetsialistidelt ja arstidelt. Kogemusi oli seejuures erinevaid. Üldjuhul oli vaimse tervise spetsialisti juures käimisest kasu mõistmaks, et inimesega toimunud vägivald oli ebaõiglus ning et leida viise, kuidas edasi elada.

Vaimse tervise spetsialisti ei usaldatud kohe, aga aja jooksul usaldati oma lugu terapeudile või psühholoogile ning tunti, et sellest oli abi.

> *See oli raske aeg mu elus, sellepärast et mingisugused inimesed, keda ma pidasin parimateks sõpradeks, olid kõik mu hüljanud, mul ei olnud kedagi. Ja ma nagu teraapias sellest ka väga ei rääkinud, aga nüüd ma ei tea, teraapia on aidanud, siis mul on nüüd hästi-hästi hea tüdruksõber, kes on mind aidanud.*
>
> Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Ühel inimesel oli abi otsimine olnud seotud mitme negatiivse kogemusega politseis, töövaidluskomisjonis ja tervishoiusüsteemis. See oli muutnud ta umbusaldavaks kogu riigi ja selle asutuste suhtes. Vaimse tervise küsimuses puutus ta kokku osavõtmatu ja oskamatu perearstiga. Intervjueeritu sai lõpuks vajalikku abi vaimse tervise spetsialistilt.

> *Nii, igatahes 10 aastat tagasi, siis otsisin perearstilt abi ja perearst ütles, et proovi olla rõõmsam. Ja ma ei näe ka, mis asja. Ma olen nagu 10 aastat depressioonis olnud ja sa ütled, et proovi olla rõõmsam. Tegelikult siis mul tekkis umbusaldus Eesti tervishoiusüsteemi vastu.*
>
> Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Järgmises tsitaadis kirjeldab intervjueeritu, et ta ei viinud küll talle määratud ravi lõpuni, antidepressandid talle ei sobinud. Samas aitas vaimse tervise spetsialistidega kokkupuude tal mõista, mis temaga toimub ning mida ette võtta.

> *Psühholoogiga ma lõpetasin kõik varem, kui oli vaja. Ma ei mäleta täpselt, miks. Ma vist mõtlesin, et see ei aita üldse, ma enam ei taha. Minuga on kõik korras, ma enam ei lähe sinna. Mõtlesin vist nii. Psühhiaatriga, ma mäletan, [oli nii], et ma tulin esimest korda, mulle anti kohe antidepressandid, mis mulle üldse ei sobinud. Siis ma rääkisin vaimse tervise õega, kelle juures ma käisin. Tegelikult ma ei lõpetanud oma [ravi], neid seansse, mis oli vaja teha. Ma käisin seal umbes pool aastat, isegi võib-olla vähem. Ja tegelikult natuke see kõik aitas, et ma lihtsalt nüüd teadsin, mis minuga toimus, et mis minu peas üldse nagu toimus, kuidas toimida sellega, nende asjadega.*

Anne, lesbina identifitseeriv cis-naine

Isegi vaimse tervise spetsialistilt abi otsimisega läks vägivalda kogenud inimestel aega, mis tähendab, et mõnda aega oldi vägivalla tagajärgedega tegeletud üksi. Järgnevas tsitaadis kirjeldab intervjueeritu, et tema vaimse tervise mured pidid süvenema kuni selleni, et segasid olulisel määral igapäevaelu, enne kui ta terapeudilt abi otsis.

> *Aga jah, terapeudi juures, see oli alles [...] tunduvalt hiljem. Siis, kui mul läks see nagu nii hulluks, et see segas korralikult mu igapäevaelu, et ma ei suutnud muule väga mõelda ja ma olin juba peas kinni ja ma olin nii stressis. Ma olin nii paranoiline. Päeval ka, aga siis öösel eriti ja siis ma tihti magasin niimoodi, et mul oli nuga ka voodis [...]. [...] jah, mul läks aega, et tuge saada, see pidi nagu päris hulluks minema.*

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Politseisse pöördumine

Politsei poole oli mõni inimene küll pöördunud, aga politsei suhtes oli usaldamatuse tunne valdav. Osadel intervjueeritutel seisnes negatiivne kogemus politseiga selles, et nad ei olnud abi saanud või ei olnud nad rahul politseinike käitumisega.

> *Ma sel hetkel ei kaalunud [politseisse pöörduda], et ma lihtsalt tahtsin temast lahti saada. Ja kui ma [kuid] hiljem [politseisse pöördusin], siis öeldi, et see on kõik nii ammu [toimunud] ja et miks ma varem ei pöördunud. Ja ma ütlesin, et ma kartsin ja sealt saadeti ikka tagasi, et see on nii vana asi juba. [...] Jah, ma kuidagi seda politseiuurimist [...] nii kartsin, kuna mul oli olnud temaga [st vägivallatsejaga] seoses üks vägivallaepisood varem ja ma olin siis keeldunud kõikidest teenustest endale ja lastele.*

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Politseiametnikuga suheldes oli kogetud, et ametnik eeldas, et ohvri puhul on tegu heteroseksuaalse inimesega isegi siis, kui politseinikule oli antud informatsioon, et pöörduja partner oli temaga samast soost. Järgnevas tsitaadis on negatiivne kogemus

politseiga toonud kaasa üldise usaldamatuse riigi suhtes. Intervjueeritu tajub, et riik teda abivajaduse korral ei aita.

> *Ja kui ma sain uudise, et mu eks oli käinud mu onu juures ja varastanud mu koera, siis esiteks, politsei ei teinud mitte midagi, kolm korda helistasin neile, et kuulge, vargus toimub praegu, et ta kõnnib raudtee poole. […] Jaa, kuigi seal oli veel kirjas, ma panin isikukoodi, nime, kõik, ma ei saa aru, kuidas nad said eeldada, et tegu on mehega või kust nad võtsid selle mehe, sest ainuke mees, kes oli [asjaga] seotud, oligi seesamune koer, kes ära varastati. Peale seda, kui see töövaidluskomisjon midagi ei otsustanud ja politsei ei otsustanud midagi, siis mulle tunduski, et riik mind ei kaitse […]. Lõin käega.*
>
> Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Ka psühholoog tõi välja sama probleemi. Tema sõnul häbenevad LGBT+ inimesed vahel oma vähemusidentiteeti ning see on takistus abi otsimisel. Näiteks politseinikud ja teised spetsialistid eeldavad lähisuhtevägivalla puhul, et inimene on heteroseksuaalses suhtes ja pöörduja peab tõde jalule seades kohe politseinikule oma orientatsiooni avalikuks tegema.

> *Siis tuleb vastus, et kus see teie mees on või midagi sellist. Siis ta peab ütlema, et mul ei olegi meest. Kes siis teid tümitab niimoodi? […] See teeb ka [abi otsimise] keeruliseks. Kui häbi on seal enne juba nii suur. Kuhu ma lähen siis? Juba see häbi on suur, kui heterosuhtes su elukaaslane teeb neid asju.*
>
> psühholoog

Eestisse elama asunud teise riigi kodakondsusega transinimesel oli ebamugav tunne ja hirm, et kuidas politsei temasse suhtub, sest talle ei oldud veel väljastatud Eesti ID-kaarti, samuti erinesid tema dokumentide sootähis ja ta sooline eneseväljendus. Samuti oli tema varasem kokkupuude ametnikega olnud ebameeldiv. Selle tõttu ei soovinud ta politseisse pöörduda.

> *Ja ma suhtun kahtlevalt asjade politseile teatamisse. Mul ei ole endiselt veel Eesti isikukoodi, see on alles menetluses. Ja mu dokumentides ei ole ka õigeid sootähiseid, sest ma olen pärit [riigi nimetus] ja nende süsteem, mille kaudu inimestel üldse lubatakse soolist üleminekut teha, on täiesti pöörane. Nii et ma ei ole saanud ühtegi oma sootähist ega muud sellist ajakohastada. […] kui ma lõpuks oma isikukoodi ja muu vajaliku kätte saan, siis proovin sellega edasi tegeleda. […] Seetõttu ei tunne ma end mugavalt, kui peaksin Eesti politseile telefoni teel helistama ja ütlema: „Kuulge, minuga on juhtunud sellised ja sellised asjad ja nii edasi.“ Siis vaadatakse, et siin on kirjas, et sa oled… jah, ma tean, aga see ei ole ju sinu… Ma tean küll. Ma lihtsalt ei taha seda teha, sest juba ainuüksi sisserändajana süsteemi sisse saamine oli suur segadus. Ametnikud olid päris nõutud, sest ma ei näe välja selline nagu mu isikut tõendavatel dokumentidel olev foto või… et mitte miski ei klapi. See oli suur probleem. Nii et arvestades juba oma varasemaid kogemusi ametnikega seoses sellega, et ma ei vasta tavapärastele soonormidele, ei tunneks ma end politseile avaldust tehes kuigi hästi.*

Siseturvalisuse ekspert selgitas, et vägivalda kogenud LGBT+ inimeste pöördumine politsei poole on väiksem võrreldes ülejäänud elanikkonnaga, kuid ta ei teadnud selle täpseid põhjuseid. Eksperdi tuttavad LGBT+ inimesed olid väljendanud talle, et neid ei võetaks politsei poolt tõsiselt, kui nad politsei poole pöörduvad. Ekspert rõhutas, et üldjuhul on ametnike käitumine korrektne, isegi kui nende sisemised hoiakud võivad olla ebasoodsad. Ta tõi paralleeli olukorraga, kus rassistlike vaadetega ametnik käitus tööalases situatsioonis mustanahalise inimesega kokkupuutudes professionaalselt.

> *Ma tean, et LGBT inimeste pöördumine politsei poole vägivallajuhtumites on väiksem [võrreldes ülejäänud elanikkonnaga], aga kui palju sellest on tingitud isiklikust negatiivsest kogemusest , kui palju eelarvamustest-hoiakutest, seda ma ei oska hinnata. […] üldjuhul ametnikud suudavad jääda pigem neutraalseks, pigem tegutseda enda professionaalsest rollist tulenevalt. Lihtsalt paralleelina – ma olen näinud muidu küllaltki rassistlike vaadetega ametnikke töötamas mustanahaliste klientidega vägagi professionaalselt.*
>
> Siseturvalisuse ekspert

Ekspert lisas ometi, et LGBT+ inimestest PPAsse pöördujate suunal on olnud ametnike poolt alandamist, pisendamist, eriti kui tegu on olnud meestega lähisuhtes olnud meestega. Ekspert arutles ka teemal, mis juhtub, kui vägivallaohvrist LGBT+ inimesega ei käitu politseinik korrektselt. Ta selgitas, et ohvrid üldjuhul halva kogemuse korral PPA ametnikega sellest kaebama ei lähe. Politseiniku võimalus teha kahju või mitte anda adekvaatset abi on eksperdi sõnul väga kõrge. PPA-s ei olevat mehhanismi, kuidas seda ohtu maandada. PPA-s üldist seiret esmareageerijate üle ei olevat. PPA poolt on usaldus ja eeldus, et ametnikud teevad asju õigesti ning neid ei ole vaja kontrollida.

Vormikaamera salvestistest olevat hästi näha, kuidas mõned ametnikud suhtuvad, suhtlevad, kuidas nad käituvad, kuidas olukordi lahendavad. Eksperdi sõnul on vahel PPA ametnike käitumine õõvastav. Ekspert täpsustas, kes saavad näha salvestist. Patrullilt laekunud videomaterjali saab näiteks lähisuhtevägivalla juhtumi puhul vaadata piirkonnapolitseinik, kellel on ligipääs vastavale andmebaasile. Andmebaasis märgitakse ära, kui keegi salvestist vaatab ning see peab olema vajaduspõhine. Enne kui piirkonnapolitseinik teeb järelkontrolli, saab ta salvestiselt vaadata, mis sündmuspaigal tegelikult toimus. Näiteks kontrollida, kas on infot, mida patrull ei edastanud ega talletanud. Kui asjas on süüteomenetlus alustatud, siis saavad ka uurijad salvestisele juurdepääsu.

Üldjuhul ei jõua info PPA ametniku väärkäitumise kohta kuhugi, sest järelevalvemehhanismi ei ole. Järelevalve ei olevat eksperdi sõnul otseselt kellegi ülesanne ega vastutus ning selle küsimusega ei taheta tegeleda, kuna see nõuaks tegelemist süsteemse ja keerulise probleemiga, mis ei too sõpru juurde.

Seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst avaldas arvamust laiemalt kogu õiguskaitsesüsteemi kohta. Ta leidis, et õigusabi on Eestis seksuaalvägivalla ohvritele väga nõrk, kohati lausa olematu. Tema sõnul peitub probleem õigusraamistikus ja selles,

et menetlejatel, kohtunikel ja advokaatidel on seksuaalvägivalla juhtumitega vähe kogemusi ning nõrk arusaam traumareaktsioonidest. Järgnevas tsitaadis avab ta ka õigusspetsialistide hoiakuid.

> *[M]enetlus on tegelikult ju ehitatud üles sellele, et ohver peab kõike mäletama, kõike teadma, ma ei tea, sekundilise täpsusega, arvestades, et ühel juhul on tegemist toimepanijaga, kes valis aja, koha ja tegevuse ja mäletab seda väga hästi. Teisel juhul on enamasti tegemist ootamatu rünnakuga. Üks neljandik on uimastatud, täiesti selgelt mäluauguga, mitte midagi ei mäleta, eks ju. … Meie menetlejad said alles hiljuti teadlikuks traumareaktsioonidest. Alles hiljuti nad said teadlikuks sellisest asjast nagu tardumine. … Ja jumal, kui vähe on meie menetlejatel ja kohtunikel ja advokaatidel kogemusi ju seksuaalvägivallaga. Sest sinna, sellesse menetlusse satub ju kaduvväike osa ja kõik oma need arvamused nad kujundavad ju selle pealt. Kui me alustasime oma tööd 10 aastat tagasi, siis me kuulsime väga lugupeetud politseinike käest sellist arvamust, et no kuulge, ta oli ju selle inimesega ükskord ju vahekorras, täitsa vabatahtlikult. Kuidas siis see vägistamine saab olla, eks ole, ja mingid sarnased asjad. No näiteks, et me nägime turvakaameratelt, et nad läksid sõbralikult hotellituppa ja siis seda nad peavad juba tõendiks sellest, et vägistamist toimunud ei ole. … Need teadmised on nii-nii nõrgad, et ma ei, ma ei imesta, kui LGBT inimesed satuvad sellesse menetluskeerisesse, et millised võivad olla seal veel need nii-öelda eelarvamused.*
>
> seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst

Arst seostas vähest juriidilist abi otseselt ka sellega, et kannatanul on üldse raske pöörduda politsei poole, et toimunust rääkida. Tema sõnul sõltub palju juhusest, millise politseiniku või menetleja juurde inimene satub, see mõjutab ka inimese kogemust menetluses.

> *[T]egelikult suureks puudujäägiks on ikka seesama kohtusüsteem. Et tegelikult ei ole mitte mingit juriidilist abi. No näiteks Norras nad saavad tasuta juriidilist nõustamist, neile räägitakse ära kõik need õigused. No ütle, kuidas üks tavaline inimene tänavalt tänapäeval saab, kuidas ta astub üle politseimaja läve ja annab siis teada sellisest asjast. Et noh, need inimesed, need on üksikud inimesed, keda toetatakse, kes saavad [abi]. Ja ometigi politseinike hulgas on juba päris mõistvaid inimesi. Aga see, kelle juurde see konkreetne inimene satub, see on juhus.*
>
> seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst

Millisest abist tuntakse puudust

Vägivalda kogenud LBTQ inimesed tunnevad puudust just esmasest toest, mida oodatakse oma pereliikmetelt ja sõpradelt. Intervjueeritavate hulgas oli nii neid, kes said oma lähedastelt abi, kui ka neid, keda vanemad ja sõbrad ei mõistnud ega toetanud.

Oma sõprade ringis pikaajalist seksuaalset ärakasutamist kogenud naine soovis, et sõbrad oleksid kuulanud vägivallatseja asemel tema versiooni kogetust.

Mõistmatust ja empaatia puudumist, ka taasohvristamist oma ema poolt kirjeldab järgmises tsitaadis siiralt ja värvikalt, sh endale omaselt irooniat kasutades, üks intervjueeritud transnaistest. Ta räägib, et teda oleks aidanud juba see, kui ema oleks olnud vägivallast kuuldes tema poolt ja nõustunud sõnaselgelt, et juhtunu on vale.

> *Põhiliselt see, et mu vanemad oleks tõsiselt võtnud [...]. [M]ul oleks kasu olnud sellest, et lihtsalt keegi ütleb mulle, et see on päris probleem [...], et see on tõsine asi [...]. [M]ul oleks lihtsalt olnud vaja, et keegi ütleb mulle, et see on probleem, [...] olidki [...] rünnakud, ei peaks olema niimoodi, et sa saad väga kahjustada või see, et sind ähvardatakse, kas surma või tõsiste vigastustega, keegi kõnnib noaga sinu poole, see loeb. [...] Ja siis ma rääkisin oma vanematele, et kuidas nii on, miks mulle, mida ma tegin, miks mulle tahetakse nuga anda kogu aeg, hehe. [...] Mulle ei avaldatud mingit kaastunnet, sellega ma olen harjunud, eks ju, hehe. Sellega olen vanemate puhul harjunud, aga siis mu ema ütles, et kuule, sul on ikka mingi ohvrimentaliteet [...]. Okei, no esiteks, ma olengi ohver, ma sain, hehe, pussitada, aga, kuidas sa ütled oma lapsele nii. Ja siis ma rääkisin, [...] mu peale sülitati [...] ja siis mu ema ütles, ainuke asi, mis ta ütles, oli see, et ta poleks naernud. Ma olin nagu. Mi-, mi-, mis? Hehe. Miks sa oma lapse poolt ei ole! [...] vähemalt oleks öelnud, et see on väga nõme, mis sinuga juhtus [...]. [M]a ei saa aru, mu ema on nagu, ma olen talle ka öelnud, et see on muljetavaldav, see on põhimõtteliselt nagu ta oleks võtnud mingi õpiku, kus on kirjas, [...] milliste asjade ütlemist vältida, aga ta on aru saanud valesti sellest pealkirjast. [...] Isa selles mõttes, isa on hea, et ma saan talle rääkida, ta lihtsalt ei ütle midagi, vaata. Hehe, mu standardid vanemate toe [osas on] nii madalad, et null toe saamine on see parem variant.*
>
> Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Intervjueeritud väljendasid ka seda, et vägivalla kogemise perioodil olid nad väga üksi, st nende ümber ei olnudki inimesi, kes oleks neid saanud toetada.

> *Ma arvan, et ma oleksin vajanud ikkagi ka seda, et mul oleksid lähedased, aga ma elasin nii isolatsioonis, et oleks olnud keegi, kes nagu kõrvalt näeb või mulle ütleb, et see, mis toimub, ei ole okei. Aga mul ei olnud selliseid inimesi. Või ma jätsin kuidagi väljapoole ikkagi ka nii hea mulje, et teised ei saanud aru. Aga ma arvan, et seal on nagu see kahepoolne ka. Ma võin ju nagu maskida [st maski taha peita või ilustada], aga mingid asjad olid, millest ma rääkisin, et mis andsid märku sellest, et tegelikult mul ei ole turvaline.*
>
> Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Lähisuhtevägivalda, sh seksuaalvägivalda kogenud naine selgitas, et ajal, mil tema ründeid koges, ei olnud veel seksuaalvägivalla kriisiabikeskuseid, kui need oleks aga juba Eestis eksisteerinud, siis ta oleks arvatavasti sealt abi otsinud, sest seal naisi usutakse.

Ma olen tagantjärgi mõelnud, kui siis oleksid olnud need seksuaalvägivalla kriisiabikeskused, kus tõesti ikkagi naist usutakse. Et võib-olla ma siis oleksin kaalunud, nagu läinud ikkagi, kas järgmine päev või ka nädala jooksul. Lihtsalt, et saaks ühest kohast [abi], et ei peaks mitmes kohas käima.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Transinimene, kes ei pöördunud abi otsimiseks pärast vägivallakogemusi politseisse ega muudesse asustustesse, ütles, et kui Eesti Transinimeste Ühing vahendaks abi, siis oleks ta valmis abi otsima või ühingut oma kogetust teavitama. Ta ütles ka, et ehkki ta on Eestis viibimise ajal (ühe aasta jooksul) viibinud kvääres ruumides, ei olnud ta kuulnud infost, kuidas LGBT+ inimeste ühingud vägivallaohvreid aitavad.

Kiireloomulise psühholoogilise abi kohta mainiti, et vahetult pärast vägivalla toimumist ei olnud võimalik seda saada.

[T]unnen, et võib-olla seda just kiireloomulist vaimse tervise tuge ja selliste olukordade puhul võiks olla rohkem [...] sellist tugiteenuse olemasolu, sest ma tegelikult olen ka ise väga palju uurinud seda juurde, et kust saaks abi, kui on mingid psühholoogilised mured.

Alice, biseksuaalne cis-naine

Psühholoog leidis, et isegi suitsiidimõtetega inimeste akuutsed juhtumid ei pruugi saada kohest abi. Tema sõnul on juurdepääs psühholoogi vastuvõtule väga keeruline. Psühholoogi arvates oleks vaja tervishoiuasutust, kus vaimse tervise muredega LGBT+ inimestele osutaksid kõrvuti teenust õde, arst, psühholoog ja psühhiaater.

LGBT+ ohvritega kokkupuutuvate spetsialistide teadlikkus ja hoiakud

Intervjueeritud ekspertidelt küsiti, milliseks hindab ta enda ja oma kolleegide teadlikkust LGBT+ inimeste vägivallakogemustest ja erivajadustest. Samuti paluti avaldada arvamust, millisest LGBT+ ohvritesse puutuvast teavitusest, sh väljaõpe ja koolitused, on tema valdkonnas puudus.

Seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst arvas, et LGBT+ inimeste teema peaks olema arstide põhiõppe osa, mitte jääma täienduskoolituste teemaks. Tema sõnul jõuavad täienduskoolitustele pigem need arstid, kes on teemast juba niigi huvitatud, samal ajal kui paljud teised jäävad kõrvale ajapuuduse või ülekoormuse tõttu. Seetõttu peaks tema arvates olema LGBT+ inimeste teemad integreeritud erinevate arstiteaduse erialade põhiõppesse. Arstiteaduse tudengid on tema sõnul selle teema samuti üles võtnud ja avaldanud survet, et seda rohkem käsitletaks. Arst mainis, et senised LGBT-teemalised koolitused on käsitlenud pigem üldist suhtumist tervishoidu, mitte seksuaalvägivalla ohvriks langenud LGBT+ inimeste spetsiifikat.

Ma eelistaksin seda, et see kõik on põhiõppes, noh, või tähendab, et ütleme, et alus on põhiõppes, sellepärast et see, kui sa lähed, noh, pead kuskil

täienduskursustel, on vaja, arstidel on kogu aeg vaja ennast täiendada igasugustes asjades. Siis sellistele kursustele satuvadki ainult nagu, ma ei tea, minusugused, kes nagu spetsiifiliselt on sellest teemast huvitatud. Aga tavaliselt arstid jäävad kõrvale ja mitte selle tõttu, et nad ütleks, et see ei ole tähtis, vaid lihtsalt ei ole jaksu. Mistõttu olen nõus arstiteaduse üliõpilastega, see teema peaks olema tegelikult käsitletud põhiõppes ja mitte eraldi õppe mingi ainena. [...] Et see ei oleks mingisugune eraldi asi, vaid ikkagi, et see oleks nagu loomulik elu osa.

seksuaalvägivalla kriisiabikeskuse arst

Psühholoog-pereterapeudi arvates ei ole spetsialistide hoiakud LGBT+ inimeste suhtes ühtlased, vaid erinevad sõltuvalt inimesest ja tema ettevalmistusest. Tema lähimate koostööpartnerite seas on mitmeid spetsialiste, kelle juurde ta julgeks LGBT+ inimesi suunata, kuid samas ei pea ta kõiki spetsialiste automaatselt turvaliseks valikuks.

Psühholoog-pereterapeudi hinnangul ei ole vägivalda kogenud LGBT+ inimeste vajadustest teadlikkus tema enda ega kolleegide seas väga kõrge. LGBT+ kogukonna sees on vajadused ja kogemused mitmekesised ning mõningaid teemasid, eriti transsooliste inimestega seotud küsimusi, on keerulisem mõista.

Ma ise ka tunnistan, et ma olen pidanud tegema selliseid teadlikke samme või teadlikku pingutust selleks, et harida ennast.

psühholoog-pereterapeut

Psühholoogid osalevad psühholoog-pereterapeudi sõnul LGBT-teemalistel koolitustel järjest enam, kuid mitte piisavalt. Samas märkis ta, et koolitusi juba tehakse ja valdkond liigub tema arvates õiges suunas. Puudus on eelkõige teadmistest ja materjalidest, mis käsitlevad vägivalda kogenud LGBT+ noorte tausta, raskusi, väärkohtlemise mõju ja traumariski. Tema hinnangul oleks vaja seda teemat rohkem käsitleda spetsialistide koolitustel, konverentsidel ja väljaõppes.

Ma arvan, et just sellistest [materjalidest on puudus], mis räägib nende taustast ja raskustest ja väärkohtlemisest ja vägivallast nende noorte inimeste üleskasvamise- või olulisel arenguperioodil. Mis mõjutab väga palju nende edasist elu. Sest et sellist, nii pere keskel toimunud väärkohtlemist kui ikkagi noh, kirjanduse põhjal ja meediast, nii palju kui ma olen ikkagi uurinud ja lugenud, on sellises sotsiaalses suhtluses või koolis näiteks kiusamist. [N]endel on sageli või enamasti ka sellised traumamõjud ehk siis nendel on palju traumakogemusi. Ja sellega tuleb ju tegelikult arvestada töös LGBT kogukonnaga, et see risk, traumarisk on seal väga suur. Ja seda teadlikkust, ma arvan, on vaja meile, spetsialistidele. [...] See peaks olema kindlasti spetsialistide väljaõppes eraldi teemavaldkond.

psühholoog-pereterapeut

Psühholoog leidis, et psühholoogidele suunatud koolitusi ja infomaterjale on piisavalt, aga kui psühholoog ise ei huvitu sellest teemast, siis ta teadmisi ei omanda.

„Ma arvan et [koolitusi ja materjale psühholoogidele] on piisavalt, aga kunagi ei tee paha veel rohkem. […] Kes tahab, see leiab. Kes ei taha või kellel on vastuseis […], see kindlasti ei tegele sellega. Nagu kõikide asjadega.“

psühholoog

Sotsiaalkindlustusameti töötaja vastas küsimusele, milline on tema teadlikkus vägivalda kogenud LGBT+ inimeste vajadustest, et hindab oma teadlikkust üsna heaks. Ta arvas samas, et LGBT+ inimeste grupi sees ei toimu vägivalda, mida ei oleks seni suudetud teisal tuvastada. See tähendab, et vägivallaliigid (füüsiline, vaimne jne) kehtivad ka selle grupi puhul.

Ma ei ole kindel, kas saab nii üldistada, aga ma ütleks, et ohver on ohver sõltumata soost, rassist, vanusest või haridusest. See, mis sinuga juhtus, on vale, ja need abimeetmed peavad olema ühesugused, ühtlaselt kättesaadavad ja nende tase peab olema ühtlane üle terve Eesti.“

Sotsiaalkindlustusameti töötaja

Sotsiaalkindlustusameti töötaja selgitas, et SKA-l on tema arvates olnud kohtumisi ja koolitusi koostöös Eesti LGBT Ühinguga. Ise on ta läbinud alates 2021. aastast umbes 30 koolitust, kuid pole märganud SKA-s ühtegi koolitust, mis puudutaks LGBT+ inimesi. Palju olla koolitusi vägivalla, trauma, kriisiolukorras toimetuleku kohta. Enamik koolitusi on töötajatele kohustuslikud. Ehkki spetsiaalseid LGBT+ teema koolitusi ei ole, väitis ekspert, et SKA töötajad on teadlikud LGBT+ inimeste teemast.

Ekspert leidis, et inimkaubanduse vallas ei ole vaja LGBT+ inimeste teemalist infomaterjali, sest töötajad on teadlikud ja puutuvad kokku LGBT+ inimestest ohvritega ning saavad toimunust aru. Ta viitas SKA kodulehel avaldatud juhenditele naistevastase vägivalla kohta. SKA töötaja ei toetanud mõtet teha juhendeid eraldi eri elanikkonnagruppide kohta. Ta selgitas, et meesohvril ja naisohvril ei ole erinevust, sest mõlemad võivad olla lähisuhtevägivalla ohvrid. Ekspert küsis, miks peaks naisi siis esile tõstma. Ekspert arutles intervjuul ka selle üle, kas on üldse vägivalda, mis on vaid naistevastane vägivald, v.a naiste suguelundite moonutamine, mida saavad tema sõnul kogeda vaid naised. Ta ei osanud ka arvata, mis oleks LGBT+ inimeste teemalise juhendi eesmärk. Näiteks arvas ta, et LGBT+ inimeste kogetud vägivalla tagamaid ei ole vaja SKA ametnikul mõista, sest traumadega töötavad psühholoogid, mitte SKA ametnikud. Ekspert kinnitas intervjuul mitu korda, et SKA-s ei ole erikohtlemist kellegi suhtes.

Sotsiaalkindlustusameti töötaja rääkis ka oma kogemustest politseinike hoiakutega. Ta oli käinud vägivallaohvritega kaasas ülekuulamistel, mille käigus oli näinud pealt ametnike poolset ohvri stigmatiseerimist. Näiteks pöörati seksuaalvägivalla puhul tähelepanu ohvri välimusele (nt seeliku pikkus) ja süüdistati seega ohvrit.

Ekspert selgitas, et ülekuulamistel tuleb välja politseiametniku eelhoiak, mis võib väljenduda näiteks kohatute küsimuste esitamises. Samas ohvrid, keda ekspert saatis, olid kogenud tõsist vägivalda (nt füüsiline või seksuaalne vägivald, veebis tagakiusamine), mis eeldaks ametnikelt traumateadlikku ja ohvrikeskset lähenemist.

Ekspert rääkis juhtumist, kus ta ise oli olnud menetleja tehtavate toimingute juures. Inimene, keda küsitleti, oli kas seksitöösse kaasatu või transinimene (ekspert ei mäletanud kumb). Küsitluse eesmärk oli tabada inimese kupeldaja. Inimeselt küsiti, mis on tema amet. Ta vastas, et „eskort“. Selle peale palus uurija täpsustada, mis on eskort. Siis esitas uurija suunava küsimuse, kas tegu on prostitutsiooniga. Eksperdi sõnul ei olnud asjakohane nii küsida. Lisaks küsiti inimeselt, millises asendis ta teenust osutab. Sarnaseid küsimusi oli veel ning ekspert sekkus öeldes, et need ei ole asjakohased küsimused, et tabada kupeldaja, samuti et see ei ole ohvrikeskne lähenemine. Seejärel uurija selliseid küsimusi enam ei esitanud.

Siseturvalisuse ekspert rõhutas, et vägivallakogemusi on Eestis üldse vähe uuritud, mis tekitab siseturvalisuse valdkonnas probleeme planeerimisel ja praktikate välja töötamisel, ka õpetamisel.

Eksperdil endal ei ole formaalset väljaõpet vägivalla tõkestamise valdkonnas, samas on ta käinud täiendõppe koolitustel lähtuvalt enda vajadustest ja huvist. LGBT+ inimeste teemal ei ole ta formaalset õpet saanud. Tema teadmised on pärit elust enesest, st LGBT+ inimeste suhtlusringkonnast, nende kogemustest ja räägitud lugudest.

Siseturvalisuse ekspert ei olnud kuulnud, et LGBT+ teemalisi koolitusi PPA või Sisekaitseakadeemia süsteemis üldse eksisteeriks. Ta kahtles, kas valdkonna kolleegidel oleks koolitustel huvi osaleda. Huvi selle teema vastu ei ole ta täheldanud kummaski süsteemis. LGBT+ teemalisi teavitusmaterjale tema valdkonnas ei ole.

Sisekaitseakadeemia 3-aastasesse rakenduskõrghariduse õppekavasse patrullpolitseiniku õppesuunal on värskelt lisatud haavatavate sihtrühmade teema. Algselt mainiti haavatava grupina ka LGBT+ inimesi, kuid enam seda märget seal ei olevat, on lapsed ja puuetega inimesed. Iga õppejõud saab siiski LGBT+ inimestest loengutel rääkida, aga õppekavas kirjas seda sõna ei ole.

Siseturvalisuse valdkonnas on eksperdi hinnangul enam kui info jagamist vaja tööd hoiakutega. Näiteks lähisuhtevägivalla (LSV) teemaliste koolituste puhul on kohati tunda ametnikelt vastuseisu, sest ametnikud tajuvat, et koolituse pakkumine on kriitika nende tööle või lähenemisele. Pigem oodatakse ametnike poolt nt LSV kontekstis praktilisi või tehnilisi näpunäiteid, kuidas kannatanu n-ö rääkima panna või kuidas teda küsitleda. Samas ametnike enda kirjeldustest olevat aru saada, et kui nad puutuvad kokku kannatanuga, kes ei suuda või kes ei ole valmis ametnikuga suhtlema, siis ei ole ametnikul oskusi, et sellist olukorda lahendada, sh ohvri stressi maandada ja temaga kontakti luua. Siis leitaksegi eksperdi sõnul, et viga on kannatanus ja loodetakse, et ehk on kuskil küsimustik või võte, mis inimese kõnelema paneb. Sellisest hoiakulisest vastuseisust olevat keeruline läbi murda.

Ta lisas ka, et noorematele ametnikele on lihtsam koolitusi pakkuda ja LSV teemal arutada. LGBT+ teema puhul ei oskavat ta kommenteerida. Kadettidele oleks eksperdi hinnangul vaja väga lihtsat infomaterjali selle kohta, mis on sugu, sooidentiteet jms. Ideaalis võiks neid teemasid käsitleda põhiõppe raames.

Siseturvalisuse ekspert avas ka seda, milline on suhtumine LGBT+ inimestest töötajatesse PPA-s ja sisekaitseakadeemias. Ta selgitas, et LGBT+ töötajad ei ole üldjuhul neis asutustes nn kapist väljas. PPA-s töötavad LGBT+ inimesed, keda ekspert tunneb, on kogenud seda, et kui nende seksuaalne identiteet välja tuleb, võib see tekitada negatiivse reaktsiooni kolleegide poolt – nt on palju tagarääkimist. Seetõttu eelistavad LGBT+ töötajad oma seksuaalset identiteeti varjata. Inimesed, kelle kohta eksperdile räägiti, et nad kuuluvad LGBT+ kogukonda, esitlesid end tööl rõhutatult traditsioonilises soorollis. Ekspert ütles, et tunne, et inimene ei saa PPA süsteemis vabalt olla tema ise, on valdav.

Sisekaitseakadeemias olevat olukord pisut erinev. Homovaenulikud arvamusavaldused kõlavad akadeemias eelkõige valjult seisukohti võtvate noorte poolt. Loengutes, kus puudutatakse LGBT+ teemat, hoiavad noored end homovaenulike seisukohtade väljendamisega tagasi. Ka sisekaitseakadeemias varjavad LGBT+ inimesed enda identiteeti. Samuti ei olevat kuulda LGBT+ inimeste liitlaste häält.

> *PPA puhul üldiselt inimesed varjavad oma seksuaalsust, kui see ei ole just heteronormatiivne. Sooidentiteet ei tule üldse teemaks, kuna politseilises organisatsioonikultuuris ongi vaid kaks kategooriat, kuhu mahtuda: mehed ja naised. Iseenesest [Sisekaitse]akadeemias on sama. Kuna üldised hoiakud eeskätt just noorte meeskadettide seas on märgatavalt homofoobsed, st need on hoiakud, mis kõige valjemini kõlama jäävad, siis üldine foon pigem ei ole LGBT sõbralik.*
>
> siseturvalisuse ekspert

Vägivallaennetus

Intervjuul küsiti, kas intervjueeritavate silmis pingutatakse Eestis piisavalt, et vägivalda ennetada. Samuti küsiti, kas midagi peaks ennetuses teisiti tegema. Suhteliselt üksmeelselt arvati, et ennetusega Eestis eriti ei tegeleta. Ennetustööd ei oldud isegi märgatud. Järgmises tsitaadis selgitab intervjueeritu, et see, et ennetustööd ei ole märgata, mõjutas tema valmisolekut kogetud seksuaalvägivallast avameelselt rääkida. Ta tajus, et Eestis peab esmalt juhtuma kõige hullem, et üldse midagi tehtaks.

> *Mina ei ole näinud, et sellega väga palju tegeletakse. Mina näen väga suurt probleemi selles, et tihti peab kõige hullem asi juhtuma selleks, et keegi üldse midagi teeks. Ja võib-olla sellise süsteemi pärast ma ka ei ole nagu julgenud sellest kogemusest avameelselt rääkida, [...] ma tundsin, et seda lihtsalt ei ole mõtet rääkida, sest kõige hullem asi ei juhtunud.*
>
> Alice, biseksuaalne cis-naine

Pea igal intervjueeritul oli riigile soovitusi, mida peaks tegema, et vägivalda ennetada. Järgmises tsitaadis kõlab üldine põhimõte, et ennetus aitaks vähendada ressursse, mis kuluvad vägivalla tagajärgedega tegelemisele.

No, üleüldiselt ma arvan, et kui riik paneks rohkem raha ennetuskampaaniatesse, tuleks vähem tegeleda tagajärgedega.

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Transinimene, kel oli olnud palju vägivallakogemusi, rõhutas, et Eestis on vaja reformida soolise ülemineku riiklikku toetamist, sh hormoonasendusravile (HAR) juurdepääsu, et vältida olukordi, kus inimene on pikalt nn vahepealses seisundis, kus tema sooline eneseväljendus ei vasta tema tunnetatud soole ning inimene võib kogeda avalikus ruumis vägivalda. Intervjueeritu viitas sellele, et riikliku arstliku ekspertiisikomisjoni järjekord soolise ebakõla tuvastamiseks on mitu aastat, mis paneb transinimesed olukorda, kus nad ei saa pikalt tervishoiuteenuseid, mida neil on vaja nende soolise ülemineku toetamiseks.

[A]ndke inimestele ravi, mida nad vajavad, et inimesed ei peaks olema seal vahepealses seisundis, kui vaadatakse, et ta ongi, hehe, vaata ennast, sa näed välja nagu kesksooline transvestiit, eks ju, pederast […]. Nagu oli see tüüp […] seal Szolnokis: „Ou, kas sa oled mees või naine?“, […], sest et raviga saab vältida seda, et kedagi tajutakse, kui, ma ei tea, kleidis meest. […] Jaa, et või siis mingi puberteedi blokeerijad […] Ja et inimesed saaks selle ülemineku teha sujuvamalt, kiiremini, sellepärast et inimesed ei hakka nii väga ootama. Sest et näiteks mul oli nii, et mina alustasin [HAR-iga] iseseisvalt, sest ma olin nagu, okei, davai, ma panen end sinna [arstliku ekspertiisikomisjoni] järjekorda ja siis nad on nagu, jaa, kaks aastat [on vastuvõtu ooteaeg], siis ma olen nagu, ei, ma ei oota kaks aastat, et ma oleks mingisugune, kuradi nagu. Mul on vaja, et ma saaks kleite kanda, ilma et ma saaks nuga, nagu, hehe. Sest et ongi need olukorrad tekkinud siis, […] kui mind ei ole tajutud cis-naisena.

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Ennetusest rääkides arvati, et tööd tuleb teha avalikkuse teadlikkuse tõstmise ja hoiakute kujundamisega. Seda nii LGBT+ teemadel kui ka vägivallatu ja inimõigusi austava käitumise teemal. Just haridussüsteemil nähti teavitamise rolli. Soovitati ka seda, et Eesti LGBT Ühingu töötajad võiksid käia koolides noortele LGBT+ teemadel rääkimas.

[V]õimalikult vara oleks ikkagi see kõrvalpilk, et need asjad, mis toimuvad ja need, mis on justkui norm, et tegelikult ühiskonnas see ei ole norm. Et […] kui sa paned mingisuguse piiri, et siis teised ei saa sellest üle astuda. Või kui sa ütled midagi, mis mulle ei sobi, et siis seda austatakse. […] laste ja noorte puhul tegelikult on nii vähe [kohti], kus nad seda päriselt õpivad, aga see võimalus õppida on ju siis, kui nad lähevadki lasteaeda, kooli, huviringi. Kui seda teadmist ei teki noores eas, siis hiljem on see väga raske tulema.

Marsha, biseksuaalne naine/voolava sooga

Nii transinimestesse kui ka lesbidesse puutuvalt leiti, et inimesed ei julge Eestis nn kapist välja tulla, mis toob kaasa selle, et cis-inimesed ei pruugi teada ühtegi transinimest ega

lesbit. See mõjutab omakorda enamuse arvamust soo- ja seksuaalvähemustest ning on vägivalla põhjustaja.

> *Jaa, ma ei tea, sest praegu on situatsioon, […], mul on tunne, et paljud inimesed ei tunne ühtegi [transinimest], sellepärast et inimesed ei julge esiteks kapist väljas olla.*
>
> Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

> *Ma olen paljude lesbidega ka rääkinud ja paljud on nagu, et nad ei taha neil eventidel [sündmustel] osaleda ja nad ei taha pidudel käia, sest paljud ei taha kuulutada kogu maailmale [oma seksuaalsest identiteedist].*
>
> Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Valeinfo ja ühiskonna polariseeritus

Ennetuse kontekstis avaldati arvamust, et transinimeste ja nende üleminekut toetava ravi kohta on läinud avalikkuse käibesse palju valeinfot ja eksiarvamusi. Ühiskond on transinimeste teemal polariseerunud, aga selle tõttu kannatavad eelkõige transinimesed. Transinimeste teemasid on teatud poliitilised jõud kasutanud ära oma poliitilistel eesmärkidel.

> *[S]ee ei ole nagu see, et inimesed on kurjad, […] mingi sõbragrupp, mis peaks olema [selline], et transinimesed saavad […] chillilt [rahulikult] olla, […]nad ei pea kogunema, sest et mingisugune LGBT kajakamber arvab, et need kõik teised on kurjad ja vihkavad neid. Aga siis teine grupp arvab, et 4-aastastele tahetakse soo-operatsioone teha ja et see on mingisugune agenda. See on probleem, see polariseeritus, […] kajakambrid ja mis iganes. See on laiem probleem […]. [J]ah, kõigis küsimustes tekivad mingid pooled, kus teisest poolest on esiteks vale ja teiseks kahjulik arvamus. […] ühel [poolel tekivad sellest] hullemad tagajärjed kui teisel. […] [Parim ennetus on] exposure therapy [st kokkupuude transinimestega] ja kättesaadav hormoonravi. […] Kardetakse väga ka neid puberteedi blokeerijaid ja inimesed arvavad, et transagenda on see, et mingi 4-aastastel teeme soovahetusoperatsiooni sellepärast, et nad ühe korra mängisid Barbiega, […] see on nii vale arusaam ja ma saan aru, et seda toidab väga palju mingisugune [poliitiline jõud], seda kasutatakse poliitilise relvana.*
>
> Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Ennetuse kontekstis avaldati arvamust ka riigi lähenemisele vaenukõne kriminaliseerimisel. Seletati, et riik ei tohiks erinevaid tunnuseid kohelda erinevalt, vaid lähenemine peaks olema ühetaoline.

> *[M]inu arust peaks olema ühtlane [lähenemine], praegu tehti [nii], […], et religiooni põhjal ei tohi [vaenu õhutada] või nahavärvi või soo põhjal, fine [hästi]. Aga siis mingid asjad jäeti välja […], mingid asjad jäid väärteoks. […] ma nagu ei tea selles osas, aga minu arust sa kas sa paned kõik väärteoks või […] paned kõik kuriteoks. […] minu arust ei tohiks olla, et sa valid mõned [tunnused] ja siis jätad mõned välja.*

Cecilia, lesbina identifitseeriv transnaine

Ennetusest rääkides avaldati ka arvamust, et täiskasvanud vägivallatsejaid ohjeldavad ning hoiavad edasistest kuritegudest karistused. Intervjueeritu uskus, et noori saab õpetada, aga keskealisi kurjategijaid peab karistama, see oleks tõhus ennetus. Ta selgitas ka, et tema kogemuses on vägivallatsejad just 30-50-aastased mehed.

> *Ja mis puudutab vanemaid inimesi, siis ma leian, et kui sa teed selliseid asju, peaksid karistused olema karmimad, samuti peaks ennetustöö olema tõhusam. Sest mulle tundub, et need inimesed ei pea kunagi oma tegude eest päriselt vastutama. Ja need, kes tavaliselt selliseid asju teevad, on täiskasvanud, nad ei ole teismelised ega noored inimesed. Need on 30–50-aastased mehed. Saad aru, mida ma mõtlen? Just nemad teevad mulle selliseid asju. Üldiselt jah, tavaliselt ongi see nii. Nii et kui sa arvad, et võid endale sellist käitumist lubada, tuleb sulle näidata, et tegelikult sa seda teha ei tohi.*

Sylvia, lesbi ja kväärina identifitseeriv transnaine

Ennetusega seoses mainiti valitsusväliseid organisatsioone, eelkõige LGBT+ inimeste huvikaitseühingute rolli vägivalla tõkestamisel ja ennetamisel. Järgmises tsitaadis kirjeldab väikelinnast pärit lesbi, et tema elu oleks olnud teistsugune, kui tal oleks olnud 10 aastat tagasi võimalus osaleda lesbide ühingus. Ta tajub, et ta on koormaks ühiskonnale, sest ta ei käi vaimse tervise probleemide tõttu tööl. Ta on teadlikult kerge ja humoorikas rääkides lesbiliidust ja selle võimalikust päästvast rollist oma elus.

> *Et kindlasti võiks olla eraldi organisatsioon ja siis saaks spetsiifilisemalt läheneda, et selles suhtes LGBT ühing teeb minu meelest head tööd, see on väga vajalik. Aga kuna tõesti nii-öelda neid žanreid on nii palju või orientatsioone või kuidas end määratleda, siis hästi raske on teha midagi, mis päriselt muudab [...], mis lahendab päriselt probleemi. Ma arvan, et pigem peakski minema spetsiifilisemaks, keskenduma ühele grupile [...]. Ma arvan, et näiteks 10 aastat tagasi, kui oleks olnud lesbide liit, hehe et noh, tõesti, noor neiu väikelinnast, kus on tabu üldse sihukestest teemadest rääkida, ma arvan, [...] kui oleks olnud midagi selles stiilis, ma arvan, et väga palju probleeme oleks saanud ennetada. Ja sihukese asja rahastamine on tegelikult palju odavam kui nende tagajärgedega tegelemine. Praegu ma olengi nii traumeeritud, et isegi ei otsi tööd, vaata kui palju tulumaksu jääb maksmata ja sotsiaalmaksu. Kui 10 aastat tagasi oleks olnud lesbide liit, ma oleks praegu tubli kodanik, kes maksab sotsiaalmaksu, aga selle asemel ma olen koorem kogu Eesti ühiskonnale, et vaja mingit töövõimetust maksta mulle.*

Audre, lesbina identifitseeriv cis-naine

Seksuaalvägivalda kogenud naine leidis, et ta prooviks LGBT ühingu grupiteraapiat kui ühing seda vägivallaohvritele pakutaks, seni on ta käinud individuaalteraapias.

Kuidas vägivallale reageerida

Ehkki intervjuul küsiti ennetuse kohta, vastasid osad intervjueeritavad, milline peaks olema riigi ja teiste inimeste reaktsioon juba toimunud vägivallale.

Näiteks leiti, et vägivallatsenud noorte vanemad peaksid oma laste tegudesse suhtuma tõsiselt ning mitte veeretama süüd teisale. Samuti mainiti kooli ja pedagooge, kes peaksid reageerima, kui näevad koolikeskkonnas pealt vägivalda õpilaste vahel. Arvati ka seda, et koolides ei levi piisavalt info vägivallaennetuse, vägivallale reageerimise ning nende institutsioonide kohta, kes vägivallaohvritele abi pakuvad. Alaealisena vägistamist kogenud naine ütles, et kui keegi, keda ta usaldas, oleks koolis rääkinud, mis on vägivald ja kust abi otsida, oleks ta paremini osanud kogetut mõtestada ja abi otsida. Tema sõnul ei piisa sellest, kui koolis levitatakse vaid selleteemalisi reklaamvoldikuid.

Politseile soovitati olla rohkem öisel ajal vanalinnas, kus toimub ööelu ning oht kogeda ründeid, sh seksuaalset ahistamist, on suurem.

Ekspertide vaade vägivallaennetusele

Siseturvalisuse eksperdi arvates PPA vägivalla ennetusega sisuliselt ei tegele. Tema sõnul on lähisuhtevägivalla juhtumite näitel politsei fookus kannatanutel. Ka inimeste puhul, kes on korduvalt vägivallatsenud või kelle käitumismustris on lähisuhtevägivalla jooni, nendega PPA-s eraldi ei tegeleta, et vägivalda ennetada. See ei olevat ka teistes riikides levinud, ehkki see peaks olema eksperdi sõnul politsei ülesanne.

> *Tervikuna, millega me [st PPA] ei tegele, on iseenesest vägivalla põhjused kui sellised. Lähisuhtevägivalla puhul eriti me räägime ennetamisest ja siis paneme kogu fookuse tegelikult kannatanule. See on nii praktikates sees, see on nii protseduurides sees, see on ka PPA enda sõnavõttudes sees. Kuskil seal taustal on toimepanija ka, aga puhtalt juba PPA vaatest, siis tegelikult on see korrakaitseasutus, kelle eesmärk on kaitsta avalikke norme ehk õigusnorme ja õigushüvesid ehk tegeleda selle inimesega, kes on neid kas rikkunud või ohtu pannud. Faktiliselt on see [st ennetus] midagi, millega me ei tegele. Parimal juhul meie kontakt toimepanijaga jääbki, kui just ei ole süütegu toime pandud, esmareageerijatele väljakutsetel ja piirkonnapolitseinikule hiljem järelkontrollis, aga see on juhtumipõhine, st episoodipõhine ja mingit lähenemist, et tegeleda sellest inimesest tuleneva ohu maandamisega või talle tähelepanu pööramisega, meil pole selleks isegi protseduuri.*
>
> Siseturvalisuse ekspert

Ekspert avaldas arvamust, et politseisüsteem võiks enda jaoks uuesti läbi mõelda, mis on politsei ülesanne. Kui tegeletakse vaid kannatanuga, siis see ei vähenda eksperdi sõnul vägivalda ega enneta vägivalla kordumist. Kuni toimepanija käitumismustrit ei katkestata, ei kaitsta inimesi vägivallatseja vägivalla eest. Politsei sekkub eksperdi sõnul üldjuhul olukorras, kus kahju on juba tekkinud.

Siseturvalisuse eksperdi hüpotees oli, et lihtsam on kannatanuga tegeleda ja teda mõjutada, sest ta on juba viidud ohvriseisundisse ning politseil on võimupositsioonilt lihtsam talle mõju avaldada. Toimepanijaga olevat see aga tunduvalt keerulisem. Eksperdi arvates võib sellist lähenemist pidada kannatanu jätkuvaks ohvristamiseks. Riik justkui sooviks seeläbi, et ohver võtaks vastutuse, et lõpetada vägivald või ise sellest väljuda.

Siseturvalisuse ekspert tõi kommunikatsiooni näite, mis väljendavat PPA hoiakut lähisuhtevägivalda. Samuti kritiseeris ta PPA-s levinud praktikat, et süsteemis võib liikuda uuele ametikohale ilma et sellele eelneks uute teadmiste omandamine.

> *Pidevalt käib [PPA kommunikatsioonist] läbi, et „tüli käigus tekkinud vägivald“ või siis „omavaheline konflikt“ ja ei teki kahtlust, et kas see nüüd oli kahe võrdse inimese vaheline vägivald, mida ta kunagi ei ole. Või siis võetakse üle see pisendamine, mida tegelikult toimepanija ise on kasutanud. Ka üldine vägivallateadlikkus on PPA-s väga madal. Suuresti sellepärast, et enamik karjääripolitseinikke ongi terve elu politseinikud. Ametikohtade vahel liikumise eelduseks ei ole uute teadmiste omandamine ja reeglina ei omandata teist valdkonda, spetsialiteeti, mis toetaks seda, millega tegeletakse.*
>
> siseturvalisuse ekspert

Eksperdil oli kogemus nelja aasta tagant, mil toimus juhiga arutelu, kas LGBT+ teema peaks olema PPA kommunikatsioonis esil. Juhi vastus oli, et miks peaks prioritiseerima ühte osa ühiskonnast, ehkki see grupp ei olevat millegi poolest eriline ega kogevat vägivalda teistmoodi. Ekspert ei osanud hinnata, kuivõrd oli konkreetse inimese puhul tema sõnade taga teadmatus sellest, et LGBT+ inimesed on suurema vägivalla kogemise riskiga või kuivõrd oli põhjuseks tema negatiivne suhtumine LGBT+ inimestesse. Ekspert arvas, et PPA juhtkonnal võiks olla teadlikkus LGBT+ inimestest ja nende eripärasest vägivalla kogemise riskist.

Psühholoog-pereterapeudi sõnul on Eestis vägivallaennetuses veel palju arenguruumi. Tema arvates algab ennetus eelkõige kodust ning kõige olulisem on vanemlike oskuste süsteemsem toetamine, et noored kasvaksid turvalisemas ja aktsepteerivamas keskkonnas.

> *Siin on palju arenguruumi minu meelest ja teades, et kõik algab kodust, minu meelest on võimalik väga-väga palju veel ära teha selleks, et vanemlikke oskusi inimestel parandada. […] ma arvan, et selline vanemlike oskuste õpe ja tugi, et kui see oleks meil fundamentaalselt kuidagi süsteemsemalt paigas, siis minu meelest need noored kasvaksid turvalisemas keskkonnas.*
>
> psühholoog-pereterapeut

Oluliseks pidas psühholoog-pereterapeut ka haridusasutuste rolli, rõhutades, et koolides peaksid olema selged kokkulepped, et vägivallal, kiusamisel ja väärkohtlemisel ei ole koolis kohta. Lisaks tõi ta välja vajaduse tõsta spetsialistide seas teadlikkust. Hästi pidi tema sõnul toimima ohvriabisüsteem. Ta tõstis esile Mõttekoja Praxis infolehte

vaimse tervise spetsialistidele LGBT+ noortega töötamise kohta. Ta leidis, et selgemalt tuleks panna paika piirid, millest alates on öeldu vaenukõne või kahjustav kõne. Vaenukõne ei tohiks tema arvates õigustada sõnavabadusega.

Sotsiaalkindlustusameti töötaja leidis, et Eestis on ennetus algusjärgus. Teised riigid on sellega tegelenud pikemalt. Ta täpsustas, et jätkuvalt tuleb tegeleda hoiakutega ning selleks on sobivad teavituskampaaniad. LGBT+ inimeste teema on tema sõnul paljudele endiselt võõras, aga nooremal põlvkonnal on hoiakud juba soodsamad.

Ekspert oli enne intervjuud kolleegidega arutanud, kas Eestis on üldse olnud teavituskampaaniat, mis on suunatud LGBT+ inimestele, aga nad ei suutnud meenutada ühtegi sellist kampaaniat. Nad arutasid ka selle üle, kas oleks vaja eraldi seda gruppi adresseerida. Ekspert jõudis intervjuul arutledes järelduseni, et inimkaubanduse tõkestamise kampaania, mida SKA korraldab, sihtgruppide seas võiks olla ka LGBT+ inimesed.

Psühhoterapeut arvas, et vägivallaennetuse keskne küsimus peitub hoiakutes, juurpõhjused on seotud soostereotüüpide, võimu ja normidega ning seetõttu peab ennetus algama väga varases eas, juba lasteaias. Tema sõnul on oluline õpetada lastele kehalist autonoomiat, piire, nõusolekut ja seda, et vägivalla kasutamine on alati vägivallatseja vaba valik. Ta tõi ka välja, et kuigi teenuseid on Eestis juurde tulnud, käib nende kvaliteet kohati alla. Tema sõnul kasutatakse küll mõisteid nagu „traumateadlik lähenemine“, kuid sisulist arusaamist traumast ja selle mõjust on endiselt vähe.

Järeldused

Intervjuudega kogutud andmed olid rikkalikud selles mõttes, et vägivalda kogenud inimeste jutustatud lood andsid tähendusrikka sissevaate ohvrite kogetusse, vägivalla tagajärgedesse ning abi otsimise või otsimata jätmise põhjustesse. Ka ekspertide antud selgitused ja hinnangud aitasid mõista nii soo- ja seksuaalvähemustesse kuuluvate inimeste kogemusi vägivallaga kui ka seda, millised on ohvritega kokkupuutuvate spetsialistide hoiakud ja teadlikkus LGBT+ inimeste kohta.

Vägivallakogemused

Transnaised kogesid avalikus ruumis vägivalda ja ründeid korduvalt või isegi rutiinselt. Ründajad olid alati võõrad mehed.

Intervjueeritute hulgas oli inimesi, kes olid kogenud seksuaalset vägivalda. Seksuaalvägivalla pujul oli vägivallatseja eranditult ohvrile tuttav mees – kohtingukaaslane, sõber, klassikaaslane või elukaaslane. Üldjuhul reageeris ohver seksuaalsele ründele selgelt oma nõusoleku puudumist välja näidates, mida aga ründaja arvesse ei võtnud. Meeste seksuaalset lähenemist ja ründeid tajuti ohvrite poolt kui meeste kõrgendatud motivatsiooni n-ö veenda lesbit või biseksuaalset inimest looma seksuaalsuhteid meestega.

Teistest vägivallaliikidest kogeti paarisuhtevägivalda ja vägivalda sõprus- või tutvusringkonnas. LGBT+ noored võivad oma identiteediga avalikuks tulles kogeda homo- ja transvaenu nii oma pereliikmete kui ka sõprade poolt. Sellega kaasneb sotsiaalse isolatsiooni oht.

Tähelepanuväärne on ka see, millest ei räägitud. Ükski intervjueeritud LBTQ inimestest ei rääkinud vägivallast küberruumis. Küll mainis seda üks ekspertidest.

Vägivalla tagajärjed

Vägivallakogemustel olid LBTQ inimestele ulatuslikud negatiivsed tagajärjed, mis võisid kesta aastaid. Mitu intervjueeritavat mainisid, et nad ei olnud vägivallakogemusest veel päriselt üle saanud.

Märkimisväärselt sai vägivalla tõttu kannatada ohvrite vaimne tervis, turvatunne avalikus ruumis, usaldus teiste inimeste, aga ka riigiasutuste suhtes. Vaimse tervise probleemide kõrval kogeti füüsilisi sümptomeid, ebakindlust, hirmu läheduse ja üldse meeste ees. Just seksuaalvägivalla korral sai kannatada ka ohvri enesetaju ning tunne, et suudetakse oma elu juhtida.

Vägivalla võimaldajad

Mõned intervjueeritud arutlesid vägivalla soodustajate üle ning leidsid, et neid on nii ühiskondlikke kui ka individuaalseid. Sotsiaalsetest teguritest mainiti lesbide kogetud ristuvat ebavõrdsust ja mitmes riigis toimuvat tagasilööki inimõigustekultuurile, sh transõigustele.

Individuaalsed tegurid olid seotud haavatavusega ühenduses vaimse tervise muredega, leinaga, alkoholi tarvitamisega ja sünniperes sagedasti kogetud vaimse vägivallaga.

Abi otsimine ja abi saamine

Eelisjärjekorras üritati vägivalla ja selle tagajärgedega ise hakkama saada. Muret usaldati ka lähedastele, kuid mitu noort ei kogenud oma vanematele vägivallast rääkides mõistvat ja toetavat suhtumist. Ekspertide arvates on LGBT+ noorte jaoks oluline tugivõrgustik LGBT+ kogukond, millega kokkupuude on noorele kasulik ja vajalik.

Vägivalda kogenud inimeste eneseabivõtete hulka kuulusid: külmrelva kandmine, võitluskunsti õppimine, alkoholi liigtarvitamine, aga ka alkoholist loobumine, et olla valmis avalikus ruumis toimuva ründe korral end kaitsma. Osad ohvritest rääkisid läbielatust oma sõpradele või tegelesid iseendaga, et suudaksid traumeeriva kogemuse seljataha jätta.

Pikema aja perspektiivis oli reeglina otsitud vägivalla tagajärgedega toimetulekuks abi vaimse tervise spetsialistilt. Kuna vägivallateo mõtestamine vägivallana oli võtnud ohvritel aega, mõnel juhul isegi aastaid, aitasid just vaimse tervise spetsialistid toimunust aru saada.

Politsei suhtes puudus vägivalda kogenutel igasugune usaldus. Osad intervjueeritavad olid kohe loobunud politsei poole pöördumisest. Näiteks transinimese puhul oli valdav

skepsis, kas tema, kes näeb välja erinev oma dokumendi fotol kujutatud isikust, leiaks politseinike poolt mõistmist ja viisakat suhtumist.

Ka eksperdid kinnitasid, et LGBT+ inimestel on vähe põhjust politseid ja teisi ametiasutusi, sh tervishoiuasutusi usaldada, sest nii ekspertide kogemusest kui ka teaduskirjandusest on teada, et neis asutustes valitsevad LGBT+ inimeste suhtes negatiivsed eelhoiakud. Siseturvalisuse ekspert kinnitas, et PPA-s töötavatel ametnikel ei ole üldjuhul teadmisi ega vajalikku tundlikkust LGBT+ inimeste suhtes. Samuti leidis ekspert, et politseiametnike võimalused teha vägivallaohvritele oma tegevusega kahju on avarad, sest järelevalve on puudulik ning politseinike peale kaebama ei minda.

Seksuaalvägivalla ohvrid olid politseisse pöördunud mõnda aega pärast rünnet ning saanud vastuse, et politsei neid aidata ei saa. Selline oli politsei vastus ka alaealiselt vägistamist kogenud naisele.

Ohvritel kulus vahel aastaid, enne kui nad kogetut vägivallana mõistsid, mis ei sobi kokku õiguskaitsesüsteemiga, mis eeldab kiiret teavitamist.

Ohvrite teadlikkus ohvriabiteenustest oli madal ning ükski intervjueeritud inimestest ei olnud neid teenuseid kasutanud. Ka politsei ei olnud inimesi ohvriabi poole suunanud.

Ohvritega kokkupuutuvate spetsialistide hoiakud ja teadlikkus

Ekspertidel oli võimalus hinnata enda ja oma kolleegide teadlikkust ning hoiakuid LGBT+ inimeste suhtes. Enda teadlikkust hinnati pigem heaks või rahuldavaks. Mainiti, et teavet LGBT+ inimeste kohta otsiti ise, väljaõppe osaks see teema ei olnud.

Kolleegide teadlikkuse osas olid hinnangud erinevad. Psühholoogide teadlikkus ja hoiakud pidid olema ebaühtlased, st on nii teadlikke kui ka väheteadlikke. Sama on hoiakutega.

Seksuaalvägivalla kriisiabikeskuste töötajate teadlikkust hindas keskuses töötav arst traumateadlikuks ja ohvrikeskseks. LGBT+ inimeste teemal on aga seni olnud neil nn universaalne lähenemine, st eeldatakse, et kogu elanikkonna jaoks kasutusel olevad ohvri toetamise tehnikad sobivad ka LGBT+ inimestele. SAK-i arst oli valmis muutma keskuste statistika tegemise viisi, et sealt nähtuks ka LGBT+ inimeste kogetud seksuaalvägivald.

SKA töötaja rõhutas mitmeid kordi, et erinevate gruppide osas ei ole vägivalla tõkestamisel ning ohvrite abistamisel põhjendatud elanikkonnagrupi põhine lähenemine, sest SKA teenused on ühetaolised ja arvestavad kõigiga.

Siinse uuringu tulemuste järgi tundub, et LGBT+ inimesed on PPA, SKA ning SAK-ide andmetes nähtamatud. See tähendab, et nn universaalse lähenemise argument ei pruugi olla pädev, sest LGBT+ inimeste vägivalla- ja abiotsimise kogemused ei ole asutustes teada.

Kui üldjuhul leidsid eksperdid, et LGBT+ inimeste teemalistest koolitustest ja teavitusmaterjalidest on pigem puudus, siis SKA töötaja leidis vastupidist – SKA töötajatel ei ole eri infot LGBT+ inimeste kohta vaja.

Vägivallaennetus

Ennetusega ei olnud rahul vägivalda kogenud inimesed ega eksperdid. Üldjuhul ei oldud riiklikest ennetustegevustest teadlikud.

Siseturvalisuse ekspert leidis, et PPA ei tegele üldse ennetusega, aga võiks seda teha. SKA ekspert leidis, et riik on ennetuse osas tegemas alles esimesi samme.

Ohvrid soovitasid, et ennetus peab algama varases eas. Erinevaid inimesi austava käitumise õpetamist peeti mõtekaks lasteaias ja koolis, kui aga vägivallatseja on juba keskealine mees, nagu mitme ohvri puhul vägivallatseja nende kogemuses oli, siis aitavad karmimad karistused. Intervjueeritud väljendasid ka ootust, et Eesti LGBT Ühing ja Eesti Transinimeste Ühing toetavad kogukonda kuuluvaid vägivallaohvreid. Leiti, et neil oleks lihtsam pöörduda huvikaitseühingu kui politsei või ohvriabi poole. Loodeti, et ühingutel on valmisolekut kuulata ära ohvri lugu, pidada juhtumite üle arvet ja vahendada ohvrile riigiasutuste pakutavat abi või infot abi kohta.

Eksperdid leidsid, et vägivallaennetuse alus on vägivallavabad peresuhted, sh LGBT+ noorte aktsepteerimine peres.

Soovitused

Soovitused on koostatud lähtudes intervjuuandmete analüüsi tulemustest.

- **Avalik ruum, sh ühistransport peab muutuma transinimestele turvaliseks.** Turvalisuse tagamiseks peavad vastava ülesandega asutused, sh PPA, pingutama, et vägivalda ennetada ja rünnetele kohaselt reageerida. Lisaks politseinike tööle, peaks ühistransporti korraldav KOV asutus võtma kasutusele abinõud (nt häirenupud, sõidukijuhi kohustusliku sekkumise protokoll vms), et tagada kõigile reisijatele turvaline keskkond.
- **Seksuaalvägivalla ohvritele tuleb tagada tõhus õiguskaitse.** PPA ametnikud, kelle ülesanne on anda seksuaalvägivalla ohvritele infot kuriteoteate esitamise, menetluse korra, tõendite kogumise jms kohta, peavad olema traumateadlikud ning ohvrikesksed ehk võimestama ohvrit. PPA-l peab olema organisatsioonisisene juhis, kuidas toimida vägivallajuhtumiga, kus ohver pöördub politseisse rohkem kui nädal pärast vägivalla aset leidmist.
- **LGBT+ inimesed peavad teadma, millal pöörduda ohvriabi poole.** Kuivõrd ohvriabiteenuseid ning teenuste saamise tingimusi ei tunta, peab jätkama elanikkonna teavitamist ohvriabiteenustest. Kaaluma peaks sihitatud teavitustegevusi LGBT+ inimestele.

- **LGBT+ inimeste usaldust PPA suhtes tuleb tõsta.** Praegu on PPA suhtes valdav usaldamatus, sh ei usuta, et politsei saab vägivallale piiri panna või vägivallatsejat korrale kutsuda. PPA peaks usalduse võitmiseks koolitama spetsialiseerunud ametnikke, kes oskavad vägivalda kogenud LGBT+ inimestega tundlikult ja viisakalt ümber käia. PPA maine parandamiseks LGBT+ inimeste seas on vaja teavituskampaaniaid, mis näitavad, et PPA on asutus, kust saab abi igaüks, ka LGBT+ inimene.
- **Vägivallaohvritega kokkupuutuvad spetsialistid peavad tundma LGBT+ inimeste erivajadusi.** LGBT+ inimeste temaatika süsteemne hõlmamine spetsialistide baasväljaõppes ja täiendkoolitustel on vajalik kõigis uuritud valdkondades, st arstide ja vaimse tervise spetsialistide, politseinike ja teiste siseturvalisuse spetsialistide väljaõppes ning ohvriabi ja inimkaubanduse tõkestamisega tegelevate ametnike ettevalmistuses. Teavitus peaks aitama ka spetsialistide hoiakuid kujundada.
- **Riiklik statistika vägivallaohvrite ja ohvriabiteenuste kasutajate kohta peab võimaldama teha ülevaateid LGBT+ inimeste osakaalu kohta.** Andmeid tuleb koguda ja salvestada ning statistikat teha viisil, mis lubaks teha ülevaateid LGBT+ inimeste poolt kogetud vägivallajuhtumite arvu, vägivalla võimaliku homo- või transvaenu motiivi ning ohvriabiteenuste saamise kohta.

LISA

Intervjuukava vägivalda kogenud LBTQ inimese intervjueerimiseks

I

Küsimused inimese tausta kohta

Ma küsin mõned küsimused, mis puudutavad Teie tausta ja identiteeti.

Kui vana Te olete?

Kas elate linnas, väikeses asulas või maal?

Millise haridustaseme olete lõpetanud? Keskharidus, kõrgharidus vms?

Kas Te praegu töötate, õpite, olete ettevõtja, otsite tööd või olete pensionär?

Kuidas Te end sooliselt identifitseerite?

Kas Teie sugu vastab sünnil määratud soole?

Milline on Teie seksuaalne orientatsioon või identiteet?

Milline on Teie sooline eneseväljendus vm silt, mida kasutate? Nt femme, butch, boi vms.

Kas olete perekonnas, tööl/ülikoolis ja laiemalt nn kapist väljas, st elate avalikult vastavalt oma soo- ja seksuaalidentiteedile (st nt lesbina, mittebinaarsena vms)?

Kas elate vanematega, üksi või elukaaslase/abikaasaga, on Teil lapsi?

II

Kogetud vägivalda puudutavad küsimused

Ma küsiksin nüüd vägivalla kohta, mida olete kogenud. Millest soovite alustada?

Mida veel mäletate?

Kas vägivald oli ühekordne episood või kestev teatud aja jooksul (kui pika aja jooksul)?

Kas mäletate, kui pikka aega tagasi see juhtus (kas viimase 12 kuu, 5 aasta jooksul või varem)?

Kus vägivald toimus (nt koolis, kodus, tänaval, klubis vms)?

Kes oli ründaja (st kas tuttav, pereliige, võõras, kolleeg, õpetaja/treener vms)?

Millised olid vägivalla kogemise tagajärjed Teile? Nt milline oli mõju Teie vaimsele tervisele, valmisolekule suhelda teiste inimestega, turvatundele avalikus ruumis vms?

III

Ma küsiksin nüüd selle kohta, millist abi või tuge vajasite pärast vägivallakogemust ning kust seda otsisite?

Kui Te ei pöördunud politseisse, mis olid selle põhjused?

Kui Te ei pöördunud ohvriabi poole, mis olid selle põhjused?

Kui otsisite abi, nt terapeudilt, politseist, ohviarbitöötajalt, siis milline oli see kogemus? (st kas abi oli võimestav, kas vastas ohvri vajadustele jms)

Millistest teenustest või toest tundsite puudust?

Ma küsiksin lõpetuseks, kuidas soopõhist vägivalda ennetada? Kas leiate, et Eestis tehakse piisavalt, et vägivalda ennetada? Mida võiks teisiti teha või lisaks teha?

Kas soovite ise midagi lisada või veel mõnda teemat puudutada?

Intervjuukava ekspertide intervjueerimiseks

Kui palju aastaid olete tegutsenud oma ametis?

Millises linnas või piirkonnas tegutsete?

Kui sageli olete oma tööelus puutunud kokku LGBT+ inimestega, kes on kogenud vägivalda seoses nende soo- või seksuaalse identiteediga?

Kas LGBT+ inimeste grupis olete puutunud enam kokku just teatud identiteediga inimestega (nt lesbid või transinimesed)?

Teie kogemuses, milline on see vägivald, mida LGBT+ inimesed kogevad (sh kus vägivald aset leiab, kes on vägivallatseja)?

Kas LGBT+ inimeste grupi sees on vägivallakogemuste osas erisusi (nt lesbide või transinimeste või mõne muu grupi kogemused eristuvad kuidagi)?

Milliseid keerukusi või probleeme olete LGBT+ vägivallaohvritega seoses kogenud või näinud?

Kas LGBT+ inimesed otsivad vägivalla korral abi? Kust abi otsitakse? Kui ametiasutustest abi ei otsita, siis mis põhjustel?

Kas LGBT+ inimesed usaldavad politseid/ohvriabi jt abisüsteeme?

Millised on Teie arvates vägivallaohvritega kokkupuutuvate spetsialistide hoiakud LGBT+ inimeste suhtes?

Kuidas hindate enda teadlikkust vägivalda kogenud LGBT+ inimeste vajadustest?

Kuidas hindate oma kolleegide teadlikkust?

Kas Teie ametiala inimesed osalevad koolitustel vms teavitustegevustes, kus puudutatakse LGBT+ inimeste temaatikat? Kas selliseid koolitusi on piisavalt?

Millisest teadmisest või teavitusmaterjalidest (st koolitused, juhendid, õppematerjalid vms) vägivalda kogenud LGBT+ inimeste vajaduste ja eripära kohta on puudus?

Kuidas hindate riiklikke vägivallaennetuse tegevusi Eestis? Mis töötab hästi? Millest on puudus või mis võiks teisiti olla?

Kas soovite midagi lisada või mõnda muud teemat puudutada, mida ma ei osanud küsida?

Kuidas soovite, et Teile uuringuraportis viitame?